

LOLLANDS BORENDE X

En kriminalhistorisk beretning med udspring i Holeby

Claus Nielsen & Jens Ryhave

”Det borende X”

Mange mennesker har hørt om ”Det Borende X”, der for år tilbage gennemførte en lang række opbrydninger af pengeskabe ved anvendelse af en speciel og for datiden ualmindelig fremgangsmåde, idet der, ved hjælp af medbragt håndboreudstyr, blev boret ligesom et ”X” i pengeskabenes frontlåde, for på denne måde at kunne påvirke og åbne pengeskabets låsemekanik.

Hovedpersonen i denne bog blev under besættelsen i 1944 af journalister omtalt som Lollands Borende X”

For at bibringe læseren en bedre forståelse for sammenligningen af de 2 gerningsmænd, gives der her en kort redegørelse for, hvem det oprindelige ”Borende X” egentlig var.

Hans navn var Alfred Julius Thorvald Framlev, fødenavn Hansen, født i Vemmelev ved Slagelse i 1881 og død den 1. april 1933.

I 1897 kom Thorvald i lære som maskinarbejder i firmaet Weilbach & Cohn, hvor han 5 år senere var udlært maskinarbejder.

Han blev den 9. sept. 1904 borgerligt viet til Gerhardine Wilhelmine.

Som arbejdsløs i 1909 begik han sit første indbrudstyveri under anvendelse af hjemmelavede dirke og falske nøgler.

I 1911 begyndte Framlev at drive egen forretning. Han drev forskellige forretninger med enkelte afbrydelser frem til sin anholdelse. Alle hans forretninger gik dårligt.

Han fremstillede selv sine egne bor og fræsere, som han efterfølgende benyttede i forbindelse med sine opbrydninger af pengeskabe.

Det var først i København, at han lokalt blev omtalt som ”boretyven” på grund af sin karakteristiske fremgangsmåde.

Fra 1916 blev Framlev betragtet som en professionel indbrudstyv.

Han har bl.a. lejet sig en til formålet bestemt lejlighed, der blev benyttet som base for hans kriminalitet.

1916 var også året hvor Framlev gennemførte sin første pengeskabsåbning efterladende sig det senere så berømte ”X-mønster” af borehuller i pengeskabets dør.

Framlev holdt angiveligt en pause i sine indbrud frem til 1918, hvor han blev overrasket under et indbrud. Det lykkedes ham at stikke af fra stedet.

Han blev beskrevet som ca. 40 år gammel, middelhøj, spinkel af bygning og med sort hængende overskæg.

I 1919 blev han igen overrasket under et indbrudstyveri. For at komme på afstand af ”det flyvende opdagerkorps” flyttede han sine indbrudstyverier til en række provinsbyer på Sjælland og på Fyn.

Hans visitkort med ”X`et” i opbrudte pengeskabe blev nu hyppigere og hyppigere efterladt rundt om.

I 1920 opdagede hustruen den kriminelle aktivitet uden at forlade ham. I 1921 omtales han første gang som ”Det borende X”. I 1925 og efter at være gået fallit med en plantage trods de supplerende indtægter forlod hustruen ham, og han flyttede herefter alene til København, hvor han omkring 1927 begyndte at lave en serie af indbrudstyverier.

I 1929 købte han en forretning på Vesterbrogade 90 i København, hvorfra han drev en grønthandel.

Politiet intensiverede jagten på ”Det Borende X”, og Framlev blev anholdt som gerningsmand omkring 1. maj 1931.

De fleste indbrud blev begået på offentlige kontorer eller i virksomheder men aldrig i private beboelser. Dette bevirkede, at folk sympatiserede med ham.

Framlev blev tiltalt for 50 indbrudstyverier med et samlet udbytte på i alt 163.730 kroner. Han blev idømt 8 års tugthus, der blev afsonet i Horsens Tugthus.

Framlev havde hele sit liv lidt af en mavelidelse. Han døde efter en maveoperation med en tilstødende lungebetændelse under sin afsoning i 1933.

Oplysninger fra bogen, Det borende X af Lars Herluf Jensen, 1984.

Omslag: På forsiden ses et udsnit af den originale politirapport fra 1915, hvor Holger laver sit første indbrud på Nørre Alslev posthus. Det i rapportudsnittet omtalte rids af posthuset findes længere fremme i denne bog. Bagsidens billede er et sattelitfoto af den østlige ende af Holeby anno 2000.

Lollands Borende X
©Claus Nielsen – 1lollok.
email: 1lollok@get2net.dk
1. oplag juni 2001
ISBN 87-988467-0-1
IKON Tekst og Tryk A/S, Vedbæk

Forord

Hver lille by har sin egen historie at fortælle. Holeby er ingen undtagelse, og der er faktisk mange historier fra Holeby, som det er værd at fortælle eller måske at genfortælle. Denne lille by med sine få forretninger, enkelte store virksomheder og måske Danmarks længste helt lige hovedstrøg udstråler en egen fred og ro.

Igennem årerne har der dog været en række hændelser, der har vendt op og ned på den lille midtjyllandske by. Denne bog omhandler en sag, der har sit klimaks under den anden verdenskrig - nærmere bestemt i 1944. Krigen medførte mange ting, der ændrede hverdagen for mange mennesker.

Samfundet var tvunget til at fungere under de vanskelige vilkår, som det var at være besat af den tyske værnemagt. Politiet var sat ud af funktion i en lang periode. Et samfund uden politi er svært at forestille sig, hvorfor man lokalt også i Holeby greb til andre løsninger.

Læser man datidens aviser, er det helt tydeligt, at der var langt mere kriminalitet i den politiløse periode under krigen end før politiet blev taget. Der er ingen tvivl om, at de hændelser fra besættelsestiden, som beskrives i denne bog, har en klar forbindelse til det manglende politi.

Hvorfor er netop denne sag så speciel, at den fortjener sin egen bog? Det er svært at give et enkelt svar på dette spørgsmål, men selve sagen optog folk meget på daværende tid, og den er et godt eksempel på den øgede kriminalitet under krigen. Vores hovedperson var dengang ikke kendt af så mange, men holdt sig meget for sig selv.

Nu mere end 50 år efter husker mange især ældre borgere historien om "Løllands Borende X".

Vi mener, at det er lykkedes os at komme lidt tættere end de fleste på vores hovedperson.

Kriminalhistorisk er dele af bogens sagsbeskrivelse faktisk enestående, da man ikke siden krigen har været vidne til et tilsvarende forløb af en straffesag.

For at vise efterkommerne den fornødne respekt nævnes i bogen kun hovedpersonen og dennes kone ved navn. Det skal for fuldstændighedens skyld nævnes, at forfatterne har haft søgt om og har fået adgang til bl. a. politiets originale sagsakter, der ligger arkiveret på Landsarkivet i København som værende endnu ikke almindeligt

tilgængeligt materiale. En betingelse for at se sagsakterne er imidlertid, at man ikke udgiver materiale som ikke tidligere har været tilgængeligt for offentligheden som f.eks. under domsforhandlinger i offentlige og åbne retsmøder eller som har været genstand for journalistisk beskrivelse i aviser m.v.. Disse betingelser både kan og vil vi selvfølgelig fuldt ud respektere vel vidende, at enkelte oplysninger må forholdes bogens læsere.

Ud over gennemgangen af sagsakter er der gennemført en lang række interviews med mennesker, der dengang var tæt på sagen. Undersøgelser i marken er også gennemført for om muligt at kaste nyt eller bedre lys over sagen. En lang række af datidens aviser er gennemgået og giver en god baggrund for bogen. Endelig skal det nævnes, at også en del litteratur om og fra den anden verdenskrig er gennemgået og anvendt i bogen.

Fra den første spæde ide til bogen opstod i et virvar af lokalhistoriske drømmerier i mit hoved, besluttede jeg mig for at spørge min gode ven, Jens Ryhave, om han ville være med i projektet. Jens er et naturtalent udi fortællekunsten – han skriver ufatteligt godt, og så er han for øvrigt også kriminalkommissær og kan så alt det kriminaltekniske. Det lykkedes mig at sælge ham ideen, og ganske langsomt blev han mere og mere engageret i projektet. Uden Jens's hjælp var denne bog aldrig blevet en realitet. Min gode kollega bibliotekar Jens Rerup har læst korrektur på bogen, hvilket jeg er meget glad for. Endelig har min familie igen lidt tappert under mit fravær under udarbejdelsen af endnu en lokalhistorisk bog.

God fornøjelse med læsningen.

Skulle der opstå spørgsmål eller har du som læser kommentarer til bogen, modtager vi meget gerne disse skriftligt (se venligst forrest i bogen).

Idè & layout: Claus Nielsen

Research & forfattere: Claus Nielsen & Jens Ryhave.

Indledning

Det var en lørdag aften engang i starten af 1980'erne. Farmor havde inviteret børn og børnebørn til middag. Vi fik traditionel dansk mad, som var veltillavet af farmor, der var en god kok. Vi børn fik lov at drikke alle de sodavand, vi kunne, og de voksne fik vin. Efterhånden som aftenen skred frem, gik snakken lystigt. Der havde for nylig været en indbrudstyv på spil i Holeby, og der var udbredt enighed om, at det var irriterende og ikke særlig rart. Et stykke inde i samtalen gjorde farmor opmærksom på, at det da ikke var første gang. Hun fortalte: For mange år siden havde vi en urmager her i byen. Han var noget speciel, for han lavede indbrud hos os alle sammen om natten, når vi lå og sov. Farmor underholdt os med historier og stemningsbilleder fra en svunden tid. Mine ører sad som sædvanligt på stilke, for lokalhistorien var spændende og optog mig fuldt og helt.

Som større dreng, senere ung mand og nu voksen har jeg ofte hørt om urmageren med den specielle adfærd. Han er flere gange dukket op i min lokalhistoriske research. Men hvor mange af familiens historier talte sandt? Var han virkelig på besøg om natten hos naboerne? Hvad skete der dengang? Min nysgerrighed for at finde ud af sandheden var vakt, men var det mon muligt at afdække sandheden? Farmor døde for en del år siden, så hende kunne jeg ikke længere spørge. Var det ikke for sent? Var der folk, som var gamle nok til at fortælle noget fra dengang, og som kunne hjælpe mig i gang? Mange tanker gik gennem hovedet før projektet begyndte at tage form.

Det var en meget mørk aften. Det var overskyet, og månen var ikke fremme. Bladene var begyndt at falde af grenene, og vinden fik bladene til at hvirvle langs med jorden. Bortset fra det var alt stille med en enkelt undtagelse. En spinkel og mørk skikkelse gled lydløst langs med haverne ned mod roesporet. En meget tynd lysstribe ramte lejlighedsvis jorden og frembragte kun en ganske lille lyskegle.....

Østervej

I den østlige del af Holeby Stationsby - nærmere bestemt Østervej - forløb sognegrænsen mellem Holeby og Torslunde sogn ved roesporet. Sognegrænsen er i dag den samme, hvorimod roesporet for længst er

taget op. Roesporet gik langs den vestlige side af Fabriksvej, krydsede denne, gik tværs over Østervej og ud over marken mod syd. Tidligere kaldte man ofte denne del af Østervej for Torslunde, selv om den egentlig hang sammen med resten af Holeby. I dag kaldes den østlige del af Østervej for Holeby og kun sjældent og typisk blandt ældre mennesker for Torslunde. I år 2001 finder man kun een forretning på den del af Østervej, som ligger i Torslunde sogn, Mesterslagteren på Østervej 39, men også denne sidste forretning er under afvikling.

Tilbage i tiden var der flere forretninger og handlende på denne del af Østervej. Købmand, skrædder, sadelmager, æggehandler, tobaksforretning, slagter, vaskeri, cykelsmed og urmager var at finde i denne del af byen. Alle kendte hinanden, og man handlede gerne lokalt hos naboen eller genboen.

Cykelsmed Carl Herman Hansen i arbejdstøjet foran sit hus Østervej 50. I bygningen til højre for huset havde Hansen sin forretning. Holger fik sommetider lov til at bruge Hansens værksted. Mon han også lavede dirke hos Hansen? En del af de dirke som Holger tilvirkede, var jo lavet af cykeleger så tanken er ikke fjern. (skannet foto ved Claus Nielsen, 2001, original hos Lise Hansen)

Umageren havde sin forretning på Østervej 43. Familien talte foruden urmageren selv også hans kone og 4 børn. Den ældste søn havde lært som kommis hos afdøde købmand Rasmus Nielsen. Den yngste søn var udlært bager. Den ældste datter gik i skole og den yngste datter var endnu ikke begyndt i skole.

I husets facade var der længst til venstre en dør, der blev anvendt som butiksdør. Til højre for døren var der et butiksvindue, hvor der lå anbragt et stort ur i bunden af vinduet. Den nederste del af vinduet var lavet som en udstillingskasse. Den øverste del af vinduet var åben, så man udefra kunne kigge ind i butikken. I butikken hang der en masse ure på væggen bag disken. Der blev også solgt sølvtøj fra butikken. Fra butikken var der en dør direkte ind til urmagerværkstedet, hvortil kunderne ikke havde adgang. De måtte pænt vente i butikken.

Der kom mange kunder hos urmageren. Han var kendt som en meget dygtig fagmand omend med en noget speciel personlighed. Folk måtte være forberedt på lidt af hvert, når de kom ind i hans forretning.

Svend Stahlhut husker således: *Engang kom jeg ind i urmagerens butik for at få repareret et ur. Urmageren tog mod uret og stod og kiggede lidt på det. Jeg var jo interesseret i at få uret med hjem igen, hvis det kunne lade sig gøre, da det ville spare mig for en ekstra tur ind til Holeby. Derfor spurgte jeg urmageren, om jeg kunne få uret med igen med det samme? Han svarede: Ja, og rakte mig uret igen uden at ha' gjort noget ved det!''.*

Engang var en anden mand ved navn Jørgen Petersen gået ind hos urmageren for at få lavet sit ur. Det var ikke nemt at undvære sit ur i længere tid, og han spurgte derfor urmageren: *Kan jeg låne et ur medens mit eget ur er til reparation? Urmageren svarede: Nææhh, det kan De skam ikke, men De må komme og kigge på det store ur i vinduet så tit De vil.*

At urmageren drev sin forretning på en noget speciel måde og godt kunne finde på at behandle sine kunder noget utraditionelt, bevidner også følgende episode.

Helge Clausen fortæller: *Jeg havde fået et armbåndsur i konfirmationsgave, men uret var ikke særligt velegnet til arbejdsbrug. Det kunne ikke tåle stød og slag og ville ret hurtigt gå i stykker. Uret var købt i Maribo, og var blevet byttet der til et lommeur. Der skete desværre det, at bøjlen, hvorved man hæfter kæden, var faldet af. Uret blev derfor indleveret hos urmageren i Holeby. Første gang jeg kom ind i forretningen for at hente mit ur, var det ikke færdigt.*

Næste gang jeg kom efter uret, ville urmageren ikke udlevere det. Urmageren mente, at uret var stjålet. Han forklarede at uret tidligere havde været til reparation hos ham, men han ville ikke sige, hvem han mente, der ejede uret. Min far kørte så til Holeby for at tale med urmageren. Han var ikke let at træffe, men det lykkedes til sidst. Far fik

opgivet navnet på den person, som urmageren mente ejede uret. Det viste sig at være faderen til fru Jørgensen, der drev Tatol i Errindlev. Da vi opsøgte fru Jørgensen i Errindlev, og havde fortalt hende historien om uret, viste det sig, at fru Jørgensen havde sin fars ur liggende.

Så kørte min far til Holeby igen. Hvad der så skete hos urmageren har jeg aldrig fået at vide, men far havde uret med hjem. Siden dengang har jeg ikke haft kontakt med urmageren.

Havde Helges far ikke insisteret på at få uret tilbage, kan man jo selv gætte på, hvad urmageren havde tænkt sig at gøre med uret.

Manglede man byttepenge i pålægsforretningen, der lå Østervej 39 og blev drevet af Svend & Rigmor Nielsen, gik Rigmor ofte hen til urmageren for at veksle penge. Det var helt almindeligt, at man hjalp hinanden med den slags småfor nødheder.

Carla Jørgensen fortæller: Da jeg var kommet til Holeby i 1940, købte jeg et vækkeur hos urmager Jensen, så jeg kunne komme rettidigt op om morgenen. Uret gik ret hurtigt i stykker, hvorfor jeg bad urmageren om at reparere det. Da jeg afleverede uret, kiggede urmageren lidt på det, hvorefter han udbrød: Sådant noget "sæbehusmøg"! Jeg forklarede ham, at han selv havde solgt mig uret.

Det benægtede han på det bestemteste. Senere gik det op for os, hvordan tingene hang sammen. Urmageren må tidligere have været brudt ind hos Arildsen, der dengang havde Tatolforretningen, der også var kendt som "sæbehuset". Uret måtte han derfor have stjålet hos Arildsen og så senere solgt det i sin butik. Meget tyder på, at urmageren solgte mange ting, hvis herkomst ikke altid var lige efter bogen.

Else Kronstrøm husker følgende episode fra engang i slutningen af 1930'erne: Min veninde, Grethe Nielsen, stod en dag sammen med mig og så på urmagerens vindue. Grethe fik øje på en sød lille guldmedaljon, der lå i vinduet, som hun var meget interesseret i. Jeg besluttede at spørge urmageren om, hvad den kostede, da jeg så ville købe den til Grethes fødselsdag d. 8. december.

Inde i forretningen spurgte jeg urmageren, hvad medaljonen mon kostede? Han ville ikke svare på spørgsmålet, før han fik at vide, hvem den var tiltænkt. Da jeg fortalte, hvem jeg ville give den til, sagde han blot, at hvis Grethe skulle have den, så kunne jeg ikke købe medaljonen. Dengang engang i 1930'erne forstod jeg ikke hvorfor jeg ikke kunne købe den, men senere blev jeg klar over, at han nok havde stjålet den hos nogen, der kendte Grethe eller hendes familie. Han kunne derfor ikke

sælge den til mig til brug som en gave til Grethe, og jeg fik den således aldrig.

Ud over den kontakt folk havde med urmageren i hans butik, var det ikke meget man så til ham i gadebilledet. Han holdt sig meget for sig selv, og havde ingen omgangskreds. Han blev beskrevet som lidt af en enspænder og nærmest lidt sky. Urmagerfamiliens kontakt til omverdenen gik mest via konen eller børnene.

I sin fritid kunne urmager Jensen godt finde på at cykle til Maribo for at leje en båd. Han sejlede så ud til øerne i søen for at botanisere. Det var en fornøjelse for Jensen at undersøge planteliv.

Else Kronstrøm fortæller: Vi mødte meget ofte urmageren når vi var ude at cykle. Ofte når vi kørte til stranden kom han kørende på sin cykel med sin bliktaske over skulderen. Tasken havde cylinderform, var blå og havde en skulderstrop. Det forlød, at han var ude for at botanisere. Der var noget mærkeligt ved ham, næsten lidt uhyggeligt, så vi var ikke begejstrede, når vi mødte ham på afsides liggende steder. Man vidste aldrig, hvor man kunne møde ham, for han kom vidt omkring på sin cykel.

Flyvemaskinen

Urmager Jensen var kendt som værende meget fiks på fingrene. Han havde stor mekanisk snilde, og følte stor tilfredsstillelse ved at konstruere forskellige ting. Man talte om, at urmageren arbejdede på et ret stort projekt. Folk talte om, at urmageren var i gang med at konstruere en flyvemaskine. Det vides med sikkerhed, at urmageren havde fået lov at anvende cykelsmed Hansens værksted, som lå på den modsatte side af Østervej og kun 25 meter fra urmagerens eget hus. I dette værksted lavede han forskellige ting i mange år og længe efter, at cykelsmeden havde lukket sin forretning, lå der en pedal tilbage, som angiveligt skulle have indgået i den omtalte konstruktion af en flyvemaskine.

Bortset fra denne pedal har ingen nogensinde set eller hørt mere til dette projekt. På urmagerens loft skulle konstruktionen efter sigende have været under opbygning, og der skulle blandt andre dele også indgå dele fra en støvsuger i konstruktionen!

At urmager Jensen eventuelt under dække af sin igangværende konstruktion ønskede loftet fredet for uvedkommende blikke kunne også have andre årsager !!

Landbetjent Schou

Holeby Politikontor var beliggende på Vestervej 25. Det var landbetjent Arnold Oscar Emanuel Schou, der var den lokale ordensmagt i byen. Schou kom til Holeby den 1. november 1941 fra et job i Nykøbing F., hvor han var født. Inden Schou kom til Holeby, var han blevet skilt fra sin kone. De havde sammen sønnen Erling, der boede hos sin far.

Johanne, der var Schous anden kone, var en meget dygtig dameskrædder. Hun blev aldrig kaldet andet end "John", og havde en del meget "fine damer" som kunder. Schou var fysisk en stor mand. Han målte 196 cm og vejede 120 kg. Damerne omtalte ham som en flot mand.

Han måtte således ofte på grund af sin størrelse gå sidelæns gennem dørene på de gamle gårde, når han var ude i landdistriktet. I de første mange år var Schou alene om at bemane vagten, og han bar derfor næsten altid sin uniform, der bestod af lange støvler, spidsbukser, jakke og kasket.

Fra hjemmet klarede Schou de mest almindelige politiopgaver såsom at udstede jagttegn og kontrollere kørekort m.v. Journalisterne ringede tit til Schou for at høre, om der var sket noget af interesse, som man så havde til næste dags avis.

Vestervej 25 beliggende på hjørnet af Vestervej og Nyvej i Holeby. Huset tilhørte i sin tid landbetjent Schou. Holeby politistation havde til huse her. Mange år efter at man

lukkede det lokale politikontor, var der et tydeligt mærke efter det gamle ovale emaljeskilt, der viste at det lokale politikontor fandtes her. Skiltet sad til høje for døren. (digitalt foto ved Claus Nielsen, 2000)

Schou var vellidt blandt bysbørnene, og hans søn Erling husker: *Far blev kaldt "sheriffen fra Holeby". Kortspil eller nærmere præmiiewhist havde Schous interesse, hvorfor han tit var ude for at spille kort. Haven var han også meget glad for at arbejde med. Han havde flere venner i Holeby, som han sås med privat. Ejerne af Holeby mejeri, fragtmanden, der boede ved siden af Ford-Hansen, værkfører Trostmann på Dieselen og slagter Olaf Jørgensen fra Fuglse var blot nogle af Schous venner.*

Schou ville hellere tale folk til rette end at bruge sine magtmæssige beføjelser som politimand. Erling husker: *Far prøvede at få folk til at køre med cykellygter. Han stillede tre dage i den ene ende af hovedgaden og tre dage i den anden ende. Når folk kom kørende uden lys, stoppede han dem med ordene: Det er billigere at købe en nefa-lygte, end det er at få en bøde. Folk trak så deres cykel, indtil de ikke kunne se ham mere, og så cyklede de videre. Derefter tog han blokken frem og skrev bøder.*

Schou var en meget dygtig politihundefører. Arbejdet med hundene optog Schou meget, og den 4. sept. 1944 kunne man i avisen læse om, at Holeby Politihundeforening havde 23 hunde i dressur af politibetjent Schou, Holeby. Den 3. sept. havde man arrangeret en større opvisning på byens stadion, hvor hundene bl. a. havde vist, hvordan en "cykelskræller" blev indfanget. Ved en efterfølgende frokost på Gæstgivergården havde Schou fået overrakt et broncefad som tak for sit arbejde med hundenes træning.

Schou vidste da ikke, at han ca. 14 dage senere ikke længere fungerede i sin stilling.

Politiet går under jorden

Danmark blev som bekendt besat af tyske tropper den 9. april 1940, hvilket på mange måder ændrede forholdene såvel i samfundet som sådant men også i betydeligt omfang for den enkelte familie og det enkelte menneske. Både før men også et langt stykke tid ind i besættelsestiden førte Danmark en neutralitetspolitik. Som følge heraf

udgik der den 9. april 1940 fra statsministeriet en bekendtgørelse om, at befolkningen skulle afholde sig fra modstand mod de tyske tropper, og at den danske regering ville forsøge at sikre det danske folk og vort land imod de af krigsforholdene følgende ulykker.

Den daværende justitsminister Unmack Larsen udsendte herefter samme dag en meddelelse til politiet med en anmodning om, at de danske politimyndigheder, når det ønskedes, skulle træde i forbindelse med de besættende tyske myndigheder og samarbejde med disse. Det påhvilede i øvrigt politiet som hidtil at sørge for opretholdelse af ro og orden i landet. Regeringen fik ved forhandlinger med besættelsesmagten gennemført, at det danske samfund var undergivet dansk retspleje og dansk retsbeskyttelse.

Forskellen mellem den nazistiske og vores demokratiske samfundsform manifesterede sig særdeles tydeligt i opfattelsen af retshåndhævelsen. Den nazistiske jura havde til formål at tjene staten, og retsplejen var alene underordnet hensynet til statens målsætning. I det danske og demokratiske samfund er retsvæsenets opgave at beskytte borgeren mod overgreb fra andre borgeres og fra statsmagtens side. Det var således dansk politi, der forestod opretholdelsen af ro og orden i landet og som forestod efterforskningen af "normal" kriminalitet.

Allerede den 9. april 1940 var der indført mørklægning i Danmark som i de øvrige krigsførende lande. Alle ruder skulle være dækket af mørke gardiner, gadelygterne afskærmedes, og bil- og cykellygter havde kun smalle lyssprækker fri. Formålet hermed var at vanskeliggøre "fjendtlige" flyveres navigation.

Pr. 1 april 1940 talte politiet en styrke på 3.500 mand, der i 1944 var øget til 9.000 mand.

Den almindelige kriminalitet viste en stærk stigning i besættelsesårene. Det var til dels en virkning af den almindelige forråelse, som krigen medførte, men også af mørklægningens hidtil ukendte muligheder. Man forhøjede da også straffene for forbrydelser begået i ly af mørklægningen.

Medens der i 1939 blev rejst tiltale mod i alt 17.000 personer ved de danske domstole var tallet i 1943 – det sidste nogenlunde "normale" krigsår – steget til 36.000 personer eller mere end en fordobling. Stigningen faldt hovedsageligt på berigelsesområdet, idet den kraftigt stigende varemangel udløste en eksplosiv stigning i antallet af tyverier fra 52.000 i 1939 til 128.000 sager fire år senere.

Forholdene mellem besættelsesmagten og de danske myndigheder blev til stadighed dårligere og dårligere, og allerede i perioden fra efteråret 1943 voksede tyskerne mistillid til det danske politi. Bidragende hertil var ikke alene politiets afvisende holdning over for at deltage i bekæmpelsen af det illegale arbejde, men også mange politifolks aktive deltagelse i modstandsarbejdet.

Derudover frygtede tyskerne, at politiet var ved at udvikle sig til en egentlig væbnet styrke af ikke uanseligt omfang, der ved kamphandlinger f.eks. i forbindelse med en allieret invasion i Danmark, kunne falde de her i landet værende tyske enheder i ryggen. Disse forhold var baggrunden for den tyske aktion mod politiet den 19. september 1944, hvor tyskerne arresterede i alt ca. 2.000 danske politifolk i København og de største provinsbyer. Aktionen mod politiet var dybest set ikke særligt vellykket, idet det ikke lykkedes tyskerne at tilfangetage de resterende ca. 7.000 danske politifolk, der nu "gik under jorden" og som for manges vedkommende nu deltog aktivt i modstandsbevægelsen.

En af de væsentligste årsager til at tyskerne kun fik fanget ca. 2.000 politifolk var nok den, at det i løbet af få timer lykkedes at få advaret politifolk over hele landet om, hvad der foregik. Mange, der ellers ville være blevet taget til fange specielt i storbyerne, havde således held til at kunne skjule sig og bringe sig i sikkerhed for værnemagten.

Man forsøgte fra tysk side ved forhandlinger at få det resterende politikorps til atter at påtage sig opgaven med opretholdelse af ro og orden – dette ville man selvfølgelig ikke, så længe tyskerne havde deporteret 2.000 politifolk til en ukendt skæbne i tysk fangenskab. Efter politiets internering steg antallet af berigelsesforbrydelser yderligere.

Da tyskerne således havde sat politiet ud af funktion den 19. september 1944 opstod der øjeblikkeligt et behov for et organ, der så vidt gørligt kunne opretholde sikkerhed, fred og orden og bekæmpe kriminaliteten. Fra tysk side havde man ikke noget imod oprettelsen af kommunale vagtkorps – man opfordrede endda selv hertil, idet man fra tysk side så ikke skulle anvende mandskab til sådanne funktioner i det besatte område.

I et cirkulære af 12. oktober 1944 opfordrede justitsministeriet, borgmestre og sognerådsformænd til at oprette kommunale vagtværn, der ved patruljering kunne hindre forbrydelser og pågribe eventuelle gerningsmænd. Disse værns udrustning var stave og deres uniform et armbind. Vagtværnene havde kun beføjelser som ordensværn og overtog ikke kriminalpolitiets opgaver med efterforskning af straffesager.

Holeby hørte under Rødby politikreds. Tidligere kontordame Ruth Eliassen, Rødby, husker tiden, hvor man gik under jorden således:

Alle folk i Rødby Politikreds nåede at gå under jorden. Politimester Kjalke advarede os. Jeg havde blanke legitimationskort liggende i mit skrivebord på stationen. De blev udleveret til politibetjentene, så de kunne lave sig et legitimationskort, og så lukkede vi kontoret. Min far var også imellem. Han var betjent ved politistationen. Han startede som nattevægter. Min far kom til en stor gård på Vestlolland, hvor han gik under jorden. Jeg blev bare hjemme, og det var jo rart at holde fri. Tyskerne mødte op henne ved politikontoret, men kunne ikke komme ind i første omgang. Senere besatte tyskerne kontoret.

Bønderne fik normalt rationeringsmærker til benzin hos mig på politikontoret, men det kunne tyskerne ikke finde ud af. Borgmesteren ringede til min mor for at advare mig, da tyskerne ville have mig til at arbejde for dem. De kom og spurgte efter mig, en uge efter vi var gået under jorden. De ville have mig til at ordne det med rationeringsmærkerne til bønderne. Borgmesteren var ikke interesseret i, at vi skulle gøre det lettere for tyskerne - tvært imod. Jeg cyklede derfor ned til min mormor i Holeby, og gik under jorden der.

Tyskerne kom hos min mor, og spurgte først efter mig og dernæst efter min far. Min morbror, Valdemar Jørgensen, Holeby, cyklede sammen med mig en aften ud til borgmesteren i Rødby for at sikre os, at tyskerne ikke gjorde min mor noget.

Tyskerne lod min mor være i fred, og jeg blev i Holeby indtil den 13. oktober. Efter den 13. oktober kom vi politikontorfolk til at arbejde på et kredskontor oprettet af Maribo amt. Vi skulle tage os af de civile sager. Kontoret blev ledet af dommerfuldmægtig Olav Hansen fra Maribo. Dette kontor fungerede til krigens slutning. Alle betjentene i politikredsen var under jorden indtil krigens slutning. Hvordan betjentene fik deres løn, da kontoret blev besat kender jeg ikke noget til.

*Landbetjent Schou i Holeby følte også jorden brænde under sine fødder og valgte som sine kolleger at gå under jorden. Sønnen Erling husker tydeligt, hvad der skete, da faderen måtte gemme sig: *Jeg gik i Maribo Private Skole, og havde derfor ikke så mange jævnaldrende venner i Holeby. En dag i skolen kom der en lærer ned i klassen, hvor han råbte mit navn højt. Jeg tænkte; Hvad mon jeg har lavet? Der var vist ikke lavet noget ballade på det seneste? Jeg fik at vide, at jeg omgående skulle cykle hjem. Da jeg nåede til Raahave på Maribovej,**

mødte jeg min far. Han var som altid kørende i sin DKW. Med i bilen havde han sine to dobermannpinchere. Vi satte min cykel hos dem, der boede i huset over for Raahave. Vi kørte derefter til en gård i Norre, hvor bilen blev kørt gennem en stor høstak og ind i et rum, der lå skjult bagved. Vi boede alle tre hos familien på gården.

Desværre havde min far husket skolebøgerne, så jeg kunne ikke holde fri. Efter 14 dage forsvandt far pludselig. Jeg spurgte stedmor, hvor han var henne, men fik ikke noget svar. Vi, min stedmor, John og jeg, gik hjem fra Norre med vores kufferter. Det var en meget lang tur. Nogle dage efter skulle jeg ud til doktor Sarup i Errindlev med noget af fars tøj. Konen kom til at tale over sig, og jeg kunne regne ud, hvor far var. Han boede på Hyllekrog fyr indtil krigen var slut. Ude på fyret kunne de holde øje med tyskerne. Oplysningerne om tyskernes bevægelser blev givet videre til den lokale modstandsbevægelse.

Dengang var fyret ikke landfast, man måtte vade over lavt vand for at komme derud. Politimester Kjalke var fars overordnede. Han holdt til på kontoret i Rødby. Tyskerne havde besat kontoret efter, at betjentene var gået under jorden. Far fik normalt sin løn fra kontoret, men det kunne han jo ikke få. Jeg ved ikke rigtigt, hvad vi så levede af – måske var det “Johns” fine kunder, som sørgede for at indtægten kom i hus.

Holeby Diesel tager et vigtigt initiativ

Omkring den 13. oktober 1944 kan man i aviserne læse at der er udgået et cirkulære fra justitsministeriet til borgmestre og sognerådsformænd om, at der skal oprettes lokale vagtkolonner eller vagthold. Fra justitsministeriets side anså man det for nødvendigt, at der ved kommunal foranstaltning oprettes vagtværn for at opretholde sikkerhed, ro og orden inden for de kommunale områder.

Vagtværnenes opgave var at fremme retssikkerheden, navnlig ved at hindre, at der blev begået forbrydelser som specielt drab, brandstiftelse, røveri, afpresning, sædelighedsforbrydelser, overfald og hærværk. Endvidere var det også vagtværnenes opgave at pågribe eventuelle gerningsmænd. Man havde således beføjelser til at anholde personer, som blev pågrebet under udøvelsen af en forbrydelse. Efter en eventuel anholdelse skulle forbryderen hurtigst muligt afleveres til arresthusene. Man skulle også optage en kortfattet rapport om, hvad der var passeret.

I Holeby havde der været ført forhandlinger med sognerådsformand Adolf Jørgensen om at oprette en kommunal borgervagt. Smedene og maskinarbejderne på Holeby Dieselmotorfabrik mente, at det var påkrævet, at der omgående blev oprettet et vagtværn, idet der i den senere tid var blevet begået en række indbrudstyverier om natten i Holeby.

Man besluttede at danne et privat vagtværn, der blev en realitet lørdag d. 21-10-44. Forvalter Erik Holm, Dieselmotorfabrikken blev leder af vagtværnet, der kom til at fungere indtil ca. den 15-11-44, hvor det overgik til kommunalt vagtværn. Flere af medlemmerne fra det private vagtværn fortsatte i det kommunale vagtværn.

Vagtværnets første nat i aktion

Lørdag aften den 21. oktober 1944 patruljerede det nyoprettede vagtværn for første gang. Christian Larsen skulle have været med denne aften, men det blev kun makkerparret Poul Friis og Valdemar Jørgensen, som gik turen.

Poul og Valdemar begyndte på deres tur klokken 24.00, hvor alt åndede fred og ro. Omkring klokken 02.30 gik de på Østervej og passerede herunder læge H. K. Pedersens hus.

Poul gik helt tæt op til hækken og blev pludselig ekstra opmærksom, da han hørte noget rumstere inde i hækken ikke langt fra doktorens entredør. Poul kunne se en bylt i hækken, og gik hen for at undersøge, hvad det kunne være. Da han tog fat i bylten, viste denne sig at være en person, som stak i løb og fortsatte ind i haven.

Poul husker tydeligt hvad der skete denne aften: *Jeg løb uden om haven og ned mod sukkerfabrikken ad Fabriksvej. Jeg kunne høre personen løbe inde i haven, hvor der var en tjørnehæk, som jeg sprang eller nærmere rullede over. Fordi jeg var så optaget af jagten, mærkede jeg ikke, at jeg stak mig på hækken. Jeg fik fat i den flygtende person, der sagde: Gå væk, jeg skyder!*

Årrh hold kæft, svarede jeg, og tog hans hoved i klemme under armen. Det er et kendt brydergreb, hvor man ikke kan foretage sig noget. Det viste sig, at det var en lommelygte, som han havde truet mig med. Medens jeg holdt ham fast i mit greb, kaldte jeg på "Valde": "Kom nu her!"

Vi havde lavet nogle korte stave (knipler), og jeg foreslog, at Valde skulle give ham "et par hen over ryggen" så vi kunne få lidt ro. Valde slog ham, og han jamrede sig en del, og så kunne jeg give slip på ham.

Poul Friis var en meget kendt og dygtig sværvægtsbryder, og han forstod hvordan man kunne fiksure en mandsperson. Mange år efter hændelsen talte folk om Pouls bedrift den nat i dyrlægens haven. Men hvem var det som luskede rundt ved lægens bolig midt om natten?

Poul fortæller, hvad der videre skete: *Han havde en hætte på, hvor der var broderet med rødt omkring hullerne til øjnene og næsen. Det var en hel fastelavnsmaske han havde på af sort stof. Så sagde jeg til "Valde": Tag og træk den hætte af ham, men manden protesterede meget. Han måtte dog af med hætten og så sagde jeg: Hvem fa'en er det? Jamen det er da urmageren sagde "Valde" så – han var ikke helt sikker på at det virkelig var urmageren. Men der var ingen tvivl. Det var urmageren, der nu lå på jorden. Urmageren beklagede sig – og vi lå inde midt i doktorens porrer. "Du har ikke noget at lave her, sagde jeg.*

Vi fik fat på Kristian Rubæk. Hvordan husker jeg ikke, men sammen trak vi urmageren hen til sognerådsformand Adolf Jørgensen. Han fungerede som øverste myndighed, da der ikke var noget politi i byen. Jørgensen ville have, at vi skulle lade urmageren gå hjem, men det ville vi andre ikke høre tale om.

Sognerådsformand Adolf Jørgensen udarbejdede derefter, senere på natten på vegne af Holeby-Bursø Sogneråd, en skriftlig og af Poul Friis og Valdemar Jørgensen som vidner underskrevet redegørelse omkring den samme nat kl. 02.35 foretagne anholdelse af urmageren, der nu blev begæret indsat i Maribo Arrest.

Sognerådsformand Jørgensen ringede til Falck i Maribo. Stationsleder Axel Petersen også kendt som "Falck-Petersen" og hans folk havde påtaget sig en del af de opgaver, som politiet normalt skulle løse. Man brugte stationens ambulance som salatfad, når den ikke var optaget til sit egentlige formål. Falckredder Hans Hansen kørte ambulancen til Holeby for at hente urmageren, og Hans husker at det var dårligt vejr den nat. *Det var isslag og telefonrådene var tynget af vægten fra isen, og vi måtte passe ekstra på da vejene var spejlglatte.* Fremme i Holeby blev urmageren puttet ind i ambulancen og derefter kørt til arresten i Maribo, hvor han straks blev indsat.

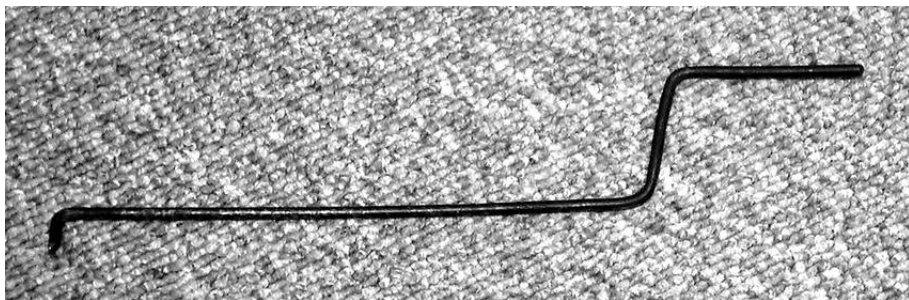
Falcks Redningskorps i Maribos materiel opstillet foran den daværende station på Østre Landevej 40 i Maribo. Personerne på billedet set fra venstre: Karl Hansen, Jørgen Hansen, Hans Hansen, Aksel Petersen, Peter Jensen, Birger Henriksen og Kurt Nielsen. Bilen nummer to set fra højre er en Chevrolet ambulance årgang 1939. Ambulancen blev under krigen, i den politiløse tid, også anvendt som salatfad. Denne ambulance blev anvendt til at køre urmageren fra Holeby til arresten i Maribo. (*digitalt foto af fotografi ved Claus Nielsen, 2001, original hos Hans Hansen*)

Signalementet

Der blev aldrig udarbejdet noget signalement af urmageren, men det er faktisk alligevel muligt at sammenstykke et signalement. Hvilket syn var det, der mødte Valdemar Jørgensen, da han med sin lommelygte lyste på urmageren midt i doktorens porrer:

Urmageren var 183 cm. høj og med asthenisk (spinkel mennesketype) eller fugleagtig mager kropsbygning. Vægt 69 kg. Han var iført en vest med lommer og en hætte med huller til øjnene, hvoromkring der var broderet med rød tråd samt en næseklap. I hætten var der også huller til ørerne. På sig bar urmageren 15 forskellige dirke tilvirket af bukkede cykeleger og bukket ståltråd, 49 nøgler i alle mulige størrelser og udformninger, et stykke snor med dobbelt krog, 3 lommelygter med meget lille blænde til belysning af nøglehuller o. lign., en oliekanne samt en fjerduk til at smøre låse med, et stemmejern, et

vridbor og en træpind. Ud over alt dette medbragte han også handsker, 3 poser samt et stort stykke klæde.

Dirk fremstillet af 4 mm. ståltråd. Den totale længde på dirken er ca. 265 mm. Dirken har enkelte mærker fra hammerslag, men er formentlig også bukket i facon. Vinklen ved det korte parallelle stykke er udformet således, at dirken ubesværet har kunnet drejes rundt uden at støde mod døren som blev dirket op. En professionel tyvs værk. Denne dirk har tilhørt urmager Holger Jensen. Hvor mon den har været brugt henne? (*digitalt foto ved Claus Nielsen, 2001, original dirk hos Claus Nielsen*)

Det var urmageren – hvorfor?

Krigen rasede stadig ude i verden, hvor krigslykken nu var ved at vende sig til de allieredes fordel. Aviserne skrev dagligt om krigens gang, men fandt også gerne spalteplads til at skrive om de mange indbrudstyverier, der havde fundet sted i Holeby og som optog folk meget i deres dagligdag.

Mand og mand imellem havde der været ikke så få gætterier og gisninger om, hvem gerningsmanden eller gerningsmændene mon kunne være.

Anholdelsen af urmager Jensen var derfor intet mindre end en sensation. Aviserne næsten ryddede lokalsiderne for at skrive om sagen med overskrifter som: “Kendt Holeby-borger anholdt efter meget dramatiske hændelser og udstyret efter skrappeste gangstermønster med halvmaske, masser af dirke og nøgler samt elektriske lygter“ og “Lollands borende X nu afsløret som en dreven stortyv” – i mangt og meget har den anholdte urmager fra Holeby noget til fælles med den i sin tid så stærkt omtalte Københavnske stortyv “Det borende X”, der også om dagen optrådte som en pæn mand og som med mellemrum – gerne op til en helligdag – gjorde nogle gevaldige kup ved indbrud på offentlige kontorer m.v. og det er derfor intet under, at urmager Jensen straks er

blevet døbt “Lollands borende X”, thi som sin forgænger i “faget“ besad han jo en vis fingerfærdighed og snilde til at fremstille netop det værktøj, som han havde brug for i “håndværket”.

Næsten som en steppebrand gik nyheden om anholdelsen gennem Holeby, og stor var alles forundring over, at det var urmager Jensen, der var blevet anholdt på fersk gerning. Ikke mange mennesker i lokalsamfundet kendte egentlig noget nærmere til urmageren, der som oplyst var ret menneskesky og som tilsyneladende drev sin lille urmagerforretning på Østervej i fred og ro.

Hvem var han så i virkeligheden denne urmager og familiefader ? Stjal han af nød, af lyst eller var han måske en helt professionel indbrudstyv, der blot havde sin urmagerforretning som et skalkeskjul for et dobbeltliv, hvor de mere indbringende aktiviteter foregik i ly af mørket ved nattetide ?

Nu var der jo ikke længere noget politi til at forestå en normal efterforskning omkring urmager Jensen og dennes kriminelle aktiviteter.

Hvad fandt man så ud af og hvordan fandt man ud af det ? Fandt man mon ud af det hele eller hvad mon bogens forfattere fandt ud af ?

Nok var der krig, mørklægning, arbejdsløshed, tiltagende varemangel og faldende omsætning – men blev urmageren også ledet af det okkulte ?

Ved en intens gennemgang af sagens materialer sammenholdt med interviews, avisartikler og andre ikke tidligere i forbindelse med sagen bearbejdede og foreliggende oplysninger er der fremkommet en række nye om urmager Jensen og dennes liv meget spændende og højst uventede informationer og kendsgerninger.

Det er nu 55 år efter anholdelsen og mange år efter urmager Jensens død blevet muligt stykke for stykke at udarbejde en profil af en særpræget personlighed og hans velkendte men også for de fleste helt ukendte meriter.

Bryllupsdag i fængslet

Urmageren blev som tidligere beskrevet kørt til Maribo arrest om natten. Dagen efter blev han i retten fremstillet i et åbent grundlovsforhør.

Sagfører H. O. Nielsen fra Rødby var udpeget som offentlig anklager.

Forsvarer for Jensen var landsretssagfører Ole Blak Wested, Maribo.

Dommeren afsagde fængslingskendelse til den 30. oktober og gav samtidig tilladelse til, at der blev foretaget en grundig husundersøgelse i Jensens hjem. Jensen bad om, at det måtte blive doktor Petersen, som skulle underrette hans kone om sagen.

Jensen mente, at det ville slå hustruen ihjel, hvis ikke doktoren forklarede hende om tingenes tilstand. Dommeren efterkom urmagerens ønske og det blev derfor doktoren, der skulle underrette hustruen. Jensen kom til at "fejre" sin bryllupsdag alene i fængslet.

Han var den 22. okt. 1922 blevet gift med Mary.

Nye opgaver til vagtværnet

Efter den første "fangst" skulle man tro, at der blev roligt i Holeby. Det faktum at der ikke var noget politi betød, at der blev begået langt mere kriminalitet. Kun få dage efter at urmageren var sat i fængsel, blev der brug for vagtværnet igen. På vej hjem fra sin arbejdsplads, blev overingeniør Th. Nissen udsat for et hold-up torsdag den 26. oktober klokken 17.45.

I Juni 1935 kom Thorvald Nissen til Holeby fra B&W's hovedkontor i København. Det var Nissens opgave at oprette og lede en specialafdeling, der skulle fremstille: Sceptre, skruer, møtrikker og andre småting til hovedfirmaet i København. Det specielle ved denne nye afdeling var, at den skulle bestå af kvinder, der skulle passe drejebænke, fræsere og boremaskiner. Det var helt uhørt på den tid at anvende kvinder til den slags arbejde. Nissen var en mand med mange talenter, og han vendte op og ned på mange ting på Dieselen.

Den 1. januar 1943 blev Nissen udnævnt til overingeniør og efterfulgte Schnakenburg som direktør i 1955 og indtil sin død 8. januar 1968. Nissen ansatte under krigen en person, Holm, der blev kaldt Holmer, fordi han var bornholmer. Holm stod en dag ved Dieselens dør og spurgte, om han kunne få arbejde der. Han var officer og ønskede at

gemme sig for at undgå de tyske KZ-lejre. Nissen stak ham en kost og en kittel og sagde: Du kan starte med at feje gulvet. Senere kom Holm til at fungere som forvalter.

Et dramatisk hold-up ved Højbygaard

Nedenstående er en redigeret version af Nissen's egen beskrivelse af det hold-up, der blev begået mod ham i oktober 1944. Beretningen er dateret november 1944

Nissen skriver: Det var torsdag den 26. Oktober. Jeg var gået fra fabrikken klokken 17.00, men var et ærinde hos manufakturhandleren i Holeby før jeg kørte hjem. Da klokken var blevet 17.15, blev jeg klar over, at jeg måtte skynde mig hjem for at nå til Lungholm til sædvanlig tid. Vinden var østlig og himlen klar, og det var overmåde lyst selv om solen allerede var gået ned. Jeg kørte forbi Højbygaard, og var tæt på at være ud for det lille skovfogedhus, der ligger 200 meter syd for Højbygaard. På dette sted hæver vejen sig i en jævn bakke, hvorfor jeg kørte langsomt.

Stedet hvor Nissen blev udsat for hold-up. Selve handlingen må være foregået svarende til venstre side af vejen forrest i billedet. Stedet er markeret "3" på Nissens eget håndtegnede kort (se andetsteds i bogen). Det er værd at bemærke, at billedet er taget om sommeren, men Nissen blev udsat for hold-up i oktober. (*digitalt foto ved Claus Nielsen, 2000*)

Pludselig kunne jeg høre en cyklist, der i en rasende fart indhentede mig. Cyklisten råbte: *Hov, stop - stå af cyklen!* Jeg så mig om, og fik øje på en pæn ung mand, der så meget energisk ud. Jeg undrede mig, men han havde måske en besked, eller muligvis havde jeg tabt noget, som han havde fundet. Han foreslog, at vi skulle trække cyklerne over i venstre side af vejen. Vi stod lidt fra hinanden med cyklerne mellem os.

Jeg studerede ham, og jeg havde aldrig set ham før. Han var iført mørk jakke, spidsbukser, og havde langskaftede støvler på. Måske havde han også en sort skjorte uden slips på. Han var velfriseret med et stort bølget gult hår, der bar spor af en kam. Øjnene var store og skinnede klart under kraftige øjenbryn. Næsen var kort, kæben var bred og med gode tænder.

Pludselig udbrød han: *Hænderne op eller jeg skyder!* Jeg var målløs – hvad for noget sludder? *Hørte De ikke, hvad jeg sagde? Se så at få hænderne op!* Stemmen var snerrende og ophidset. I sin højre hånd holdt han en lille revolver, hvis munding jeg stirrede ind i. Jeg løftede hænderne op i skulderhøjde. Er det sådan, De vil have det, spurgte jeg og fortsatte: *Hvad er det så, De vil?* Manden svarede: *De kan gøre mig og nogle andre en stor tjeneste.*

Det var fanden til måde, at komme og bede om noget på, svarede jeg ham. Min hjerne arbejdede på højtryk – var han schalburg eller en selvstændigt virkende gruppe? Jeg fortsatte: *Hvis man ønsker min hjælp, kan man finde mig i mit hjem, hvor vi kan snakke om sagerne. Men at rende rundt og true folk med en revolver hører ingen steder hjemme. Jeg har før ydet hjælp, når det gælder en god sag. Hvad er det så jeg skal gøre?*

Han svarede: *De skal lægge 1700 kroner under de høje pile inden fredag aften klokken 20.00, ellers bliver De og deres kone skudt!* Jeg følte mig miserabel – ”de høje pile” hørte jeg mig selv sige. *Ja, dem der ligger ikke så langt fra Deres hjem på vejen mod Errindlev,* svarede han. *1700 kroner er en frygtelig masse penge* svarede jeg. *Jeg er ikke sikker på, at jeg har så mange penge.* Han sagde blot: *De har dem.*

Men jeg kan ikke gå med til at aflevere så mange penge til en sag, som jeg ikke kender noget til, svarede jeg. I det samme kom en ladcykel med en søvrig dreng ovenpå til syne. Jeg blev kommanderet til at tage hænderne ned, medens han kørte forbi. Drengens blik var stift rettet på

ladet foran ham, og han så ikke noget. Jeg opgav at få nogen hjælp fra ham. *Hænderne op igen*, sagde han.

Jeg sagde: *Jeg ved godt, at De er bevæbnet. De behøver ikke være bange for mig, men sig mig, hvad er formålet? Det er et godt formål*, svarede han, *og om to måneder får De pengene igen*. Jeg spurgte: *Hvorfra ved De, at det er mig, De skulle have fat i? Det ved jeg fra kammeraterne fra fabrikken. Hvilken garanti har jeg for at få mine penge igen? Jeg garanterer*, svarede han. *Men hvem er De? Spurgte jeg. Hvad fanden rager det Dem? Vend Dem om med ryggen mod mig, og forsøger De at vende Dem om, så skyder jeg øjeblikkelig*.

Nu kom der et par kvinder forbi, men jeg kunne ikke rigtigt få noget indtryk af dem. *Nå!?*, sagde han. *Vil De så lægge pengene ud eller ej? Siger De nej, skyder jeg Dem med det samme*.

Husk nu unge mand, at det er jo mig, der skal lægge pengene ud. Jeg troede, at jeg havde frist til i morgen? Det har De også. Stå op på cyklen og kom af sted. Vender De dem om, skyder jeg øjeblikkelig. Jeg stod op på cyklen og kørte i nogen tid, inden jeg vendte mig om – han var som sunket i jorden. Klokkeren var 18.00 da jeg trådte ind i stuen.

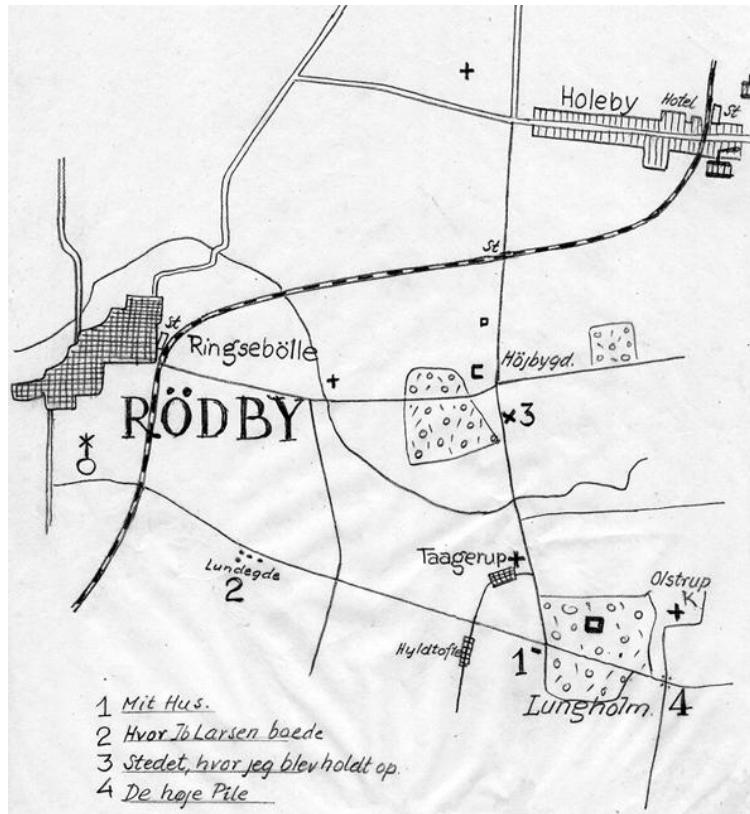
I en sådan situation er der ikke nogen let udvej. Der var ikke meget tid til at lægge fælder, og jeg var nødt til at efterkomme røverens forlangende. Ilde til mode kontaktede jeg doktor Sarup i Errindlev, som jeg fortalte om min oplevelse. Han lovede at hjælpe.

Egentlig var det ikke min mening at fortælle min kone om sagen, men hun havde hørt en del af min samtale med doktoren, og jeg måtte så ud med sproget. Jeg havde det ret skidt den aften.

Doktoren kørte mig til Falck i Maribo senere på aftenen, hvor jeg berettede om overfaldet. Der blev udarbejdet et signalement, som blev offentliggjort i aviserne om lørdagen. Stationsleder Petersen lovede, at man godt ville komme og hente forbryderen, når han var pågrebet.

Petersen foreslog, at vi benyttede os af vagtværnet i Holeby, der jo netop havde anholdt urmager Jensen som indbrudstyv. Forvalter Holm der overnattede hos os om natten for at berolige os, syntes, at historien var mere spændende end uhyggelig.

Om fredagen var jeg stadig noget chokeret. Der blev flere steder arbejdet på at forberede forbryderens tilfangetagelse om aftenen, når pengene skulle overleveres.

Overingeniør Nissens eget håndtegnede kort fra hans egen beretning om det hold-up, der bev begået mod ham i oktober 1944. Beretningen er dateret november 1944. Nissen tegnede kortet som støtte for sin beretning, der blev udsendt til venner og bekendte. Stederne mærket: 1, 3 og 4 findes afbilledet i foto og beskrevet senere i denne bog. (skannet kopi af kort ved Claus Nielsen, 2000, original kort hos Gunver Nissen)

Sidst på eftermiddagen fik 20 medlemmer fra vagtværnet, alle smede, besked om at møde på skolen for at blive orienteret om den forstående plan. Planen bestod i, at der ved de fire veje, der fører fra de høje pile, skulle placeres en vagt inden klokken var 20.00. Efter klokken 20.00 kunne enhver cykle uhindret ind mod de høje pile, men ville blive bedt om at vise legitimationskort på vej væk fra pilene. De skove som lå tæt på de høje pile, var i løbet af dagen blevet afsøgt af forvalter Jensen.

Godsassistent Olsens ejendom, som lå med udsyn mod de høje pile, blev fra et vindue besat med to bevæbnede personer, der med

haglbøsser kunne beskyde røveren, hvis denne forsøgte at flygte ind i skovene.

Vejkrydset hvor Nissen skulle overlevere pengene til hold-up-manden. Stedet er markeret "4" på Nissens eget håndtegnede kort (se andetsteds i bogen). Pilene på billedet blev plantet for en del år siden, da de gamle pile blev udskiftet på grund af ælde. Billedet er taget med udkig mod nordøst, Olstrup kirke er gemt bag den ene pil. Dette billede er også taget om sommeren, men Nissen blev udsat for hold-up i oktober. *(digitalt foto ved Claus Nielsen, 2000)*

Kontrollør Christoffersen holdt vagt hjemme ved min kone. Forvalter Holm blev iført min kasket, frakke og et mørkt brillestel. Han kunne i måneskinnet godt forveksles med mig.

Holm fik de 1700 kroner i en konvolut og kørte op mod de høje pile. Det blæste en kold vind, men vagtværnets medlemmers forventning om at fange forbryderen og forøve en passende afstraffelse gjorde, at de fandt sig i ubehagelighederne med tålmodighed. Man var bevæbnet med knortekæppe, jernrør og tykke stykker af elektriske kabler. Klokken blev 22.00 uden at forbryderen viste sig. Man erkendte, at han måske havde anet uråd og derfor nok ikke ville dukke op. Måske var han blevet advaret?

Det forfrosne mandskab blev kaldt sammen. Flere af mændene havde maved sig frem mellem rækker af sukkerroer. Hele vagtværnet blev inviteret hjem til mig og budt på kaffe, cognac og cigaretter. Skuffelsen over ikke at fange forbryderen var stor.

Da Nissen kom til Holeby i juni 1935, lejede han og konen huset ved Lungholm, da huset var et af de få som havde bad og toilet installeret. Huset er markeret "1" på Nissens eget håndtegnede kort (se andetsteds i bogen). Nissen cyklede hver dag, når han skulle på arbejde, fra huset ved Lungholm til Holeby Diesel en tur på ca. 5 kilometer. Billedet er taget mod syd om sommeren, men Nissen blev udsat for hold-up i oktober. (digitalt foto ved Claus Nielsen, 2000)

Om lørdagen anskaffede vi en privat vagtmand ved navn Larsen. Han havde til opgave at afsøge haven hver morgen samt hver aften, inden jeg kom hjem fra Dieselen. Dette stod på i 14 dage. Den første uge efter overfaldet blev jeg eskorteret til og fra fabrikken. Vi befandt os faktisk i en slags belejringstilstand.

Allerede om mandagen forlød det, at maskinarbejder Frede Sørensen havde set en mand, der nøje svarede til signalementet. Dette fik mig til at udsætte en dusør på 200 kroner til den, der kunne give oplysninger, som ville føre til forbryderens anholdelse.

Ni dage efter om lørdagen ringede en traktorfører. Han havde fundet ud af, hvem der kørte ladcyklen forbi det sted, hvor jeg var blevet udsat for hold-up`et.

Den unge mand hed Erik Henriksen og var mekaniker. Han mente, at manden som havde truet mig, var Niels Henrik Larsen, søn af maskinarbejder Herman Larsen, Holeby.

Et konfirmationsbillede af Niels Henrik Larsen blev skaffet via Holeby Skole.

Der var ingen tvivl om, at den unge mand på billedet ikke var identisk med manden, der truede mig med en pistol. Der kom flere tip om unge mænd, der kunne være forbryderen. Alle tip viste sig dog ikke at føre til noget.

Jeg tog nu billedet af Niels Henrik Larsen med og viste det til den unge mekaniker. Han var forbløffet. Manden på billedet var ikke ham, han havde set fra ladcyklen. Han kom nu i tanke om, at forbryderens rette navn var Ib Larsen.

Et konfirmationsbillede af Ib blev fremskaffet. Billedet viste en ung mand med mørkt hår. Man forsikrede mig om, at Ib havde forandret sig meget, og at håret nu var lyst. Vi fandt ud af, at han tjente i Lundegårde.

Forvalter Holm, vagtmand Larsen og jeg kørte ud til gården i Lundegårde, hvor Ib Larsen tjente. Gården lå lidt tilbage fra vejen og var i en dårlig forfatning. Bestyrer Møss, en ung mand, tog noget nervøs imod os. Han kunne fortælle, at Ib ikke var hjemme, men var på jagt hos naboen. Ud over at vise os Ib's cykel kunne bestyreren ikke hjælpe os.

For at Ib ikke skulle slippe væk, besluttede vi at køre derud igen ved malketid klokken 16.00. Denne gang kørte forvalter Holm, mesterbryder Poul Friis, den stærke maler Rasmussen og jeg ud til gården igen. Døren til huset var låst, men da vi kiggede ind i stalden, så vi kun ganske flygtigt et ansigt bag vinduerne. Vi gik forsigtigt ind i stalden, hvor der ikke var nogen at se. Jeg afsøgte stalden og fandt en mand siddende og malke en ko. Han var iført en slidt og fedtet sixpence. Stille og roligt vendte han hovedet og stirrede på mig med det ene øje – jeg genkendte ham øjeblikkelig.

Ib Larsen! råbte jeg. *Rejs Dem op! Det var Dem, der lavede hold-up mod mig forleden dag!* Han rejste sig ganske hvid i ansigtet, og med skælvende stemme benægtede han anklagen. Holm kom til og spurgte, om jeg var sikker.

Ib fik lov til at vaske sig og tage andet tøj på, før han i bil blev kørt til Maribo Arrest. Jeg fulgte efter i en anden bil sammen med sagfører Nielsen, der repræsenterede anklagemyndigheden.

Grundlovsforhøret kunne først finde sted senere, da en anden sag først skulle behandles. Arrestforvareren, der var en mand med brede skuldre, højtliggende kuppelmave og et mægtigt hoved uden synlig hals, kommanderede Ib Larsen ind i "skabet" med ordene: *Han skal nok tilstå, når han bliver mød!*

Anholdte blev først afhørt og nægtede sin skyld. Derefter kom jeg i skranken og måtte i detaljer fortælle om hændelsen d. 26. oktober. Dommer Brynjulf Rasmussen var en ældre mand med et langagtigt poset ansigt og med et konstant træt udtryk.

Han havde svært ved at forstå, at jeg snakkede så længe med Ib Larsen. Jeg forklarede, at det var for at trække tiden ud – måske kom der nogen forbi. Hvorfor havde jeg så ikke foretaget mig noget, da manden på ladcyklen kom forbi? Jeg svarede, at det så ud som om han nærmest sov.

Ib Larsen redegjorde under afhøringen for sin gøren og laden den 26. oktober. Både hans mor, far og søster ville kunne bevidne rigtigheden af det, som han fortalte. Efter grundlovsforhøret blev anholdelsen dog opretholdt i 3 dage over Ib Larsen.

Der var lokalt megen interesse for sagen, og der meldte sig pludselig et vidne af stor betydning. Det var en 15 års dreng, Leif Jensen, der den pågældende dag havde set Ib Larsen på vejen foran vores hus omkring klokken 17.10 eller 17.15. Drengen skulle til konsultation hos doktor Sarup den dag, og doktoren kunne bevidne, at konsultationen havde fundet sted denne dag. Manden på ladcyklen, mekaniker Henriksen, lovede noget tøvende at vidne i sagen.

Næste retsmøde var lørdag den 11. november klokken 15.00. Min kone Gunver var med i retten den dag. Jeg måtte som vidne i sagen ikke komme ind i retssalen fra starten den dag, hvorfor det følgende bygger på Gunvers referat.

I retssalen blev mekaniker Erik Henriksen afhørt. Han fortalte, at han havde været på Lungholm for at reparere en traktor den dag. Han kunne ikke huske, hvor på vejen han passerede de to mænd, som stod ansigt mod ansigt. Han havde kun ganske flygtigt set på Ib Larsen, og kunne ikke huske, hvilket tøj han havde på den dag

Dommeren bad nu Ib Larsen om at komme hen til skranken. *Vend Dem om*, sagde dommeren til Erik. *Kender De den mand?* fortsatte dommeren? *Nej!* svarede Erik.

Næ, ved De nu hvad! sagde dommeren. *Det er Ib Larsen. Er De sikker på, at De ikke kan kende manden?* *Nej!* svarede Erik. Dommeren mente det var mærkeligt, at Erik i tusmørke kunne genkende Ib Larsen, men ikke genkende ham i fuld dagslys. Erik svarede, at Ib's hår var anderledes den dag, det var meget lysere.

Gunvers mod sank en del, da hovedvidnet var blevet afhørt. Nu blev Leif afhørt. Han havde fået tidligt fri og kørte fra sit tjenestested

klokken 16.45 og hjem til sine forældre i Taagerup for at hente sin sygekassebog. Lidt efter købmanden på hjørnet af vejen mellem Rødby, Errindlev og Taagerup indhentede Leif nu Ib, der cyklede på vejen.

Ib var iført lange sorte læderstøvler med spænder på siden, mørkeblå jakke med pullover under og spidsbukser. De talte sammen. Leif fortalte, at han skulle til læge i Errindlev. Ib fortalte, at han skulle til sine forældre i Holeby og skifte tøj og derefter en tur til Maribo.

Da de nåede kastanjeallèen, drejede Ib op ad allèen til venstre. Leif fortsatte ligeud mod Errindlev. Klokken var ca. 17.10. Leif så på sit ur ved doktorens dør, hvor klokken nu var 17.25.

Nu ville dommeren høre Ib, om han kunne huske, at han mødte Leif. *Jo*, det kunne Ib godt. Det hele passede bortset fra, at han havde lange bukser ud over støvlerne. Leif hævdede dog på dommerens foranledning, at Ib havde haft spidsbukser på. Nu blev Ib afhørt igen. Dommeren ville høre, hvordan det kunne lade sig gøre, at Ib havde været sammen med Leif klokken 17.10 og allerede være i Holeby klokken 17.15?

Dommeren spurgte, hvor langt der var til Holeby fra det sted, hvor han og Leif skiltes? Ib svarede 3 km. Nu blev der bragt kort ind i retssalen, og efter nogen tid med opmåling fandt man ud af, at der var 6 km. Dommeren troede ikke på, at Ib havde kørt 72 km. i timen! Ved sidste afhøring havde Ib forklaret, at han var kørt direkte fra Rødby til Holeby. Det passede ikke med det netop forklarede. *Hvorfor kørte De en omvej?* spurgte dommeren. Ib svarede, at han havde glemt sin cykellygte i Lundegårde. *Fik De så lygten?* spurgte dommeren? *Nej!* svarede Ib.

Han blev på vej til Lundegårde nervøs for ikke at nå hjem til forældrene inden spisetid.

Herman Larsen, der var Ib Larsens far, kom nu i skranken. Dommeren ville høre, om faderen kunne huske, om Ib havde været hjemme og spise den 26. oktober. Det kunne faderen ikke huske. Men dagen efter kunne De jo læse i avisen, at overingeniør Nissen var blevet holdt op på vejen. Kan De så ikke huske, om Deres søn var hjemme? spurgte Dommeren igen.

Det kunne Herman Larsen ikke huske. Herefter forlod Herman Larsen retssalen.

Anklageren krævede Ib Larsen fængslet i yderligere 8 dage. Dommeren spurgte forsvareren, om han ønskede at påkære sagen til Landsretten? Det ville forsvareren ikke. Ib indvilligede i at modtage

besøg af anklager Nielsen i cellen. Det havde han ikke noget imod, for han havde jo ikke gjort noget forkert.

På hjemturen fortalte Gunver mig om alt, hvad der var hændt i retssalen. Jeg spekulerede en del over, hvordan det kunne være, at jeg havde taget fejl med hensyn til detaljerne i signalementet. Ib Larsens hår var jo ikke lyst men mellemlønt. Han havde ikke haft snørestøvler men lange træskostøvler på. Hvis han ikke selv tilstod, ville hans familie opfatte ham for uskyldig dømt.

Hen på aftenen blev vi ringet op af sagfører Nielsen, der kunne fortælle, at Ib overførte ham i arresten nu havde tilstået. Han havde kort efter optrinnet fortrudt sin handling, hvorfor han ikke havde gjort forsøg på at hente pengene. Han havde ikke truet med en pistol men med en nøgle af en art, der lignede en pistol.

Om mandagen da tilståelsen var blevet bragt i aviserne, var der pludselig flere personer, der meldte at de havde set optrinnet. De to kvinder undskyldte, at de ikke havde meldt sig – hvad kunne to svagelige kvinder have udrettet, var deres undskyldning. Ib Larsen blev idømt 2 års fængsel for forseelsen.

Familien Jensen flytter

Ud over Holger selv og hans kone Mary bestod familien som allerede oplyst af fire børn. En søn på 21 år, der var uddannet kommis i Holeby, en søn på 18 år som var i lære som baker i Maribo, en datter på 9 år som gik i skole og endelig en datter på 3 år. Det var kun de to døtre, der var hjemmeboende, da urmageren blev anholdt.

Mary var ofte hos genboen, skræddermester Georg Jørgensen, for at låne telefonen. Hun telefonerede ofte og talte med den ældste søn. Ganske kort tid efter urmagerens anholdelse var Mary igen hos skrædderen for at låne telefonen. Denne telefonsamtale resulterede i, at Mary og børnene fik mulighed for at flytte til Næstved og ernære sig ved en lille Købmandshandel.

Fra fængslet lykkedes det Holger at sælge deres hus til dyrlæge Orla Larsen. Huset blev allerede solgt den 31. oktober, hvor det betingede skøde blev underskrevet i Maribo Arrest af Holger. Køber kunne allerede efter 14 dage overtage huset. Prisen for huset var 18.000 kroner. Den 15. december blev det endelige skøde skrevet og handlen var en realitet.

Der er ingen tvivl om, at sagen har berørt hele familien dybt. Det faktum, at man meget hurtigt valgte at flytte, kan tydes som det meget svære at skulle få en hverdag til at fungere i et lille lokalsamfund, hvor snakken og sladderer havde frit spil. I december 1944 tog den ældste søn navneforandring. Han valgte at skifte "Jensen" ud med et andet navn. Selv mange år efter hændelsen nægtede den ældste søn at tale om sin fader. Han har efter sigende kun været i Holeby to gange siden 1944.

Grundlovsforhøret i Maribo

Som anklager var sagfører Holger Nielsen, Rødby, udpeget. Forsvarer for Jensen var landsretssagfører Wedsted. Det første retsmøde indledtes med, at de to vagtmænd, Valdemar Jørgensen og Poul Friis, blev afhørt. De forklarede hvad der skete om aftenen, da de anholdte urmageren ved doktorens bolig.

Urmageren blev så afhørt. Han fortalte, at han var født i 1895 i Lundby, og at han aldrig tidligere havde været straffet. Konen og de to mindste børn var rejst på besøg hos den ældste søn i Haslev om torsdagen den 19. oktober.

Jensen forklarede, at han fredag aften sad og læste i Stiftstidende om tyverierne hos Rubæk, i Landmandsbanken og tyveriet hos dyrlægen. Han fik så den ide, at han også ville lave et kup. Efter at have sovet hele natten stod Jensen op og lavede de 15 dirke, han blev anholdt med, samt hættten han havde på hovedet.

Anklageren fik Jensen til at forklare om det mørke klæde samt om de specielle lommelygter. Klædet var beregnet til at kaste over hovedet på eventuelle angribere, og lygterne brugte han i sin stue under mørklægningen, da deres lys ikke kunne ses udefra.

En del af dirkene er ikke lavet i går, de har været brugt før! sagde anklageren. *Nej!* svarede Jensen, *men jeg prøvede dem i mine egne døre hjemme.* De mange nøgler hævdede Jensen at have haft i mange år på trods af, at ingen af dem var angrebet af rust.

Omkring klokken 01.30 vågnede Jensen og gik hen til doktorens hus, som han mente, var det bedste sted at lave et indbrud. Planen var at komme ind gennem et åbentstående vindue, da han ikke havde lyst til at arbejde med de medbragt bor (underboring af vindue).

Anklageren ville så høre om det var meningen at bruge krogen i snor, som Jensen bar på sig, da han blev anholdt. Det benægtede Jensen

og forklarede, at krogen i snoren blev brugt, når han loddede ure. Den var i øvrigt nyfremstillet. Inden Jensen fandt ud af, om der rent faktisk var et åbentstående vindue, blev han pågrebet af vagtværnet.

Der havde været andre indbrud i Holeby. Blandt andet nævnte anklageren indbruddet hos dyrlægen, og han ville vide, om Jensen kendte noget til disse tyverier.

Der var fundet friske fodspor fra dyrlægens bolig og ind over marken til urmagerens bolig. Urmageren nægtede dog ethvert kendskab til tyveriet ud over, at han havde hørt om det.

En snor med en krog magen til den urmageren bar på sig, var blevet fundet hos dyrlægen. Endelig ville anklageren gerne høre om Jensen havde haft en medhjælper? Jensen svarede, at han ikke havde haft nogen til at hjælpe sig, og at den eneste rigtige ven han havde, var sin kone.

Dog tvivlede han på, at konen stadig var hans ven efter alt dette?

Remedierne og modus operandi

Vi er i 1944. Tidens boliger var for langt de flestes vedkommende bygget flere årtier tidligere, og var dermed også indrettet efter datidens normer. Dette gjorde sig også gældende med hensyn til husenes vinduer og døre samt disses lukke- og sikringsanordninger.

Der var tale om almindelige sprossevinduer sikret indvendigt med de velkendte almindelige hasper, og for dørenes vedkommende var vel op mod 90% af disse sikrede med helt traditionelle såkaldte indstukne rigle- eller fallelåse, til hvilke blev benyttet helt almindelige og gammelkendte nøgler – de såkaldte “Københavnernøgler” eller “figurkamsnøgler”.

Moderne låsesystemer som de kendes i dag var endnu ikke i brug i 1944, hvor det at åbne en lås med en enkelt udformet dirk i form af et bøjet søm, ståltråd eller lignende, var en ganske enkel opgave og kendt af de fleste mennesker.

Når en lås monteredes, blev der som regel også udleveret et antal nøgler til låsen. Nøglerne var ofte nummererede fra fabrikantens side således, at erstatningsnøgler kunne købes. Mange nøgler passede ud over til den enkelte lås også ofte til en række andre låse, og når en i øvrigt låst dør “uautoriseret” var blevet åbnet af f.eks. en tyv, taler man om, at der er benyttet enten en falsk eller tillistet nøgle eller en dirk – hermed menes

blot, at det ikke er rette nøgleholder, der har anvendt låsens legale nøgle til at låse op med.

Det var imidlertid ikke tilnærmelsesvis alle almindelige mennesker, der var i besiddelse af dirke i deres dagligdag – men vores urmager var – som bogen så rigt beskriver det – heller ikke en helt almindelig borger. Han havde mange egenskaber et godt håndslag og mekanisk snilde.....

Inden for kriminalterminologien taler man om en gerningsmands “modus operandi”, hvilket for fagligt indforståede er et udtryk, der dækker over den måde, som en gerningsmand benytter til at gennemføre sin forbrydelse på.

Der er utallige eksempler på, at en gerningsmand har haft en så helt speciel “modus operandi”, at han på denne måde har afsløret sig selv som gerningsmand til en række andre og tilsvarende forhold end netop det forhold, der er genstand for den aktuelle undersøgelse.

Ligeledes i kriminalterminologien taler man om “at få brikkerne til at falde på plads”. En gerningsmand efterlader sig altid spor efter sin forbrydelse og spørgsmålet er blot, om den politimæssige efterforskning tilvejebringer det eller de spor, der gør, at en helhed begynder at tage form og en identifikation af gerningsmanden bliver mulig.

Sporene, der her tænkes på, er en gerningsmands måde at skaffe sig adgang til et gerningssted på, måden han bevæger sig rundt på stedet på, måden han forlader stedet på, transportmidler, valg af udbytte og fravalg af andet udbytte, sikkerhedsforanstaltninger som flugtrute, benyttelse af handsker, personlig adfærd før, under og efter forbrydelsen og meget meget andet.

Jo flere sammenfaldende detaljer og “særkender”, som en gerningsmand efterlader sig, jo større er politiets mulighed for at opklare begåede forbrydelser.

Kriminalpolitiet sikrer under deres gerningsstedsundersøgelser og gerningsstedsbeskrivelse alle disse iagttagelser, der registreres og koordineres således, at man ved en bestemt adfærd straks kan rette mistanke mod en eller flere gerningsmænd, der er kendt for netop denne adfærd.

Anholder eller identificerer man en person, der kan fastholdes til en bestemt forbrydelse, vil netop den politimæssige viden om “modus operandi” fra tilsvarende forbrydelser kunne danne grundlaget for en mere omfattende politimæssig efterforskning, der ofte kan fælde en gerningsmand for en række øvrige forøvede forbrydelser begået over

længere tid. Tidligere var det dog ikke almindeligt, at man som praksis er i dag, delte oplysninger om kriminelle mellem de enkelte politikredse eller havde et centralt register, hvor oplysninger om forbryderne var gemt. Det var altså lettere, at begå forbrydelser i flere politikredse, uden at man ville blive opdaget. ”Det Borende X” fra København gjorde bevidst brug af dette forhold, da han jo begik sine forbrydelser i forskellige politikredse over lang tid, før han blev pågrebet.

Problemet i oktober 1944 var imidlertid det, at der ikke længere var noget politi til at forestå de politimæssige undersøgelser, og dermed var også den politimæssige viden om gerningsmænds “modus operandi” midlertidigt sat ud af funktion, hvilket selvfølgelig i ikke ubetydeligt omfang lettede “det lyssky arbejde”.

Efterforskerne omkring urmager Jensens anholdelse og de i forbindelse hermed værende undersøgelser var som anført almindelige borgere – medlemmer af vagtværnet, Falckfolk og en almindelig praktiserende advokat, der nu fungerede som anklager og efterforskningsleder.

Det var ikke de værste “odds” at have imod sig om man var slået ind på en kriminel løbebane.

Som forfattere til bogen har vi forsøgt ud fra interviews og dokumentarmateriale samt det i øvrigt bearbejdede og tilgængelige materiale at danne os et indtryk af netop urmager Jensens specielle “modus operandi”.

Ved sin anholdelse den 23.10.1944 havde urmager Jensen som også omtalt i det afholdte grundlovsforhør en række efter datidens forhold helt professionelle redskaber og værktøjer i sin besiddelse.

På anklagerens bord lå følgende af Jensens effekter fremlagt som et helt kuriositetskabinet:

- en sæk,
- en støvsugerpose,
- en gelepose,
- et mørkt stykke klæde i form af et gammelt gardin,
- et bor,
- et stemmejern,
- 50 nøgler af forskellig art og konstruktion,
- 15 stk. fine dirke
- 3 lygter, der på forskellig måde var mørklagt således, at deres lysstråle var minimal
- en snor påsat en dobbeltkrog samt

en maske af sort stof.

En journalist skrev i forbindelse med gennemgangen af urmager Jensens indbrudsremedier, at en kriminalforfatter knapt kunne have skrevet en bedre inventarliste til en indbrudstyvs værktøjer. Hvor havde den pågældende journalist dog ret men uden at vide, at bogens forfattere 57 år senere i år 2001 ville skrive om urmageren og hans kriminelle karriere.

De sikrede nøgler må Jensen have samlet sammen over en periode – han havde ikke selv brug for nøglerne, idet han med sin fingerfærdighed og fornemmelse for mekanik ud over det egentlige urmagerfag også selv som anført fremstillede sindrige låseanordninger til sit eget hus, hvortil de sikrede nøgler ikke havde anvendelse. De var utvivlsomt til brug som “falske“ nøgler i forbindelse med oplåsning af sikrede døre på indbrudssteder.

De af urmager Jensens selv fremstillede dirke kunne supplere sættet af nøgler eller omvendt således, at dersom Jensen som adgangsvej til et gerningssted valgte opbrydning af aflåste døre, så ville han med stor sandsynlighed ret hurtigt kunne få de fleste låseanordninger dirket op.

De af Jensen fremstillede dirke var fremstillede dels af smedejern og dels af cykeleger eller tyk ståltråd. De dirke, der var fremstillet af smedejern, og hvoraf nogle stadig eksisterer på Holebys Historisk Arbejdende Værksted, var næsten hele mesterstykker i smedekunst. Som det kan ses på billedet over de stadig eksisterende eksemplarer havde Jensen gjort sig umage med sit arbejde. Smedejernsdirkene havde facon som næsten kunstfærdigt udformede nøgler, om end de jo havde en helt anden og mere alvorlig funktion – opbrydning af fremmede låse.

I det senere afsnit “Urmager Jensen’s modus operandi ...“ gennemgås de for Holger Jensen så specielle karakteristika. Ville en efterforskning gennemført af et erfarent kriminalpoliti mon have påvist, at urmager Jensen i perioden før sin anholdelse havde begået yderligere indbrudstyverier end de, som han blev dømt for og som han alle ret hurtigt havde tilstået sig skyldige i? Vi har desværre ikke kendskab til hvor mange tyverier af samme karakter, der var blevet anmeldt til den lokale landbetjent Schou før krigen.

Husundersøgelserne

Urmager Jensens hus på Østervej 43 var ikke helt almindeligt. Huset ligger på den største grund på denne del af Østervej med undtagelse af Østervej 32 - huset overfor Fabriksvej.

Oktober 1944, de tre personer på billedet fra venstre er: Falckredder Hans Hansen, marskandiser Peter Kudsk fra Holeby og falckredder Henry Petersen. Billedet blev taget da man lavede husundersøgelse i urmagerens hus. På butiksvinduet står der: H.B. Jensen Urmager. I det opdelte vindue ses det store ur med mørk skive tydeligt. Ser man godt efter, kan man se at billedet er taget 14.10. Dette billede er måske det eneste billede af urmagerens butik. (skannet foto ved Claus Nielsen, 2001, original hos Hans Hansen)

Indtil 1934 var urmagerens hus det sidste hus på denne side af vejen, når man kørte ud af byen. I den vestlige ende af huset var der adgang til urmagerbutikken. Til højre for døren var der et butiksvindue, som blev brugt til en mindre udstilling af varer.

Butiksdøren havde et meget specielt mekanisk låsesystem, som urmageren selv havde lavet. Mange folk husker stadig, at døren havde dette arrangement. Der var ikke nogen nøgle til at låse med. De fleste

andre døre i huset var også udstyret med specielle låsesystemer, og selv til udhuset havde urmageren lavet et specielt låsesystem.

Nu mere end 55 år efter urmagerens salg af huset på Østervej 43 i Holeby er der stadig bevaret 2 af hans gamle og selvgjorte låsemekanismer. Set udefra forekommer låseanordningen almindelig med en klinge og et fald, men faldet er boltet fast i døren og er ikke bevægelig, hvorimod klingen kan påvirkes udefra ved et nedadrettet tryk, hvorved faldet frigøres og døren kan åbnes. Det viste sig imidlertid, at der også var indbygget en hjemmegjort låseanordning. Nøglehullet ses i karmtræet lidt over klinken. Det er fotografens finger der ses på billedet. (*digitalt foto ved Claus Nielsen, 2000*)

Urmagerens motto var: “Det er folks egen skyld, hvis de får indbrud. De kan bare passe ordentligt på deres ting – her kommer der ikke nogen ind”. Han var ikke blot mester i ”at låse op” men også mester i at sikre sine døre i at forblive lukkede for uvedkommende.

Klinken var ført gennem karmtræet og var midt på dette fastgjort med en metaldyvel, hvorom klinken kunne dreje og dermed lukke op og i for det udvendige fald. Oven over klinken ses selve låseanordningen, der er en påskruet plade pånippet en drejelig pal, der ved påvirkning med en hjemmegjort nøgle kunne drejes ned og blokere for klinkens bevægelighed, hvorved døren var solidt aflåst. (*digitalt foto ved Claus Nielsen, 2000, retuscheret af Claus Nielsen 2001*)

Med velvillig tilladelse fra husets nuværende ejer har forfatterne skilt den ene låseanordning ad. Forarbejdet i messing forefandtes en kvadratisk tap pånitted indvendigt på pladestykket. Dette indebærer, at den hjemmegjorte nøgle skulle have en kvadratisk åbning i endestykket svarende til tappen, og presset ind over denne kunne tappen og dermed hele den drejelige pal lukkes op eller i og dermed bestemme klinkens bevægelighed. Nøglen må have været ret lang, idet den skulle føres gennem hele karmstykkets bredde. Låsen var egentlig dirkefri, idet kun den tilvirkede og tilpassede nøgle ville kunne påvirke tappen. Det er antaget, at urmageren let har kunnet frembringe tappen i messing, idet han var kendt med messingarbejder ved tilvirkning af tandhjul til vægure m.v. (*digitalt foto ved Jens Ryhave, retuscheret ved Claus Nielsen & Jens Ryhave 2001*)

Allerede om søndagen og dagen efter at urmageren var blevet fængslet, foretog man den første husundersøgelse, som Jensen også selv i retten havde givet samtykke til. Anklageren og forsvareren kørte til Holeby, og sammen med vagtværnet begyndte man husundersøgelsen.

Poul Friis husker: *Der var ikke nogen hjemme, og det var meget svært at komme ind, fordi der var specielle låse i hele huset. Efter nogen tid lykkedes det os dog at komme ind.*

Denne den første husundersøgelse gav dog ikke noget resultat. Man fandt ikke noget af interesse for sagen i huset. Da man stadig havde

begrundet mistanke til urmager Jensen i forbindelse med indbrudstyverier gennemførte man atter den næste dag en fornyet husundersøgelse. Undersøgelserne var at betragte som det vi i dag kalder en egentlig ransagning.

Det var Falck i Maribo, der stod for den nye undersøgelse sammen med nogle medlemmer fra vagtværnet. Det var de to Falckreddere, Hans Hansen og Henry Petersen, der forestod husundersøgelsen i Torsslunde. Ved den ny undersøgelse gik man meget grundigt til værks.

På det øverste loft fandt man nu under noget risbrænde et meget stort lager af tyvekoster. Der var alt lige fra cykeldele, cykeldæk, tasker, tøj pakket i kasser med naftalin for at kunne holde sig, sukker i store mængder, der var fyldt på store ølflasker og bolcheglas, sølvtøj, en skrivemaskine, vaskepulver og sæbe.

I husets stue undersøgte man også urmagerens radioskab. Skabet var også blevet undersøgt ved den første undersøgelse, hvor man ikke fandt noget.

Ved den nye undersøgelse faldt en side af en skuffe pludselig af og afslørede, at der var et hemmeligt rum i skabet. I rummet fandt man 700 kroner i kontanter.

I haven fandtes en masse frugt lagret i kasser.

Lageret af tyvekoster blev af Falck fragtet til Maribo på en lastvogn for at blive registreret.

Indbruddene som Jensen blev tiltalt for

Urmager Jensen var tiltalt for 17 forhold:

1. Højbygaards Husholdningsforening ved uddeler A. Petersen. I løbet af efteråret 1943 blev der en nat begået indbrud i Husholdningsforretningen. Indbruddet blev opdaget, da Petersens hunde begyndte at gø. Tyven havde skaffet sig adgang ved at brække en krog til en hængelås med overfald af. Efter tyveriet var hængelåsen sat løseligt på igen. Udbyttet blev et hjul med dæk og slange til en varecykle af værdi i alt 25 kr. samt en dunk petroleum af værdi 15 kr.
2. Mekaniker Hansen, Holeby. Omkring den 1. december havde Hansen indbrud i sit værksted. Hansen blev meget forbavset, da

han opdagede tyveriet. Der var ingen tegn på indbrud. Indbruddet var formentlig begået ved hjælp af en falsk nøgle. Udbyttet blev 6 hjul med dæk og slanger af værdi i alt 85 kr. Urmageren forklarede, at han lagde tyvekosterne op på sit loft og udtalte, at han "lånte" dæk og slanger til en cykel medens han lakerede sin egen cykel.

3. Brygger Valdemar Christensen, Holeby. I december 1943 var der indbrud hos bryggeren. Bryggeren låste hver aften sin port inden han gik i seng. Vidste ikke hvordan tyveriet var begået. Udbyttet blev 6 hvidtølsflasker med patentlukke af værdi i alt 40 kr.
4. Cykelsmed C. H. Hansen, Thorslunde. I løbet af efteråret 1943 havde Hansen indbrud i sit værksted. Cykelsmeden vidste ikke, hvordan tyveriet var blev begået. Han kunne kun forestille sig, at det var begået ved hjælp af en falsk nøgle. Udbyttet blev 2 forhjul til damecykler med dæk og slanger af værdi i alt 40 kr., samt 3 cykelkæder, en sadde og 2 pedaler af værdi i alt 30 kr.
5. Installatør S. Greve, Holeby. I februar 1944 havde Greve indbrud. Alle døre havde været låst. Udbyttet blev et ækvatordæk af værdi 15 kr.
6. Jernbanestationen i Holeby. I februar 1944 var der indbrud ved Holeby Station. Tyverierne blev begået i stationens varehus. Indbrudsmetoden kendes ikke. Udbyttet blev 2 nye vandspande, en græsslåmaskine og et gummihjul til en varecykel af værdi i alt 60 kr.
7. Købmand William Jensen, Thorslunde. Den 23. marts 1944 var der indbrud hos købmanden. Indbrudsmetoden kendes ikke. Udbyttet blev en damecykle med dæk og slanger af værdi 100 kr., forskelligt sølvtøj af værdi i alt ca. 470 kr., beklædningsgenstande, lagner, håndklæder o.lign. af værdi i alt ca. 160 kr., en pung af værdi 1 kr., i kontanter 8,47 kr., en fyldepen af værdi 2 kr., 4 flasker spiritus af værdi i alt 55 kr., et søvlommeur af værdi 20 kr., samt 2 kg. sukker af værdi 1 kr.
8. Tømrer Ernst Hildebrandt, Holeby. I marts 1944 havde tømreren indbrud. Tyveriet er sandsynligvis begået ved brug af falske nøgler, da man efter tyveriet havde bemærket, at man havde svært ved at låse værktøjsskabet op. Udbyttet blev 2 rubanke, en stiksav, 2 skruetrækkere og et bundt nøgler af værdi i alt 25 kr. Urmageren husker ikke detaljerne om indbruddet men erkender, at han sikkert har begået tyveriet.

9. Tømrer Henry Hansen, Torslunde. Der var indbrud den 8. april 1944 hos Hansen. Han mener, at det aflåste værksted må være åbnet med en dirk eller en falsk nøgle. Udbyttet blev 2 høvle samt en del andet værktøj heriblandt nogle sneglebor, søm og et par gummistøvler af værdi i alt 75 kr. Tømrer Hansen boede lige overfor urmageren. Hansen beklagede sig en del over indbruddet til sine naboer blandt andet til urmageren. Han var specielt ked af at have mistet sneglebor og søm, som var meget vanskelige at skaffe under krigen. Dagen efter at han havde talt med urmageren, fandt Hansen sneglebor og nogle søm i sin postkasse. Urmageren erkender både at have begået indbruddet og at have leveret nogle af tyvekosterne tilbage efter nogle dage.
10. Vaskeriejer Strate, Holeby. I april 1944 havde Strate indbrud. Var bortrejst i påsken og opdagede ved hjemkomsten, at butiksdøren gik stramt, hvilket fik Strate til at tro, at døren måske havde været dirket op. Udbyttet blev 2 håndsmedede sølvskeer af værdi i alt 50 kr. Urmageren erkendte at de stjalne sølvskeer var fundet i hans hus, men huskede ingen detaljer om indbruddet.
11. Tømrer Alfred Munk, Krønge. I foråret 1944 forsvandt tømrer Munks høvl. På det tidspunkt arbejdede han på tømrer Vilhelm Jørgensens værksted i Holeby. I de dage høvlen forsvandt, var Munk i Holeby for at arbejde. Høvlen dukkede op i urmagerens hus under ransagningen. Urmageren benægter at have brudt ind hos Vilhelm Jørgensen.
12. Installatør S. Greve, Holeby. I september 1944 havde Greve indbrud for anden gang. Udbyttet blev en kikkert og et Rolliflex-kamera af værdi i alt 430 kr. Han husker at han fotograferede en af de sidste dage i august 1944. Savnede fotoapparatet den 12. september. Effekterne var frastjålet ham fra aflåste steder.
13. Købmand Chr. Witt, Holeby. Witt blev bestjålet i oktober 1944. Stakittet omkring haven var under reparation. Tyven har haft adgang gennem et hul i stakittet. Udbyttet blev en vandkande og 5 kg. pærer af værdi 10 kr. Vandkanden stod i haven og tyven har selv plukket pærerne ned fra træet. Urmageren husker, at dette tyveri blev begået natten før han blev anholdt.
14. Jernbanestationen i Holeby. Stationen havde også besøg af tyven flere gange sidst i oktober 1944. Udbyttet blev en kasse indeholdende 7 tomme bolchedåser af værdi i alt 10 kr. Kassen stod uden for stationens varehus.

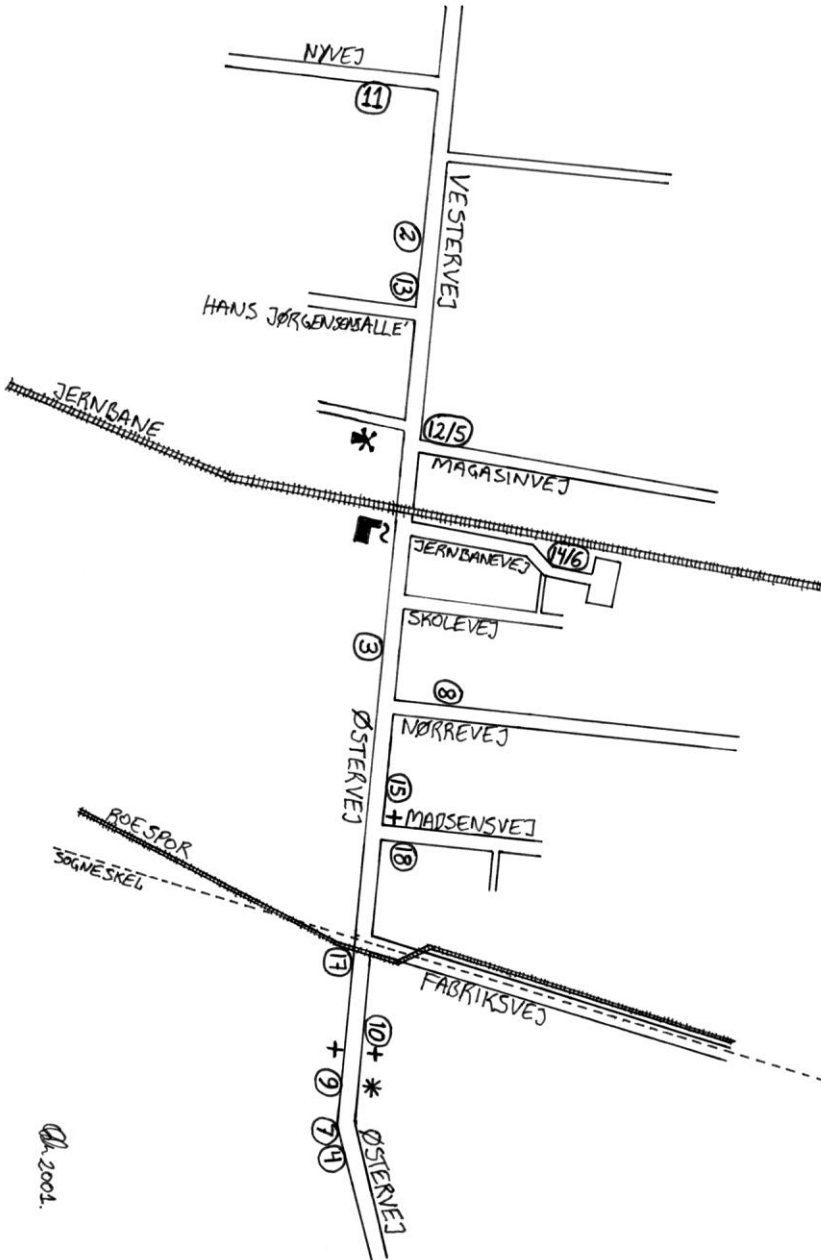
15. Købmand D. P. Hansen, Holeby. Den 16. oktober var der indbrud hos købmand Hansen. Tyvens adgangsvej var gennem købmandens entredør. Købmanden forklarede, at der i butiksdørens ringeapparat var stukket et stykke klud ind for at sætte apparatet ud af funktion. Udbyttet blev blandt andet en del sukker, sæbespånere, tændstikker, kiks og kartoffelmel af værdi i alt ca. 50 kr. Urmageren huskede ikke at have sat ringeapparatet ud af funktion, men husker godt at have begået indbruddet.
16. Værkfører V. Jørgensen, Torslunde. I efteråret 1944 nærmere betegnet den 8. oktober havde Jørgensen indbrud i sit lysthus. Udbyttet blev 120 kg. æbler og 25 kg. pærer af værdi i alt ca. 100 kr. Urmageren erkendte tyveriet og fortalte, at han "lånte" en påhængsvogn hos naboen, som var mekaniker, til at transportere frugten i. Der var 4 kasser æbler og 1 kasse pærer, som han fragtede hjem.
17. Dyrlæge Larsen, Holeby. Dyrlægen havde indbrud den 21. oktober 1944. Tyven havde skaffet sig adgang ved at afhaspe et vindue. Udbyttet blev en golftrøje af værdi 10 kr., en dug, viskestykker og håndklæder af værdi i alt 85 kr., en bog, 3 blokke og en pakke kuverter af værdi i alt 5 kr., sølvtøj af værdi i alt 60 kr., 2 tasker, en tegnebog og 2 punge m.v. af værdi i alt 50 kr., en skrivemaskine af værdi 200 kr., en fyldepen og forskellige småting af værdi i alt 15 kr., en saks af værdi 2 kr., i kontanter 633,08 kr. samt 4 jubilæumstokroner. Urmageren erkendte at have begået tyveriet, og fortalte yderligere, at han havde afhaspet det nederste vindue gennem det øverste vindue som stod åbent. Tegnebogen med pengene lagde han i et hemmeligt rum i sit radioskab, da han kom hjem om natten.

Da lageret af tyvekoster var blevet registreret, kunne folk få udleveret de effekter, som de havde fået stjålet. Langt de fleste ting blev leveret tilbage, hvorfor kun enkelte ting skulle erstattes. Ud over de ovenfor nævnte 17 forhold blev urmageren også tiltalt for at have forsøgt indbrud hos læge Petersen i Holeby. Indbruddet blev aldrig fuldført, fordi han som allerede beskrevet blev pågrebet af vagtværnet.

Fælles for de fleste indbrud var, at urmageren kun huskede enkelte detaljer om, hvordan han havde fået adgang til skabet og hvordan han havde fået adgang til gerningsstedet.

Efter at urmager Jensen havde siddet varetægtsfængslet i 4 uger, blev det besluttet, at han skulle indlægges til mentalundersøgelse på et sindssygehospital.

HOLEBY STATIONSBY 1944

Ok. 2001.

Se venligst modstående side. Plan over veje i Holeby Stationsby i 1944. De fleste af de forhold som urmageren blev dømt for, blev begået i umiddelbar nærhed af hans hjem Østervej 43 mærket: * på kortet. Tallene på planen angiver de enkelte forhold 2: Mekaniker Hansen, Vestervej 13. Forhold 3: Brygger Valdemar Christensen, Østervej 4. Forhold 4: Cykelsmed C.H. Hansen, Østervej 50. Forhold 5+12: Elværksbestyrer Simon Greve, Vestervej 4. Forhold 6+14: Jernbanestationen, Jernbanevej 1. Forhold 7: Købmand William Jensen, Østervej 48. Forhold 8: Tømrer Ernst Hildebrandt, Nørrevej 3. Forhold 9: Tømrer Henry Hansen, Østervej 42. Forhold 10: Vaskeriejer Strate, Østervej 35. Forhold 11: Tømrer Vilhelm Jørgensen, Nyvej. Forhold 13: Købmand Christian Witt, Vestervej 11. Forhold 15: Købmand O.P. Hansen, Østervej 25. Forhold 17: Dyrlæge Larsen, Østervej 32. Forhold 18: Læge Pedersen, Østervej 31. Forhold 1: Uddeler A. Petersen, Hillestolpevej 13B og 16: Værkfører Valdemar Jørgensen, Errindlevvej 44 ligger begge udenfor kortet og er derfor ikke med. De forhold som urmageren ikke blev tiltalt for men sandsynligvis har begået, er mærket + på kortet. (håndtegnet skitse ved Claus Nielsen, 2001)

Andre uopklarede tyverier i Torsslunde og Holeby

I en lang årrække var folk i Torsslunde og Holeby plaget af småindbrud. Det var de mest mærkelige ting, der forsvandt. Fælles for de fleste tyverier var, at de ofte ikke blev opdaget med det samme, men først når folk skulle bruge, og ikke kunne finde den genstand, der var forsvundet.

Der kan ikke føres bevis for, hvem der havde begået disse tyverier, men det er bemærkelsesværdigt, at de anvendte metoder lignede urmager Jensens til forveksling.

Her følger et par eksempler på sådanne uopklarede tyverier: Frode Jørgensen, der er pensioneret skrædder, fortæller: *Der var ifølge min nabo, Jytte Larsen, også indbrud her hos min far. Det skulle være urmageren. Mine forældre havde soveværelse ovenpå, og en nat hørte min mor noget hernede. Hun listede ned og sagde ikke noget til min far. Der var et værksted bag forretningen. Hun lukkede døren dertil op og råbte: Georg, Georg, der er nogen herinde!*

I det samme er der en person, der springer ud af vinduet. Det fortælles, at tyven havde taget skuffer fra forretningen med ud i værkstedet, hvor han så i fred og ro kunne stå og sortere det fra, som han ville bruge.

Slagter Svend Aage Nielsen gik som så mange andre slagtere i træsko. Når sålerne på træskoene var ved at være slidt, blev de klampet, og der blev slået nye gummisåler på. Til det formål havde Svend en rigtig skomagerlæst.

En dag da han skulle slå nye såler på familiens træsko, var læsten væk. Det var irriterende, og arbejdet måtte foretages uden læsten. Svend talte med mange af sine kunder om den forsvundne læst. Tiden gik, og Svend havde indstillet sig på, at han nok aldrig ville få læsten at se igen. Da han en dag var ovre på sit værksted stod læsten pludselig midt på bordet.

Hvor mon den kom fra? Det blev aldrig opklaret.

Denne skolæst var forsvundet i lang tid. Det var ikke ualmindeligt, at folk mistede ting på mystisk vis i urmagerens tid. Urmageren begik med stor sikkerhed en del indbrud, som han aldrig blev dømt for. Rigmor Nielsen var af den overbevisning at urmageren havde "lånt" denne skolæst fra baghuset Østervej 39. (*digitalt foto ved Claus Nielsen, 2000*)

Erik Nielsen, der er søn af Svend Aage, kan huske en episode, som hans far ofte bragte på banen, når snakken faldt på urmageren. Umiddelbart før urmageren blev anholdt, stod der en dag en samling kunder i Svend Aages lille slagterbutik.

En dame, der boede nogle få huse fra slagterbutikken, sagde til Svends kone Rigmor: *Nu syntes jeg, at han (tyven) kommer lige tæt nok på.*

I forretningen og blandt de øvrige kunder stod også urmager Jensen, og han svarede damen: *Ja, lige nu er han meget tæt på.* Den kommentar studsede både Svend Aage og Rigmor over, men glemte det igen indtil urmageren blev afsløret som indbrudstyv.

Svend Åge og Rigmor Nielsens viktualieforretning bedre kendt som pålægsforretningen på Østervej 39. Billedet er fra ca. 1949, og facaden har haft samme udseende, da urmageren nogle år tidligere handlede i forretningen. Mange år senere blev forretningen overtaget af Svends søn, Niels Helge Nielsen, som har drevet forretningen videre indtil 1. juli 2001, hvor forretningen lukkes, som den sidste forretning i den østlige del af Holeby. (skannet foto ved Claus Nielsen, 2001, original hos Erik Nielsen)

Urmager Jensen's "modus operandi"

Som tidligere beskrevet havde Holger Jensen ikke nødvendigvis odds imod sig ved den efterforskning eller rettere mangel på samme, som anholdelsen af ham gav anledning til.

Den første husundersøgelse eller ransagning på Jensens bopæl foretaget af såvel anklager som forsvarer samt medlemmer fra vagtværnet gav som tidligere oplyst intet resultat, hvorfor man som også nævnt atter den følgende dag - og denne gang ved brug af medarbejdere fra Falck samt igen også medlemmer af vagtværnet - foretog en ny ransagning på bopælen.

Denne gang fandt man en række tyvekoster, der alle kunne tjene som bevismateriale i sagen mod Holger Jensen, idet en række af de fundne genstande kunne identificeres og genkendes af de bestjålne.

Urmager Holger Jensen havde således allerede her et “problem“ med at kunne gøre rede for de nævnte effekters tilstedeværelse i sin bolig.

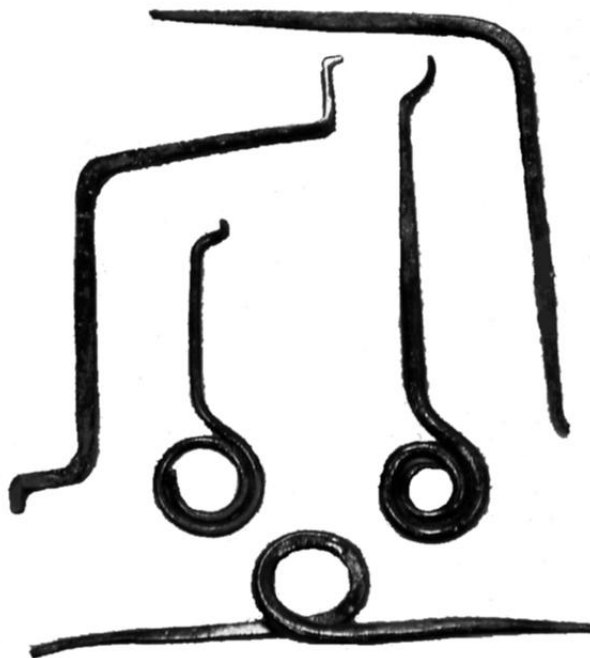
Den først gennemførte ransagning må betragtes som katastrofalt dårlig og helt uprofessionelt gennemført – man søgte ikke politimæssigt systematisk og fandt hverken tyvekoster eller nogen yderligere redskaber/værktøjer, der kunne have tjent som bevismateriale under den igangværende efterforskning.

Inden politiet blev taget og inden den resterende politistyrke ”gik under jorden”, har der utvivlsomt været foretaget en række gerningsstedsundersøgelser ved lokale tilfælde af tyverier og indbrud, hvorfra der har været sikret anlægs- og/eller trykspor efter anvendte opbrydningsredskaber. Sådanne værktøjer kunne muligvis have været sikrede og gjort til genstand for sammenligning med de fra de tidligere undersøgte gerningssteders sikrede spor. Intet tyder på, at sådanne tekniske undersøgelser fandt sted under efterforskningen.

Der er ikke under forfatterens gennemgang af dokumenter fra straffesagen forefundet nogen nærmere beskrivelse af de gennemførte ransagninger – herunder en beskrivelse af Jensens urmagerværksted, de her tilstedeværende værktøjer og andre redskaber m.v..

Som det fremgår af den tidligere beskrevne oversigt over de forhold, som Holger Jensen blev tiltalt for samt oplysninger om andre begåede og uopklarede tyverier i Torslunde og Holeby, er der tale om en række “modus operandi”, der samlet og om nødvendigt også isoleret i sig selv kunne være fældende bevismateriale mod urmageren.

Der er i en række af forholdene anvendt falske nøgler eller dirke i forbindelse med tyverierne – denne modus afspejler sig i Jensens nøglesamling og samling af tilvirkede dirke.

5 dirke smedet af jern. Den lige dirk med øjet på midten er ca. 100 mm. lang. Øjet er ca. 25 mm. i diameter. Disse dirke blev aldrig konfiskeret under sagen, hvorfor de stadig findes i dag, og kan ses i det Historisk Arbejdende Værksted i Holeby.
(digitalt foto ved Claus Nielsen, 2000, retuscheret af Jens Ryhave)

I andre forhold er der tale om tyverier af genstande som – hvilket er helt usædvanligt – pludselig vender tilbage til bestjålne, der havde besværet sig over at mangle det stjålne. Blandt de tilståede forhold er forholdet hos tømrer Henry Hansen, der fik sneglebor og søm tilbage. Blandt de ikke opklarede forhold er et tilfælde, hvor slagter Svend Aage Nielsen fik stjålet sin skomagerlæst – den blev også leveret tilbage.

Ved sin anholdelse var Holger Jensen i besiddelse af bl.a. en snor med en dobbeltkrog. Uagtet hans forklaring i grundlovsforhøret om, at han benyttede denne ved loddearbejde var det faktiske forhold det, at en tilsvarende snor med krog var fundet efterladt på gerningsstedet hos dyrlæge Larsen, hvor der havde været indbrud nogle dage før. Dette forhold var forøvet af Holger Jensen.

Det faktum, at Holger Jensen medbragte bor og snor med kroge indicerede klart, at en af Jensens “modus“ også var overboring eller

underboring af vinduer med efterfølgende afhaspning og indstigning gennem det åbnede vindue. Ved en overboring forstås, at man øverst i et vindue og lige over vinduets indvendige hasper foretager en gennemboring, gennem hvilken man firer en snor med en lille afhasperkrog ned for på denne måde at foretage selve afhaspning. På tilsvarende måde kan der foretages en underboring ved vindueshasperne, der herefter påvirkes og åbnes med evt. et stykke bøjet ståltråd ell. lignende. Sporene efter gennemboringen kan eventuelt søges skjult ved isætning af en trædyvel og spånerne fra udboringen kan skjules i medbragt pose ell. lign..

Denne noget karakteristiske modus blev aldrig i tilstrækkeligt omfang gjort til genstand for en særlig eller særskilt efterforskning.

Et "modus" kan også være en manglende adfærd. En række indbrudstyverier forøves ved voldsom opbrydning af vinduer eller døre med medbragte værktøjer som koben, brækjern, stemmejern m.v., ved rudeknusninger med efterfølgende indrækning og oplukning af indvendigt aflåste døre med indvendigt isiddende nøgler, afhaspning af vinduer ved rudeknusning m.v., men Holger Jensen benyttede sig oftest ikke af sådanne voldsomme opbrydningsmetoder og kunne endog muligt på grund af sin egen specielle adfærd udelukkes som gerningsmand til forhold, der som "modus" havde de beskrevne karakteristika.

Derimod kunne Holger Jensen påkalde sig en berettiget efterforskningsmæssig interesse i en række andre uopklarede forhold, der forekom analoge med den specielle måde, hvorpå netop han arbejdede.

Han benyttede handsker på sine gerningssteder men afsatte alligevel og ubevidst sine egne personlige spor.

De forhold, som Holger Jensen blev dømt for i forbindelse med sin anholdelse i oktober 1944 var alle forøvede i perioden fra december 1943 til 22. oktober 1944.

Holger Jensen var gift og havde 4 børn. Hans legale indkomst hidrørte fra en mindre urmagerforretning, der angiveligt ikke gav nogen større indtjening bl. a. også på grund af den mindre købekraft, som besættelsen førte med sig.

En egentlig kriminalpolitimæssig koordineret og gennemført efterforskning havde muligvis – herunder ved brug af den kendte "modus operandi" – kunnet afdække yderligere begåede forhold i perioden forud for december 1943.

Efterforskningen havde således også muligt kunne give svar på, at der på en bankbog tilhørende det yngste barn født i 1935 og på hvilken

der i 1936 henstod kr. 36,75 nu i 1939 udviste en saldo på kr. 1.057,- og i 1941 på kr. 4.131,- og endelig i oktober 1943 på kr. 6.800,-

Der syntes slet ikke at have været udvist nogen efterforskningsmæssig interesse for disse indeståender på trods af, at oplysningerne var tilvejebragt, og det er vores opfattelse, at Holger Jensen alt andet lige nok ville have haft nogle forklarelsesproblemer omkring disse indeståender, idet hans forretning næppe ud over de daglige fornødenheder også gav et afkast, der gjorde disse indeståender mulige.

Man har os bekendt heller ikke interesseret sig for urmagerens regnskabsførelse eller skatteforhold. Det kan nok ikke udelukkes, at der havde været et misforhold mellem sådanne oplysninger og de faktisk konstaterede forhold.

Holger Jensen var hverken sigtet eller tiltalt for berigelseskriminalitet i perioden 1935 og frem til sin anholdelse i 1944.

Holger Jensen havde ifølge egne oplysninger i retten rådighed over samlede indeståender ved sin anholdelse på i alt ca. kr. 28.000,- hvortil kom en gældfri ejendom, der senere i 1944 kan sælges for kr. 18.000,-.

Værdien af indeståendet kan anskueliggøres derved, at en politibetjent med flere års anciennitet og personlige tillæg som gift/forsørger i 1943 havde en årsløn på ca. kr. 3.600,-

Forfatterne måtte i forbindelse med de foretagne undersøgelser henfalde i nogen undren over urmager Jensens tilsyneladende ubetingede forretningsmæssige succes i Holeby og omegn eller også måtte forfatterne fortsatte søgen tilbage i tiden muligt kunne give både forfatterne selv og dermed bogens læsere nogle bedre svar eller belæg for selv at kunne forestille sig andre antagelser.

Dusøren

Efter varetægtsfængslingen af urmager Holger Jensen blev der samlet ind i Holeby og Torslunde blandt byens næringsdrivende og de personer, der var blevet bestjålet af urmageren.

I december måned 1944 blev der afholdt en lille højtidelighed hos dyrlæge Larsen, hvor Poul Friis og Valdemar Jørgensen fra vagtværnet hver især af de indsamlede midler fik overrakt 172 kroner i belønning for

deres indsats med at pågribe urmageren hin sene nattetime i doktorens have.

Spåkonen

Et naturligt spørgsmål i forbindelse med urmagerens mange tyverier optog alle lokalt. Hvorfor begik urmageren alle disse indbrud?

En gennemgang af urmagerens økonomi viste som bekendt, at han havde en særdeles god økonomi. Ud af de forhold, som han blev tiltalt for, var der kun eet tyveri, hvor udbyttet havde været en større sum rede penge. Både i retten men specielt også under opholdet på sindssygehospitalet gjorde man meget ud af at få en forklaring på, hvorfor Jensen begik de mange indbrud.

Konen Mary havde bemærket, at ægtefællen havde forandret sig en del den seneste tid. Efter den 20. august 1943 hvor de havde deres sidste lange og fælles cykeltur, var manden som forandret, ja nærmest mærkelig og urimelig, og han tålte ikke børnene og specielt den mindste så godt længere.

Holger Jensen var tilsyneladende deprimeret, træt og klagende over hovedpine.

Han havde i længere tid taget sig en middagslur på divanen, der stod i urmagerværkstedet.

Ægteparret havde ikke længere fælles soveværelse, hvorfor manden også sov på divanen om natten.

Konen havde ikke mærket noget til mandens natlige udflugter. Jensen fortalte, at han altid havde været tiltrukket af det magiske og okkulte. I løbet af sommeren 1943 opsøgte urmageren en omrejsende spåkone, som på det tidspunkt var i Sakskøbing. Han var interesseret i at vide, hvornår krigen ville slutte. Spåkonen havde haft et godt tag i urmageren. Hun havde med store udtryksfulde øjne nærmest hypnotiseret ham og spået om krigens videre forløb. Spåkonen havde også spået, at der ville ske noget voldsomt med konen, hvilket havde gjort urmageren urolig og bragt ham i en bekymret og deprimeret tilstand.

Hun havde givet urmageren en æske med nogle røde piller, der ville give ham de mest vidunderlige drømme. Urmageren spiste pillerne, og havde ganske rigtigt de dejligste drømme, men der var bivirkninger ved pillerne. Når de dejlige drømmene var slut, blev de overtaget af en drøm, hvori to sortklædte mænd beordrede ham at stå op af sin seng og begå tyveri.

Som befalet af sine onde drømme stod han op og gik ud for at begå indbrud. Dagen efter havde han ofte meget dårlig samvittighed. De stjalne ting skulle jo opbevares således, at konen ikke opdagede dem.

Undertiden kunne han godt finde på at levere de stjalne sager tilbage, da han jo ofte ikke selv havde behov for dem.

Han havde ikke fortalt sin kone om drømmene, men blot at han drømte at nogle mænd optrådte i en drøm, og at de kneb ham i siden. Konen havde logisk nok foreslået ham at vende sig om på den anden side for derved at undgå ubehaget. Den sidste af de røde vidunderpiller havde han taget aftenen før sin anholdelse.

Æsken havde han desværre bortskaffet, og man havde således ikke noget bevis for historien om pillerne. Urmageren mente, at han var blevet syg af spåkonens hypnose og pillernes virkning, og at det skulle være årsagen til det uføre, han var kommet ud i.

Mentalundersøgelsen og på fri fod

Urmageren blev indlagt til mentalundersøgelse på Vordingborg Sindsygehospital.

Der foreligger flere udtalelser fra både overlæger og retslægerrådet. Her gengives et kortfattet sammendrag af de foretagne undersøgelser og konklusioner:

Urmageren vurderes hverken som åndssvag eller sindssyg, men havde siden barndommen været psykopatisk præget med tilbøjelighed til skyhed, tilbageholdenhed, sensitivitet og manglende selvhævdelse.

Holger var den yngste af 7 søskende. Han blev drillet en del som barn af både søskende og skolekammerater, som ofte tæskede ham, uden at han satte sig til modværge. Kårene i hjemmet var små. Forældrenes indbyrdes forhold var ikke godt, hvilket nok påvirkede børnene i en negativ retning. Alle hans søskende blev beskrevet som solide samfundsborgere. Holger blev konfirmeret som 14½ årig og blev sat i snedkerlære. Efter 2 måneders forløb betegnede hans mester Holger som uegnet til snedkerprofessionen. Blev sat i en anden plads, men kom kort tid efter hjem igen hos faderen, hvor han nu lærte urmagerfaget.

I løbet af barndommen og ungdommen fik Holger ikke etableret nogen vennekreds, og han var ofte alene uden nogen social kontakt.

Havde i mange år levet et stilfærdigt liv, etableret et hjem, giftet sig og været arbejdsom og stræbsom. Ved flid og sparsommelighed havde Jensen sparet en del penge sammen.

Krigen havde haft en negativ indflydelse på hans forretning, hvilket gik ham en del på, da han ønskede at købe et stykke jord, slå sig ned og leve et stille og fredfyldt liv.

Ved indlæggelsen på hospitalet gjorde urmageren et deprimeret og sygt indtryk, var i kort tid også hallucineret.

Af beboerne i Holeby ansås han for at være en noget indesluttet, genert og stilfærdig særling, der ikke havde kontakt med landsbyens andre borgere. Han menes at være et mekanisk geni, der i sin ejendom havde lavet mange sindrige låsemekanismer og nøgler til sådanne.

Under opholdet rettede Holger sig så meget, at overlægen på hospitalet nærmest anså ham for at være rask. Han blev overført til arresten igen, hvor han sad i 7 uger.

Efter sin anholdelse blev Holger som anført varetægtsfængslet den 22. oktober 1944 som med føje sigtet for en række indbrudstyverier. Holger fik flere gange forlænget sin varetægtsfængsling med de begrundelser, at efterforskningen endnu ikke var tilendebragt, at mentalundersøgelsen ikke var tilendebragt og at der fra anklagemyndigheden (statsadvokaten) endnu ikke var udarbejdet et anklageskrift.

Vi er stadig i den “politiløse tid“, og en sag som Holger Jensens var vel ikke ligefrem opprioriteret – der var mange andre og mere alvorlige sager at forholde sig til i det omfang retssystemet overhovedet fungerede.

Det er en gammel retsregel, at en varetægtsfængsling i tid ikke bør stå i et misforhold til den konkret forskyldte straf – altså ikke kun i et forhold til den strafferamme, som den daværende straffelov indeholdt for tyveri.

Domstolene har til stadighed og som sikkerhed for retsbevidstheden været sig perioden for varetægtsfængslingerne bevidst – anklagemyndigheden kan ikke blot ukritisk få medhold i et ønske om fortsat varetægtsfængsling af en sigtet.

I et retsmøde den 9. maj 1945 – nu en uge inde i Danmarks befrielse men stadig uden et genetableret og velfungerende retssystem – bemærker dommeren i sin kendelse til anklagemyndighedens ønske om en fortsat varetægtsfængsling, at nu forlænges fængslingen til den 17.

maj 1945, hvorefter yderligere forlængelse af fristen på det foreliggende grundlag ikke kan forventes.

Sagt lige ud og med andre ord var retten nu ved at miste tålmodigheden i erkendelse af, at perioden for varetægtsfængslingen begyndte at blive kritisk i forholdet til den forskyldte straf.

Den 17. maj 1945 fremstilles Holger atter i Retten i Maribo, hvor den beskikkede anklager atter anmoder om en forlængelse af fængslingsfristen.

Nu går den ikke længere.

Retten bestemmer sig til at løslade Holger, der ved en eventuel løsladelse ville tage ophold hos sin familie, der nu boede på Kählersvej 13 i Næstved. Han lovede at ville give møde i retten efter tilsigelse herom.

Holger løslades herefter den 17. maj 1945 kl. 15.20 og har således nu været frihedsberøvet i næsten 7 måneder.

Hjemme hos konen

Holger kunne nu som en – indtil videre i hvert fald – fri mand rejse til Næstved, hvor hustruen jo siden salget af huset i Holeby i oktober måned 1944 havde slået sig ned og ernærede sig selv og børnene ved at drive en mindre kolonialhandel.

Mary var jo i øvrigt slet ikke så dårligt stillet endda – havde en del tusinde kroner stående på bankbøger og havde herudover også provenuet ved salget af huset i Holeby excl. kr. 2.000,-, som det offentlige havde taget til sagsomkostninger.

Da Holger solgte huset i Holeby flyttede hans kone og de mindste af børnene til Næstved, Kählervej 13. På dette billede af huset ses tydeligt en blændet dør mod vejen som måske har tjent som butiksdør til den lille købmandshandel som fandtes i huset. *(digitalt foto ved Jens Ryhave, 2000)*

Selvom Holger kunne gå og nyde sommeren i de nye omgivelser i Næstved og nu var genforenet med sin familie, så kværnede retsmaskineriet stille og roligt videre.

Medens Holger var løsladt erklærede Retslægerådet, at man ikke mente, at den nu foreliggende mentalundersøgelse på det foreliggende grundlag kunne danne grundlag for at vurdere Holger's strafegnethed og kriminalprognose – det såkaldte recidiv, der er den skønnede mulighed for tilbagefald til ny kriminalitet. Retslægerådet fremsatte ønske om supplerende mentalundersøgelse med henblik på at få en endelig vurdering af Holger.

Man mente dog allerede tidligt, at Holger burde afsone en eventuel dom i psykopatfængsel.

Ved et retsmøde den 18. juli 1945 drøftes begæringen om de yderligere undersøgelser af Holger Jensen, og retten afsiger nu en ny fængslingskendelse over Holger, der herefter den 2. august 1945 kl 0845

må lide den tort at blive anholdt i familiens nye hjem på Kählersvej i Næstved.

Holger føres tilbage til Arresthuset i Maribo for senere samme dag at blive fremstillet i Retten i Maribo.

I retten erklærer Holger sig indforstået med frivilligt at lade sig underkaste yderligere mentalobservation.

Det er væsentligt her at iagttage, at hvor anklagemyndigheden tidligere havde gjort brug af den privat praktiserende advokat H.O. Nielsen som anklager, så var anklagemyndigheden nu i retsmødet den 2. august 1945 repræsenteret ved den ordinære anklagemyndighed, idet det nu var politifuldmægtig Reinbach, der gav møde i retten.

Det var også det nu reetablerede politikorps, der forestod anholdelsen af Holger i Næstved.

Kendelsen fra Retten i Maribo om fornyet fængsling og yderligere mentalundersøgelser blev indbragt for og stadfæstet af Østre Landsret den 28. august 1945, hvilket indebar, at opholdet hos hustruen Mary og børnene i Næstved nu atter var tilendebragt for en rum tid.

Flere undersøgelser

Holger Jensen sad nu i arresten igen indtil den 21-9-45, hvor han blev indlagt på sindssygehospitalet Oringe. Da urmageren blev indsat i arresten, blev hans ejendele undersøgt. Det er normal procedure, når man fængsles.

Indsyet i hans tøj fandt man 50 sovetabletter. Han forklarede, at pillerne skulle bruges til at sove på, da han ved første ophold i arresten sov meget dårligt, og dette ville han gerne undgå igen.

Da der var gået nogle dage ændrede Jensen dog sin forklaring med hensyn til pillerne. Han indrømmede, at pillerne skulle bruges til selvmord, hvis sagen skulle vise sig at "gå imod ham".

Den nye mentalobservation frembragte ikke så meget nyt om urmageren. Han udviste et psykisk naturligere indtryk nu end ved den første observation. Man bemærkede, at han nu vare mere fri af væsen.

Holger var ked af, at konen havde svært ved selv at passe forretningen i Næstved uden hans hjælp. Han havde nu også helt opgivet tanken om at tage sit eget liv, da han havde mærket, hvor meget hustruen og børnene holdt af ham. Han udtalte: *Nu vil jeg tage, hvad der kommer med oprejst pande.*

Dommen – hvor er dirkene

Den 29. januar 1946 afholdes et forundersøgelsesforhør i Retten i Maribo. Et sådant forundersøgelsesforhør skal søge at tilvejebringe oplysninger om, hvorvidt sagen vil kunne behandles som en tilståelsessag uden egentlig bevisførelse eller som en såkaldt benægtersag, hvorunder der fra anklagemyndighedens side skal føres egentlige beviser for den tiltales skyld.

Efter datidens regler medvirkede der også i en tilståelsessag 2 domsmænd. Man har i forbindelse med forundersøgelsesforhøret og de der foreliggende oplysninger, herunder de til sagen indhentede mentalundersøgelseserklæringer, ikke været i tvivl om, at Holger Jensen ikke var sindssyg eller åndssvag, og at han fuldt ud var sig sine kriminelle forhold bevidst.

Ved forundersøgelsen skal de påsigtede forhold bestyrkes af den tiltalte på en sådan måde, at retten ikke er i tvivl om, at tiltalte på grund af sin forklaring om og kendskab til forholdene, er skyldig i det påsigtede forhold.

I den konkrete sag var der foruden Holger Jensen's erkendelser også tilvejebragt en række tyvekoster, der jo placerede Holger Jensen som enten hæler til eller gerningsmand til de forøvede tyverier, hvorfra kosterne hidrørte.

Holger Jensens detaljerede forklaringer om “modus operandi” svarede ydermere også til den fremgangsmåde, der rent faktisk var benyttet ved gennemførelsen af de enkelte forhold.

Man kunne nu skride til en egentlig domfældelse i sagen.

Den 5. februar udtages der stævning med Holger Bernhard Henry Jensen om at være tilstede i retten d. 11-2-46. Der var nedsat en domsmandsret til at afslutte behandlingen af sagen. Der blev igen ført en masse vidner.

De forskellige rapporter fra overlægen på sindssygehospitalet og retslægerrådet, som i øvrigt i nogen grad var modstridende, blev fremlagt i retten. Efter en lang procedure kom voteringen, der kom til at strække sig over næsten 2 timer.

Som anklager i sagen fungerede den tidligere under sagsforløbet benyttede beskikkede anklager, advokat H.O. Nielsen. Dette angiveligt på grund af dels hans allerede eksisterende kendskab til sagen, men også

fordi anklagemyndighedens egne jurister på dette tidspunkt var bundet meget hårdt op med anden sagsbehandling i forbindelse med besættelsestidens ophør.

Ved domsforhandlingen den 11. februar 1946 var retten således også sat af en dommerfuldmægtig i henhold til en af justitsministeriet den 25. juli 1945 meddelt konstitution, idet dommeren i Maribo på grund af sagsbehandlingen i de særlige sager om forræderi m.v. var forhindret i selv at lede straffesagen mod Holger Jensen.

Der hentydes i den beskrevne konstitution til det i eftertiden så ofte drøftede “retsopgør” efter befrielsen den 4. maj 1945.

Under de sidste afhøringer kunne anklager H. O. Nielsen oplyse, at urmagerens tyveværktøjer, dirke, nøgler, hættens samt handskerne var forsvundet siden grundlovsforhøret. Det var noget af en gåde, hvor disse ting var blevet af. Ingen kendte noget til effekternes forsvinden. Anklager Nielsen ærgrede sig en hel del over tabet af disse effekter, da han mente, at effekterne ville have været et meget interessant bidrag til datidens og dermed også eftertidens kriminalmuseum.

De værktøjer og redskaber, som Holger Jensen blev fundet i besiddelse af ved sin anholdelse og som blev fremlagt i Retten i Maribo ved grundlovsforhøret den 22. oktober 1944, blev med Holger Jensens samtykke inddraget til fordel for statskassen – eller sagt på almindeligt dansk, så blev de værktøjer, der var blevet benyttet til de kriminelle handlinger, konfiskeret.

At værktøjerne bestående af bl.a. tilvirkede dirke m.v. havde været til stede i retten den 22. oktober 1944 er jo en kendsgerning, idet værktøjerne er omtalt i retsbogen.

En kendsgerning – om end en meget kedelig og beklagelig kendsgerning – var det også, at de konfiskerede værktøjer ikke kunne fremlægges i forbindelse med domsforhandlingen den 11. februar 1946 af den simple grund, at værktøjerne enten var forlagt eller hvad værre var, at nogen havde forgrebet sig på de selv samme effekter.

Nu mere end 50 år efter sagens afslutning er flere af urmagerens falske nøgler og enkelte af dirkene dukket frem. Disse nyopdagede dirke og nøgler, ved ingen, hvor kommer fra. Der er god grund til at tro, at der i urmagerens hus fandtes en del dirke og nøgler, som han ikke havde på sig, da han blev anholdt. Begge forfattere af denne bog kender personen, som har afleveret disse effekter, men personen ønsker efter aftale at forblive anonym.

Vedkommende person har intet personligt haft med hverken anholdelse, ransagninger, sagsbehandling eller domfældelse af Holger Jensen at gøre og er således på 2. eller 3. hånd kommet i besiddelse af værktøjerne.

Læseren skal igen her bringe i erindring, at sagsbehandlingen ikke blev forestået af politikorpset, der var vant til at foretage en registrering af og sikring af bevismaterialer og andre sikrede effekter under en straffesag, således at effekterne kunne fremlægges i retten som bevismaterialer såvel ved sagsbehandlingen i underretten som eventuelt i landsretten under en ankesag.

Holger blev dømt til 3 års psykopatfængsel. Man mente dog, at dommen kunne fratrækkes de 10 måneder, hvor Jensen enten havde siddet fængslet i arresten eller været indlagt til mentalobservation.

Holger Jensen ankede underretsdommen til Østre Landsret til formildelse af strafudmålingen, idet han fandt dommen på 3 års fængsel for hård.

Østre Landsret stadfæstede ved en kendelse den 2. april 1946 dommen fra Maribo Ret på 3 års psykopatfængsel men dog med den ændring, at der pr. 2. april 1946 nu kunne fradrages 310 dage som værende udstået.

Set med eftertidens mere rationelle øjne må sagsbehandlingstiden fra 22. oktober 1944 til den 2. april 1946 i en dybest set ret banal indbrudstyverisag anses som værende utrolig lang.

Som retfærdiggørelse for den lange sagsbehandlingstid kan anføres de helt usædvanlige tilstande, der var rådende i 1944-1946, hvor myndighederne med de knappe personaleressourcer havde mere end nok at forholde sig til i forbindelse med retsopgøret.

Ydermere tog indlæggelserne til mentalundersøgelserne lang tid, ligesom sagens og erklæringernes forelæggelse for retslægerrådet tog tid.

Udarbejdelsen af sagens anklageskrift har været rimelig overskuelig, idet sagen i det omfang der blev rejst tiltale, jo allerede var erkendt og belyst og dermed klar til domsforhandling.

At man ikke på trods af de daværende forhold blot skred til en domfældelse og “stak et par velfortjente år ud til urmageren“ må betragtes som en cadeau til også den daværende danske strafferetspleje, der på trods af de mange vanskeligheder som fulgte med besættelsen og det efterfølgende retsopgør netop varetog og levede op til den enkelte medborgers – her urmager Holger Jensens – demokratiske retsbeskyttelse.

Man ville have sikkerhed for, at Holger Jensen var egnet til den sanktion, som han blev idømt, og at han ikke var hverken åndssvag eller sindssyg på gerningstidspunktet, hvorved der havde været tale om helt andre sanktionsformer i form af institutionsanbringelse m.v.

Forskellene mellem det danske og det nazistiske retssystem er tidligere beskrevet. Det nazistiske strafferetssystem havde i 1944 – 1945 sikkert anvendt helt andre sanktionsformer.....

Anklagerens store indsats

Denne sag var speciel på flere måder. Som nævnt tidligere var politiet sat ud af spillet i forbindelse med deportationerne eller det forhold, at den resterende del af politistyrken var gået under jorden. Det var derfor meget svært at få lavet en egentlig og professionel efterforskning i sagen.

Vagtværnet havde ikke overtaget politiets arbejde med at lave efterforskning i straffesager, hvilket i praksis betød, at der faktisk ikke rigtigt var nogen til at tage sig af efterforskningen.

Det lokale vagtværn sørgede for ro og orden, pågreb folk og udfærdigede rapport i forbindelse med en anholdelse. Falck tog sig af at fungere som salatfad og få kriminelle bragt til arresten i Maribo. Både Falck og vagtværnet assisterede i de to ransagninger af urmagerens ejendom men udover det, lavede man ikke fra den side nogen efterforskning, hvad medlemmerne af vagtværnet jo heller ikke på nogen måde var uddannet til.

Anklageren, Holger Nielsen, måtte selv stå for efterforskningen, hvilket var meget usædvanligt. Han havde ingen politirapporter at støtte sig til, så han måtte selv begynde næsten helt forfra. Det må have været en vanskelig opgave, da han var helt uvant med sådant arbejde. I selve sagen findes der en meget god beskrivelse fra anklagerens egen hånd, idet han remser alle de ekstra opgaver op, som han måtte påtage sig i sagen. Sagfører Holger Nielsen skriver:

Efter anmodning skal jeg blandt det særdeles betydelige arbejde, der har været forbundet med denne sag fremhæve:

Deltagelse i ransagning 2 gange på arrestantens bopæl.

Ledelse af kosterregistrering m.v.

Gennemgang af sagens forskellige forhold med arrestanten med klarlæggelse af, hvorfra de forskellige koster er stjålet.

Udlevering af koster til samtlige bestjålne.

Besvarelse af talrige telefoniske og personlige samt enkelte skriftlige henvendelser fra personer i Holeby og omegn og Holeby Dieselmotorfabrik i anledning af, at disse havde været genstand for tyveri og formente, arrestanten var gerningsmand hertil, samt stillingtagen til, hvorvidt nærmere undersøgelser i de enkelte tilfælde var påkrævet.

Korrespondance og forhandlinger med forsikringsselskaber, sogneråd og vagtværn.

Forberedelse af mentalundersøgelse i henhold til rigsadvokatens cirkulære, herunder langvarig afhøring af hustruen, indhentelse af oplysninger om arrestantens fortid m.v.

Korrespondance og talrige telefoniske forhandlinger med statsadvokaten, kredslægen, overlægen ved sindssygehospitalet ved Vordingborg og med forsvareren.

Udfærdigelse af besøgstilladelser, samtaler med arrestantens hustru og voksne børn samt konferencer med arrestforvareren.

Udfærdigelse af forholdsfortegnelse.

Indhentelse af udskrifter af arrestantens bankkonti.

Udfærdigelse af bevisfortegnelse, stævning på anklageskrift og vidneindkaldelser.

Selve tonen i hans egen beskrivelse bærer præg af en vis utilfredshed med alt det ekstra arbejde, der for ham som advokat har været et ganske uvant og højst sandsynligt trivielt arbejde. Spørgsmålet er hvor mange flere tyverier urmageren ville være blevet dømt for, hvis det normale politi havde været funktionsdygtigt?

Hvor blev han af?

Efter udståelse af sin straf løslades Holger Jensen i maj måned 1947 og han forlader nu tilsyneladende Lolland for bestandigt.

I modsætning til mange strafafsonere havde Holger et hjem og en familie at komme ud til.

Holger rejste efter løsladelsen til Kählersvej 13 i Næstved og var her hustruen Mary behjælpelig med den daglige drift af købmandsforretningen. Det var en lille forretning, der var etableret i 1917. Forretningen var een ud af mange, idet der i 1945 var i alt 116 købmandsforretninger i Næstved.

Mary Jensen købte forretningen i 1944 af købmand Emil Hansen og solgte den igen i 1949 til købmand Jens Andersen. Der blev drevet en mindre butik på stedet til 1960, hvor forretningen blev lukket og inddraget i husets beboelse.

Familien ønskede imidlertid ikke at forblive i Næstved og flyttede nu til Ishøj, hvor Holger lejede et meget lille og trangt hus på Solvej nr. 20.

En ældre beboer på Solvej kunne huske, at Holger for det meste opholdt sig hjemme, hvor han gik og passede husets urtehave, der var et vigtigt supplement til datidens husholdning. Mary derimod havde taget arbejde som syerske på en systue inde i byen, og det var således Mary, der havde den væsentligste indkomst til familiens underhold.

Holger arbejdede lidt med reparation af ure og var lokalt kendt under navnet "urmageren".

I oktober måned 1950 købte Holger Jensen en byggegrund matr.nr. 16 i Ishøj by og beliggende på Tranegilde Strandvej nr. 54 i Ishøj. Ejendomsvurderingen for byggegrunden var kr. 3.700,- medens handelsprisen androg kr. 11.847,80. Byggegrunden på Tranegilde Strandvej var beliggende små 500 m fra det lejede hus på Solvej, hvilket var særdeles praktisk for Holger, der hovedsageligt selv forestod og gennemførte byggeriet af familiens nye og betydeligt større hus.

Byggeriet var lidt ejendommeligt sådan at forstå, at der faktisk blev bygget 2 boliger på grunden – et hovedhus og et mindre bihus.

En ældre beboer på Tranegilde Strandvej kunne huske, at Holger Jensen havde en sort ladcykel, på hvilken Holger ofte hentede byggematerialer fra bl.a. Jessens Byggemarked på Greve Strandvej.

Efter familiens indflytning i byggeriet på Tranegilde Strandvej nr. 54 indrettede Holger Jensen sig med et lille urmagerværksted i hjemmet.

En lokal beboer kan således huske sammen med sin moder at have været henne hos "urmageren" for at få et vægur repareret.

Mary havde fortsat udearbejde og man opfattede "urmageren" som en mand, der gerne holdt sig for sig selv, og som ikke havde nogen omgangskreds.

Den 15. marts 1957 dør Mary fra Holger Jensen. Mary bisættes den 20. marts på Ishøj Kirkegård på kirkegårdens afd. B plads 9/10.

Efter hustruens død forbliver en datter boende hos Holger. Hun tager sig af ham og hjælper ham i en årrække.

Efter Næstved flyttede familien til Ishøj, hvor man i starten lejede et mindre hus. Holger byggede selv på Tranegilde Strandvej 54. Han opførte et hovedhus og et mindre anneks. Holger indrettede et lille urmagerværksted i huset, hvor han i mange år reparerede folks ure. Senere ejere har opført plankeværket i forgrunden. (*digitalt foto ved Jens Ryhave, 2000*)

Holger kom til at høre meget dårligt på sit ene øre. En lokal beboer havde den lidt originale oplevelse med Holger, at beboeren en dag stod på fortovet på Tranegilde Strandvej og forklarede omstændeligt forholdene ved et nyopsat plankeværk til Holger, der synes at lytte interesseret. Holger sagde pludselig, at han ikke kunne høre på det øre, der vendte mod samtalepartnern, hvorefter Holger gik om på den anden side af personen for derfra at opfordre personen til at begynde forfra på sin redegørelse.

Den pågældende blev noget irriteret over denne løjerlige adfærd. Det er nok opfattelsen, at Holger mere og mere kom til at bo og leve som en slags eneboer uden større sans for almindelig husorden.

Nogle år efter Mary's død og begravelse havde medarbejdere fra Ishøj Kirkegård flere gange rettet henvendelse til Holger om at drage

omsorg for en blot nogenlunde vedligeholdelse af Mary`s gravplads, der fremtrådte mere og mere forsømt. Der var ikke bestilt eller betalt for vedligeholdelse af gravstedet.

Det endte med, at en medarbejder fra kirkegården måtte tage hjem til Holger på Tranegilde Strandvej for her at drøfte og pålægge Holger vedligeholdelsen af gravstedet. Ved besøget hos Holger viste der sig mildt sagt at herske en udpræget mangel på rengøring.

Efter besøget måtte medarbejderen straks tænde sig en cigar for at råde bod på lugten hos Holger, ligesom medarbejderen straks måtte aftage sit gangtøj og få dette vasket rent.

I april måned 1974 er det ikke længere muligt for den nu 78-årige Holger at forblive i hjemmet. Hans nye og sidste bopæl blev på Plejehjemmet Torsbo, Køgevej 220 i Ishøj.

Urmager Holger Bernhard Henry Jensen født den 23. november 1895 afgik ved døden på plejehjemmet den 28. januar 1977.

Holgers ejendom på Tranegilde Strandvej blev i sommeren 1975 solgt for kroner 360.000,- (ejendomsværdi kr. 305.000) til en Bjarne Hansen, der efter købet i en periode drev ejendomshandel fra ejendommen, der senere blev videresolgt til almindeligt beboelsesformål.

Holger blev bisat ved siden af sin hustru Mary på Ishøj Kirkegård den 3. februar 1977.

Tanker ved et gravsted

Mange læsere kender sikkert fra egne oplevelser den fornemmelse af nærhed, der kan opstå, når man står ved et gravsted på en kirkegård. Man føler, at man på en eller anden måde føler, man mentalt kan nå den døde, og der er mange eksempler på, at besøgende på en kirkegård ligesom ved gravstedet står og taler med den afdøde – fortæller om tanker, længsler, savn m.v.

På samme måde ønskede vi i forbindelse med vores research til bogen om Holger Jensen på en eller anden måde at begynde bagfra og så arbejde os bagud så langt, som det ville være os muligt at finde relevante oplysninger om Holgers liv og vandel.

Vi forestillede os, at bogens sidste side passende kunne vise et billede af Holgers gravsten med inskriptioner om hans fødedag og hans dødsdag, og at bogens indhold så kunne beskrive den mellemliggende epoke – Holgers liv og den i hans tilværelse forøvede kriminalitet.

Ishøj Kirkegård blev besøgt en dejlig forsommerdag år 2000. En oversigt over kirkegårdens forskellige afsnit viste, hvor afsnit B og gravpladserne B9 og B10 med Mary`s og Holger`s gravsted var placeret.

Ved gravstedet forefandt 2 små grønne markeringsplader med angivelserne B9 og B10. Nærmest helt forsvundet i gravstedets beplantning henstod en af vejr og vind nu næsten nedslidt gravsten, på hvilken det stort set var umuligt at læse de nedslidte bogstaver og tal.

Meget forsigtigt og ved brug af en almindelig blyant, hvorfra aftegninger hurtigt ville forsvinde igen ved en kraftig byge, lykkedes det at gøre gravstens inskriptioner læselige og mulige at affotografere – et foto kunne senere redigeres og tydeliggøres i vores computere.

Gravstenen viste sig kun at være forsynet med navnetrækket Mary Jensen og hendes fødedato den 28.6.1899 og hendes dødsdag den 15.3.1957.

På gravstenen var der ikke afsat plads til en senere inskription i forbindelse med Holgers kommende død og begravelse.

Der blev på stedet forgæves søgt efter Holgers eftermæle i form af en eller anden slags gravsten, navneplade eller lignende, men en sådan fandtes ikke på eller ved gravstedet.

På Ishøj kirkegård fandtes efter nogen tids søgen en gravsten, hvor mange års rusk og regn havde gjort sit for at udslette fortiden. Efter nænsomt at have tegnet teksten op med en blyant, forkyndte stenen at Mary Jensen ligger begravet her. Under teksten var gjort plads til yderligere en tekst, som dog aldrig blev påført stenen. Planen over gravene

viste dog at også Marys mand Holger også er begravet her. (*digitalt foto ved Jens Ryhave, 2000, retuscheret af Claus Nielsen*)

Opfattelsen af situationen var den, at Holgers gravsten måtte være gået til på en eller anden måde siden begravelsen på stedet i 1977 – vi ville nok finde en naturlig forklaring på spørgsmålet.

Helt stille og meget koncentreret om formålet med besøget på gravstedet kunne man nu stå og være så tæt på Holgers jordiske rester som muligt – tænke dybt over hans mærkelige og vel egentlig noget omtumlede og ulykkelige liv og så samtidig på en særegen måde opleve at kunne fornemme en art åndelig nærhed.

Man kunne tage sig selv i næsten at tale med Holger og sige, at vi nu var her ved hans gravsted, hvorfra vi ville søge og følge hans spor tilbage i tiden. Vi ville søge at blotlægge historien om hans både kendte og mindre kendte meritter og kriminelle løbebane – vi var på begyndelsen af et langt og spændende spor bagud i tiden

De fortsatte undersøgelser vedrørende gravstedet godtgjorde med sikkerhed, at Holgers efterladte aldrig satte en gravsten på Holgers grav. Hvad denne meget usædvanlige undtagelse skyldtes kan vi kun gisne om, da vi ikke som også tidligere nævnt har foretaget interviews af Holger og Mary's efterlevende børn.

Et kvalificeret gæt kunne måske være, at man ikke ligesom i historien om "Jens vejmand ..." undte Holger et varigt og for omgivelserne synligt eftermæle.

Tanken om, at man kunne føle sig bedst tjent med hans død og fremtidige helt anonyme gravsted kunne være nærliggende.

Når ingen tilbage i 1977 og efter et langt og brydefuldt liv syntes at finde det passende at give urmager Holger Bernhard Henry Jensen et eftermæle ud over en lille plade med inskriptionen B9 og B10 kunne vi meget nærliggende ved gravstedet love Holger at gøre historien om hans liv og død kendt og sikret for eftertiden i det omfang, vi ville have mulighed for at samle alle de brogede brikker i den mosaik af tildragelser og hændelser, som rummede netop hans forunderlige liv og skæbne.

Den fulde sandhed vil vi ikke kunne finde og beskrive i vores bog – den ligger for eftertiden skjult som en varig hemmelighed i B9 / B10 på Ishøj Kirkegård.

En gang tyv altid tyv

Vi var under vores indledende research meget forundrede over, hvorfor urmageren tilsyneladende først startede sin kriminelle løbebane i en alder af 49 år.

Det er meget sjældent, at en indbrudstyv med de metoder Jensen gjorde brug af, først starter sine aktiviteter så sent i livet.

Vi var derfor meget spændte på, hvad papirerne på Landsarkivet ville afsløre....

Vi fik sagen udleveret af arkivaren efter forevisning af vores tilladelse.

Arkivmappen blev åbnet og.... 1915 og 1918. Hvad var nu det for noget? Et billede taget af politiet af en ganske ung urmager. Vi fik nu for alvor travlt med at læse og måtte allerede her konstatere, at urmager Holger Jensen havde båret rundt på mange hemmeligheder i sit liv....

Første bræk på Falster

Natten mellem den 18. og 19. december 1915 var der indbrud i Nørre Alslev postkontor. Posthuset var opført 1896 af postmester William Christian Olufsen. Posthuset blev overtaget af postvæsenet i 1916. På 1. salen var der tjenestebolig for postmesteren og hans familie.

Ældre foto af Nørre Alslev gamle posthus som nu er nedrevet. Her begik Holger Jensen sit første indbrud ved at underbore den øverste venstre trækrude i vinduet til højre for døren først i billedet. Hvis man sammenligner dette foto med politiets håndtegnede

grundrids af posthuset (se nedenfor) og beretningen, kan man næsten fornemme, hvordan Holger er krøbet ind af vinduet... (*skanning af foto fra bogen: Det danske Post og Telegrafvæsen ved Claus Nielsen, 2001*)

Ved det natlige tyveri var der blevet stjålet forskellige brevkort og postanvisningsblanketter til en værdi af 11 kr. og 31 øre. Om søndagen anmeldte postmester Olafsen tyveriet til politiet.

Afhøringen og undersøgelserne af postkontoret blev udført af politibetjent S. Hansen.

Tyven var kommet ind ved at underbore et vindue, der vendte ud mod landevejen.

Vinduets øverste haspe var påsat. Tyven havde boret et fint 5 mm. hul under haspen og derefter løftet denne af med en krog eller lignende.

En tilsvarende metode havde været brugt i april, hvor der også havde været begået indbrud i posthuset.

Skuffer og reoler var gennemløst, og nogle blanketter og papirer var lagt på en stol.

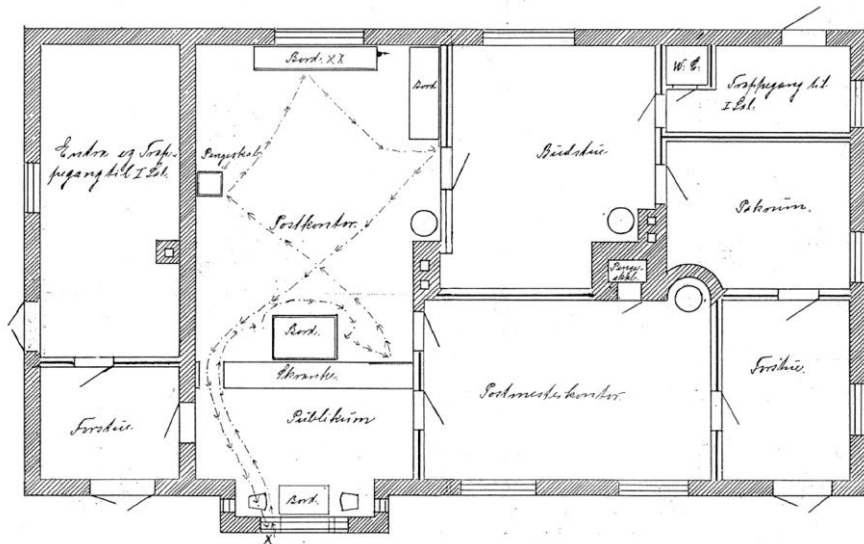
Et bundt nøgler, der havde hængt på væggen, var nu lagt på bordet ved siden af.

Hele posthuset var efterladt i en slem uorden.

Tyven havde også forsøgt at brække pengeskabet op, hvilket skabet bar tydelige præg af. Malingen var skrabet af, og der var mærker efter anvendelse af et værktøj på det. Pengeskabet var dog intakt, og det var ikke lykkedes tyven at bryde det op.

Rundt omkring i postkontoret lå der afbrændte tændstikker.

På nogle af blanketterne var der tydelige fingeraftryk, hvilket man senere ville undersøge nærmere. Der var også afsat et støvleaftryk på en stol tæt ved det vindue, hvor tyven var kommet ind i kontoret.

Politiets hånd tegnede rids af Nørre Alslev posthus dateret december 1915. Man beundres over den perfektionisme der blev lagt for dagen dengang. Selv de mindste forbrydelser blev behandlet yderst professionelt. På skitsen ser man tydeligt, hvor tyven er kommet ind, og hvilken rute han har tilbagelagt inde i posthuset. Han er kommet ind og ud af samme vindue. Hvor lang tid mon betjenten har været om at lave skitsen? – sikkert meget længere end det tog Holger at byde ind. (skanning af kopi ved Claus Nielsen, 2001, original i Landsarkivet, København)

Flere af postbudene blev afhørt uden at det gav nævneværdige resultater at gå efter.

Ungkarl Teodor Petersen blev også afhørt. Han forklarede, at han klokken ca. 01.30 lørdag nat var kommet cyklende mod posthuset, og at han her bemærkede en for ham ubekendt mandsperson, der trådte frem ved den vestlige dør ved posthuset.

Da mandspersonen så Petersen komme cyklende, gik han med høj fart forbi ham.

Vidnet kunne give følgende signalement af mandspersonen: Ca. 22 år, middelhøj, slank, iført mørk lang frakke og mørk hovedbeklædning.

Allerede igen natten mellem den 1. og 2. januar 1916 var tyven på spil igen.

Der var boret et nyt hul i samme vindue som sidst. Udbyttet blev denne gang en del brevkort af en værdi på ca. 20 kroner. Noget kunne

tyde på, at pengeskabet havde lokket tyven til igen, for han havde denne gang prøvet at bryde skabet op ved at bore sig ind i det.

Skabet holdt endnu engang.

Vidner havde set svagt lys i postkontoret ved 4 tiden om natten. Tyven havde således rullet alle gardiner ned og havde tændt lys, medens han arbejdede.

Samme nat havde købmand Frederiksen også haft besøg af tyven, der havde boret sig ind i hans forretning. I forretningen fandt man en tom sæk, som tyven formentlig skulle bruge til at slæbe tyvekosterne væk i.

Tyven må være blevet forstyrret, idet det viste sig, at der ikke var stjålet noget fra forretningen.

Brevet til postmesteren

Efter nytår modtog postmesteren i Nørre Alslev et udateret håndskrevet brev, hvor afsenderen kaldte sig, "Forhenværende Indbrudstyv" Brevet lød således:

Kære gode Hr. Postmester. Tilgiv mig mit Fejltrin for Jesu Kristus Skyld og mine ulykkelige Forældres Skyld jeg beder Dem tage Anklagen mod mig tilbage. Havde jeg ikke været syg i Vinter, havde jeg ikke gjort det men jeg gør det aldrig mer. Faar min Fader noget at vide herom, bliver Han vanvittig og jeg begaar da Selvmord. Jeg vil erstatte hele Skaden naar jeg bliver rask- jeg har ikke brudt ind hos Dem 1ste Gang, det var vist Grænge Voldtægtsforbryderen. Jeg har lidt saa forfærdeligt for dette. Lad sagen falde nu da jeg har erkendt min Forbrydelse- lad mig faa Lejlighed til at blive en ærlig Mand igen i Guds navn og for min Familie Skyld.

Anholdt på Langeland

Statspolitiet, som man dengang kaldte kriminalpolitiet, havde i længere tid arbejdet med at finde frem til posthustyven.

Betjent Mølvig fra Orehoved havde også arbejdet en del på sagen.

Den 14. marts 1916 kunne man i Rudkøbing på Langeland anholde en ung mand, der på dette tidspunkt kaldte sig tjenestekar. Han var søn af en urmager i Lundby.

Der er selvfølgelig tale om Holger Bernhard Henry Jensen, der nu blev fængslet for første gang for at have begået ulovligheder.

Under sagen i 1944, hvor der blev skrevet meget om urmageren, blev hans portræt bragt en enkelt gang i avisen. Billedet fra avisen er forlængst forsvundet. Det afbildede portræt stammer fra politiets rapport fra 1916 og viser en ung Holger Jensen, da han første gang blev anholdt og optages i politiets arkiv over arrestantfotos. Man fornemmer på skulderpartiet, at han som beskrevet mange år senere, er lidt ranglet og spinkel af statur. (*digitalt foto af fotografi ved Claus Nielsen, 2000, original i Landsarkivet, København*)

Ved Stubbekøbing Herreds Ekstraret idømmes Holger Jensen den 4. april 1916 nu sin første dom for forøvet kriminalitet. Dommen lød på “fængsel på sædvanlig fangekost i 120 dage”. Dommen gøres betinget med en prøvetid på 5 år efter lov af 1. april 1911 kap. 3.

Holger blev dømt efter daværende straffelov for tyveri jfr. straffelovens § 229, jfr. § 46 og § 62 sammenholdt med § 39.

Vi er tilbage i en retlig epoke, hvor værdier og normsæt havde en noget anden betydning end i dagens moderne Danmark.

Vi taler om “Almindelig borgerlig straffelov af 10. februar 1866”, hvor 23. kapitel omhandler tyveri og ran.

De anvendte bestemmelser citeres som kuriosum.

Bestemmelse i § 229 lyder således:

Følgende Tyverier betragtes som grove og medføre første gang, de begaaes, Strafarbejde indtil 8 Aar: 1) når Nogen på Marken stjæler Heste, Kvæg eller Faar; 2) naar Nogen i Kirken stjæler Ting, som hører til Kirken eller ere bestemte til at bruges til en kirkelig Handling, saa og naar Nogen opbryder og stjæler af Kirkeblokken; 3) naar Nogen stjæler Noget, der forsendes med Posten, medens det er under Postvæsenets Varetægt, hvortil også henregnes Borttagelsen af Breve; 4) naar Tyven ved Vold eller ved Diriker, falske eller tillistede Nøgler har skaffet sig Indgang i Huus, den dertil hørende Gaard, Værelser, aflukkede Lofts- og Kjælderrum eller i Skib, eller det er skeet ved at stige over Huus, Muur eller andet sådant Lukke, eller ved at stige ind igjennem Vinduer, Skorstene eller andre saadanne Aabninger, som ikke ere bestemte til Indgang. Har Tyven paa en af de her anførte Maader ved Nattetid skaffet sig Indgang i et beboet Sted eller beboede Leiligheder i samme, eller har han indsneget sig sammesteds for at kunne udøve Tyveri til hiin Tid, bliver hertil at tage hensyn ved Straffens Udmaalning som en skjærpende Omstændighed; 5) naar Tyven har været beredt paa til Forsvar at gjøre Brug af Vaaben eller andet sligt farligt Redskab.

Holger blev jfr. de påsigtede forhold dømt for såvel forsøg på tyveri som for fuldbyrdet tyveri. Dette er grundet til, at der yderligere blev gjort brug af samme straffelovs § 46 og 62, der lyder således:

§ 46: Naar ikke anderledes med hensyn til enkelte Forbrydelser er bestemt bliver Forsøg paa en Forbrydelse at straffe med en forholdsviis mildere Straf end den, Gjerningsmanden vilde have forskyldt, hvis Forbrydelsen var blevet fuldbyrdet. ved bestemmelsen af Straffen, der ingensinde maa overstige tre Fjerdedele af den i Loven for forbrydelsen foreskrevne Straf, bliver navnlig at tage Hensyn til, om Forsøget meer eller mindre nærmer sig Forbrydelsens fuldbyrdelse.

§ 62: Findes Nogen under samme Sag skyldig i flere Forbrydelser, bliver Straffen for disse at fastsætte under Eet, dog bortfalder Spørgsmaalet om yderligere Straf for de øvrige Forbrydelser, når den største af de begaaede Forbrydelser medfører Livsstraf eller Strafarbejde paa Livstid.- Dersom forbrydelserne alle Staae under den samme Straffebestemmelse, kan dennes høieste Grad ikke overskrides; staae de under forskellige Straffebestemmelser, bør Straffen ligeledes ordentligviis holde sig indenfor Grændserne af den bestemmelse, som jemler den største Straf, men denne kan dog, når der ved flere handlinger er begaaet Forbrydelser af forskjelligt Slags, efter Omstændighederne

forhøies med indtil det halve.- Undtagelsesviis skulle Domstolene, naar den Skyldige paa samme Tid skal dømmes for en større og for en forholdsmæssig kun ubetydelig Forbrydelse, være bemyndigede til at anvende endog den ringeste Grad af den for hiin foreskrevne straf, naar denne efter Omstændighederne i det Hele maa ansees tilstrækkelig.

Kuriøst er det også herefter at læse indholdet af den ligeledes efter samme straffelovs anvendte bestemmelse i § 39, der lyder således:

En ringere straf end den lovbestedte bliver at anvende paa Taaber eller andre Personer, der, om de end ikke mangle al bevidsthed, dog paa Grund af særegne Tilstande, som have Indflydelse på Villiens Frihed, ikke kunne antages i Gjerningens Øieblik at have været i Besiddelse af den Tilregnelighed, der findes hos voxne og sjælsunde Personer.

Man var altså allerede her i 1916 hvor Holger Jensen er 21 år gammel klar over, at han intellektuelt og mentalt afveg fra det normale, hvilket man tydeligvis tog hensyn til ved straffastsættelse.

Straffen gøres som anført betinget med en prøvetid på 5 år jfr. kap. 3 i lov af 1. april 1911.

Denne lov er "Midlertidig Lov af 1. April 1911 om nogle Ændringer i Straffelovgivning".

Den benyttede bestemmelse findes i 3die Kapitel, hvor betingede Straffedomme § 20 lyder:

Naar en Straffedom ikke lyder på anden Straf end Bøder, Fængsel eller Tvangsarbejde, kan det under formildende Omstændigheder – saasom Alder, foregaaende Vandel, uforbeholden Tilstaaelse, Genstandens ubetydelige Værdi, ydet eller tilbudt Erstatning, Samtykke til at undergives moralsk Forsorg – i dommen bestemmes, at Fuldbrydelsen skal udsættes. Udsættelsen kan betinges af, at den domfældte inden en fastsat Frist yder den forurettede tilbudt Erstatning, og efter omstændighederne af, at han undergiver sig en nærmere bestemt moralsk Forsorg.

Bliver den saaledes domfældte inden Forløbet af 5 Aar fra den endelige Afsigelse af den betingede Dom under en offentlig Sag tiltalt for en forsætlig Forbrydelse med det udfald, at han idømmes højere Straf end Bøder, bliver også den udsatte Straf at fuldbyrde. I modsat Fald bortfalder Fuldbrydelsen.

Bestemmelsen om "fængsel på sædvanlig Fangekost" er ligeledes hjemlet i straffeloven fra 1866 § 19, der lyder: *Fængsel på sædvanlig*

Fangekost tilkjendes ikke under 2 Dage og ikke over 6 Maaneder. den Fængslede er i dette Tilfælde indskrænket til den Kost, han overensstemmende med Forskrifterne om Arrestvæsenet erholder.

Glædeligt måtte det alt andet lige have været, at der ikke blev gjort brug af samme lovs § 20, der lyder: *Fængsel på Vand og brød tilkjendes ikke under 2 Dage og ikke over 30 Dage. Den Fængslede må ikke nyde Andet end vand og Brød og dertil Salt. Brugen af Røgtobak tilstedes ikke.*

“Fængsel på sædvanlig Fangekost“ var jfr. Bestemmelser vedrørende Fængselsvæsenet i Danmark udgivet af Direktoratet for Fængselsvæsenet ensbetydende med, at den domfældte kun måtte indtage den i den pågældende straffeanstalt tilberedte og afmålte kost. Der måtte således ikke modtages kosttilskud fra pårørende eller på anden måde forskaffes anden og bedre kost.

Almindeligt Kostreglement for Straffeanstalterne for Mænd af 17. Januar 1916 foreskrev bl.a., at morgendrikken bestod af ½ liter varmt øl og at den daglige ration af margarine var fastsat til 35 gram.

I kostplanen for en uge indgik byggørød med 1½ lod margarine og under tiden en spegesild, sulevælling kogt på hestekød, ærter kogt på samme hestekød, kål kogt på hestekød o.s.v. – et efter vore normer absolut ikke attraktivt spisekort når også henses til datidens hygiejne.

Stubbekøbing By- og
Herreds-Politi.

A

Klausen

RAPPORT.

Lørdags-dagen den 19 December 1915.

Dags Morgens anmeldte Postmester Clausen
af Nr. Alslev telefontisk, at der var Natten var
begyndt Indbrud paa Postkontoret, og skjænt
forskellige Brevkort og Postanvisningsblanketter,
til en Værdi af 11 Ls 38 Øre.

I den Anledning, indfandt underbegreder
mig, ifølge Ordre, hertil, hvor jeg i
Fornøjning med O. B. Pedersen af Statspolitisk For-
byggende Undersøgelse i Løgen. Skedet er begyndt
i Nr. Alslev Station, umiddelbart af til Hænde-
reisen. Det konstateredes, at Benningmanden har
skaffet sig Adgang til Postkontoret gennem et
Vindue, paa hoslagte Plads nr. 7, der vander ind
mod Hænderisen. Vinduet, hvis øverste Glas var

Udsnit af politiets rapport optaget dagen efter Holgers indbrud på posthuset i Nørre Alslev. Det er ganske interessant at konstatere, at selve opbygningen af en politirapport stadig sker efter samme model i dag som man brugte dengang. Det har den fordel, at en politibetjent anno 2001 uden større besvær kan manøvrere rundt i rapporter som er mere end 80 år gamle. Sikke en ordenssans og hvilken håndskrift. (skannet kopi af politiets rapport fra 1915 ved Claus Nielsen, 2001, original i Landsarkivet, København)

Pengeskabet var ikke af træ

Holgers motiv til indbruddet var at skaffe penge nok til at kunne skabe et hjem for sig selv og den 17 årige pige, som han var meget forelsket i.

Han fandt hurtigt ud af, at det ville tage meget lang tid at tjene penge nok til at kunne etablere sig.

Pigen var sød men ville ikke engang kysse ham, før han kunne tilbyde hende en ordentlig fremtid.

Igennem længere tid gik Holger og spekulerede over, hvordan han kunne skaffe en større sum penge. Han udviklede ideen om at begå et indbrud og stjæle 500 kroner således, at han kunne købe en byggegrund i Kraghave. Han syntes ikke om, at det skulle gå ud over private, så det var derfor nærliggende at bryde ind på posthuset, hvor han jo var lokalkendt.

Når han engang kom til penge igen, ville han naturligvis betale det "lånte beløb" tilbage.

Hjemme lavede han redskaber til at åbne vinduet med og også til at bryde ind i pengeskabet med. Han var af den overbevisning at pengeskabet var lavet af egetræ!

Det viste sig jo, at pengeskabet var lavet af stål, og Holger var skuffet over sit meget beskedne udbytte ved indbruddet, idet han ikke som forventet kunne åbne pengeskabet.

Han besluttede, at han senere ville bryde ind igen og få pengeskabet op. Det blev dog aldrig til noget med et nyt indbrud i posthuset. Grunden til at Holger ikke blev på Falster efter indbruddet var, at hans moder ikke mente, at den unge pige var noget for ham.

Moderen mente, at Holger skulle vedblive med at være ungkarl og bo hjemme.

Holger var af en anden opfattelse og skaffede sig et job på Langeland.

Tilbageblik på remedierne og modus operandi

Læseren har sikkert hæftet sig ved bl.a. den påfaldende "modus operandi, som Holger Jensen afdækker allerede i 1916 ved indbruddet på Nr. Alslev Posthus, hvor han foretager gennemboring af træværk ved vindue for herefter ved brug af et system med en krog-anordning

foretager indvendig afhaspning af sprosser, åbning af vindue og derefter indstigning i lokaliteten.

Der blev i 1915 – 1916 forøvet 3 indbrud på Nr. Alslev postkontor med anvendelse af nøjagtigt den samme fremgangsmåde – gennemboring af vindue med efterfølgende afhaspning.

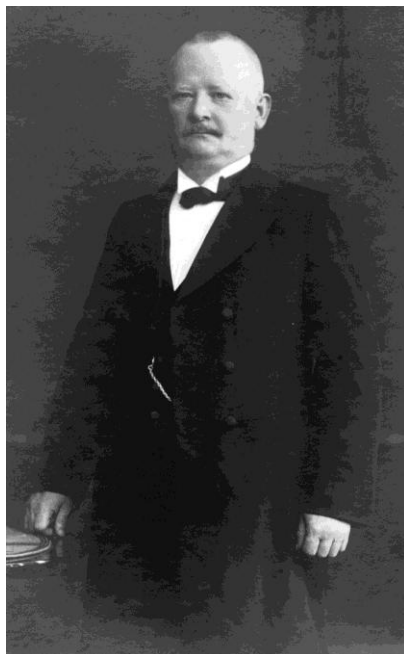
Ved det sidste indbrud i postkontoret natten mellem den 1. og 2. januar 1916 forøvedes som nævnt også på samme måde og med samme modus indbrud hos købmand Frederiksen i Nr. Alslev.

Samme “modus“ anvendte Holger som bekendt i indbrudsserien 1943/1944, men benyttede han den så også i perioden 1916 – 1943 eller blev Holger mere dristig og avanceret ???

Ekvipering i stor stil

Den unge urmagersvend flyttede til Roskilde i maj 1916, hvor han fik arbejde hos urmager Hans Peter Sørensen i Skomagergade.

Den 5. december 1918 befandt Jensen sig således i Roskilde. Om natten borede han sig ind i skomagemester Petersens forretning.

Portræt af Skomagemester A. Petersen, Roskilde der i 1918 havde uindbudt besøg i sin forretning af Holger Jensen en sen natteime. Billedet er kommet til veje ved hjælp af en af skomagerens mange efterkommere, Jan Grønbech, der i dag bor i sin oldefars hus. *(konverteret PDF-format af fotografi fra Jan Grønbech)*

Forretningen lå i Sankt Ols Gade 16.

Skomagemester Anders Petersen, født d. 30. juni 1861 i Aagerup, havde siden den 25. august 1893 haft borgerskab i Roskilde Kjøbstad som skomager.

Betingelsen for at opnå borgerskab var, at Petersen lod sig hverve til det lokale brandkorps.

Sankt Ols Gade 16, Roskilde. Det lille hyggelige hus var for mange år siden rammen om skomager A. Petersens forretning. Huset bærer tydeligt præg af at være en gammel forretningsejendom. Der er stadig forretning i huset i dag. Billedet er taget en kold

vinterdag med bidende dagsfrost – mon Holger også frøs dengang i december i 1918?
(digitalt foto ved Claus Nielsen, 2001)

Holger valgte samme metode ved indbruddet i Sankt Ols Gade 16 som ved indbruddene på Nørre Alslev posthus. Han borede et lille hul i en vinduesramme, der vendte ud mod gaden, for derefter at afhaspe det.

Ringeapparatet var sat ud af funktion derved, at fjedrene var tvunget fra hinanden.

Oven over forretningen boede en kirkebetjent. Han havde intet bemærket i løbet af natten.

Udbyttet blev 22 par nye herrestøvler, et par langskaftede herreridestøvler og 2 par damestøvler. Fra en divan i baglokalet var der også forsvundet 2 uldtæpper. Den samlede værdi løb op i ca. 900 kroner, hvilket var specielt hårdt for Petersen, da han ikke havde tyveriforsikret.

Da han om morgenen lidt før klokken 7.00 skulle åbne sin forretning, mødte der ham et ubehageligt syn. Hele forretningen var gennemrodet, og der manglede de ovennævnte varer.

Politiet blev tilkaldt men fandt ikke nogle spor at gå efter. En teknisk undersøgelse af de efterladte skotøjsæsker viste, at der ikke var nogle brugbare fingeraftryk, der kunne benyttes til at identificere gerningsmanden med. Holger havde nu lært at bruge handsker, når han begik indbrud.

Skotøj repareres altid
solidt, hurtigt og
billigt hos
Skomager A. Petersen.
Tlf. 975. — St. Olsgade 16.
Kun prima Kærnelæder anvendes.

Avisannonce fra Roskilde Avis 1919 for skomager A. Petersen, Roskilde.
(skannet og retuscheret kopi fra mikrofilm ved Claus Nielsen, 2001)

Sko og støvler gør det ikke alene, så urmageren fortsatte sine bedrifter.

Den 16. december tog Holger toget til Tåstrup.

Han ville lave endnu et indbrud, men savnede mod til det. Han overnattede i et hus under ombygning. Huset tilhørte købmand Seidelin Bøgh. Han stjal 6-7 pakker søm fra huset inden han igen tog hjem til Roskilde.

Modet vendte tilbage og den 17. december tog Holger igen til Tåstrup.

Denne nat var urmageren på besøg hos manufakturhandler Nielsen & Jørgensen.

I en smøge slog urmageren en rude ind og kravlede derpå ind i butikken, hvor han gennemrodede de forskellige varer, blandt hvilke han valgte: Overfrakker, ulsters, rejseplaider, kraver, sokker og mange andre ting. Han havde eksempelvis hugget ikke mindre end 300 ruller sytråd.

De stjålne varer repræsenterede en værdi af ca. 2000 kroner. Politiet havde ikke nogen spor at gå efter, men mente nok, at der måtte være tale om 3 tyve, og at tyvekosterne måtte være kørt væk i en vogn. Næste bedrift var hos sadelmager Petersen, Hersegade i Roskilde.

Datoen er natten mellem den 18. og 19. december, og igen var metoden at underbore en haspe i et vindue, hvor den anden haspe ikke var lukket.

Holger fandt ikke noget af interesse inde i værkstedet.

Under sit ophold på stedet hørte Holger en del støj fra lejligheden ovenpå, hvor sadelmagerens søn boede. Denne støj må have stresset Holger, som forrettede sin nødtørft på gulvet, inden han igen forlod stedet uden at stjæle noget.

Holgers adfærd med at forrette sin nødtørft (afføring) på et gerningssted er også iagttaget på andre af hans gerningssteder gennem tiden.

Kæmpekuppet i Roskilde

Den 21. december 1918 mødte der guldsmed Carl Olsen i Roskilde et kaotisk syn, da han om morgenen klokken 7.00 kom til sin forretning i Algade 28, der lå nabo til bager Ewertt.

Hele hans forretning var gennemrodet efter et meget omfattende indbrudstyveri.

Man havde ikke set noget lignende siden gravrøverierne i Domkirken, og sagen blev taget meget alvorligt af politiet.

Huset i Algade 28, Roskilde hvor guldsmed Carl Olsen havde sin forretning. I hjørnet af bygningen findes bager og konditori. I venstre side af bygningen ser man urmager og guldsmedeforretningen. Billedet er fra 1930 og taget kort tid før huset blev revet ned. Selv i dag findes der en urmagerforretning også i venstre side i en nyere bygning. *(digitalt foto af Jul i Roskilde ved Claus Nielsen, 2001, original hos Bent Flensborg)*

Inspektionsbetjent Bruun og politibetjent Christiansen tog sig af sagen.

Ret tidligt blev der tilkaldt en ekspert i fjernidentificering til Roskilde. Man mente, at udbyttet fra tyveriet løb op i 12 – 14.000 kroner, der var et svimlende beløb i 1918.

Guldsmeden havde kun forsikret for ca. det halve beløb.

Tyven havde skaffet sig adgang til forretningen ved opdirkning en dør, der fra gården førte ind til et værelse bag butikken.

Under sin færden på gerningsstedet havde tyven sat et stykke papir i klemme i ringeklokken, havde dirket butiksdøren op og havde forladt butikken igen via denne dør.

Hele tyveriet bar præg af, at det måtte være en person med god faglig indsigt, der havde begået tyveriet.

Kun de bedste varer var stjålet.

Af sølvtøjet lå alle pletvarer tilbage, medens tyven havde taget de massive ting med sig. Tyven havde uden tvivl lyset tændt, da det ellers

ikke ville være muligt at sortere de enkelte varer så godt som tilfældet havde været.

Rent tidsmæssigt må tyveriet have taget lang tid.

Der var ikke afsat nogle fingeraftryk, så tyven må have båret handsker under arbejdet. Det var ikke småting, som tyven havde fået med sig: 8 gulddameure, 3 enkeltkapslede guldherreure, 5 andre dame og herreure, 6 gulddouble herreure, 3 guld armbåndsure, et 14 karat damearmbåndsguldur, 2 dameguldarmbåndsure med læderrem, 62 guld double herreurkæder, 50 stk. 8 og 14 karat gulddouble herreurkæder, 200 stk. 8 og 14 guld dameurkæder, 4 lænkearmbånd i guld, 30 guld pincenez, 48 fingerpincenez garniture, 18 guld dameurkæder, 40 halscolliers, 3 stk. 8 og 14 karat guldarmbånd, 40 stk 14 karat guld forlovelsesringe, 60 stk. 8 karat guld venskabsringe, 60 guld-double venskabsringe, 24 ringe med diamanter og brillanter fra 30 – 200 kroner i værdi, 100 stk 8 og 14 karat gulddame og herreringe, medaljons, brocher, fingerbøl skruer m.m. i guld, et sølvvarmbåndsur med flere bånd, 120 dame og herreure i sølv og nikkell, 20 herrearmbåndsure, 36 herreurkæder, 72 herreurkæder i hvidt metal, briller pincenez i sølv, urglas, læseglas, 20 gros urglas, barberknive, 8 dusin giletteblade, 8 dusin måneklinger, 35 elektriske lommelamper, 6 sølvspiseskeer, en del sølvgafler, 2 sølvsaltkar, dame og herreure indleveret til reparation samt en del andre ting.

De fleste varer havde tyven givet sig tid til at pakke ind i butikkens eget papir, for derefter at have bundet pakkerne sammen med solidt sejl garn.

Tyven havde været særlig genial ved også at stjæle lagerbogen, hvilket betød, at politiet ikke kunne efterlyse urene ved hjælp af numre osv.

Umiddelbart efter politiet kom ind i sagen, blev der udsendt efterlysning til en lang række politistationer om det forøvede indbrudstyveri.

Carl Olsen,

Urmager & Guldsmed.

Algade 28. Telf. 218.

Bedste Varer. Billigste Priser.

Avisannonce fra Roskilde Tidende for urmager og guldsmed Carl Olsen, der blev udsat for det næststørste indbrudstyveri på den tid i Roskilde. (*skannet og retuscheret kopi fra mikrofilm ved Claus Nielsen, 2001*)

Det var en ikkeryger

Fra arkiver efter politikommissær L. J. Bruhn, Odense, ses denne at have refereret et gammelt indbrudstyveri fra Roskilde. Bruhn havde selv været engageret i sagen. De fundne notater hidrørte fra 1943, hvor Bruhn havde syntes, at den af ham tidligere behandlede sag fra 1918 var bemærkelsesværdig på flere måder.

At vi under vores research omkring urmager Holger Jensens kriminalitet i 1918 i år 2001 finder notater fra 1943 vedrørende de netop undersøgte forhold var en spændende oplevelse. Blot vidste politikommissær L.J. Bruhn i 1943 ikke, at hans gamle gerningsmand, Holger Jensen, året efter i 1944 i Holeby ville blive anholdt igen i forbindelse med en serie nye indbrudstyverier.

Nedenstående er overvejende uddrag fra dette arkiv.

Bruhn erindrer: Da vi ankom til guldsmedeforretningen gik vi straks i gang med at udspørge husbeboerne, naboerne, personalet på jernbanestationen, nattevagten og de politibetjente, der havde haft deres postgang om natten omkring gerningsstedet.

Centralbureauet for identifikation blev anmodet om at undersøge for fingeraftryk og andre spor.

Jeg tog mig selv af at udspørge guldsmeden, som var tydelig uligevægtig.

Det viste sig, at tyven havde lavet dirken af et søm som var efterladt på gerningsstedet. Dirken kunne muligvis været lavet på stedet.

Det tydede på, at der var tale om en person med håndværksmæssig uddannelse.

I en kulsmand ved kakkelovnen fandtes der ekskrementer, der med stor sikkerhed var efterladt af gerningsmanden. Dette tydede på en nervøs anlagt person.

Centralbureauet fandt, at der ingen "fremmede" fingeraftryk var at finde i forretningen.

Den manglende lagerbog og den omhyggelige udvælgelse af tyvekoster kunne tyde på, at der var tale om en gerningsmand med stort kendskab til urmagerfaget.

Der blev gjort et meget stort arbejde for at sammensætte en liste over de stjålne varer - en såkaldt kosterliste. Denne liste blev mangfoldiggjort og udsendt til alle politikredse i landet og optaget i diverse blade og efterretninger.

Guldsmeden udsatte en dusør på 200 kroner.

Alle disse anstrengelser gav ikke noget resultat, og man kunne ikke finde passende emner i andre politikredse.

Den 23. december var der endnu ikke sket noget i sagen.

Bruhn kom i tanke om, at han havde lært, at det ofte gav pote at gennemgå anmeldelsen med bestjålne, når alting var kommet lidt på afstand. Et nyt besøg hos guldsmeden blev aflagt, og han var nu faldet mere til ro og havde næsten fået ryddet helt op.

Vi gennemgik alle de steder, hvor tyven havde været.

På een bestemt hylde som sad højt, og hvor særlig meget var raseret, havde tyven efterladt en halvfyldt kasse cigaretter. Vi kiggede sammen på kassen, som var uberørt.

Ganske umotiveret udbryder guldsmeden: *Min svogers svend ryger jo ikke tobak!!*

Afløseren i forretningen

Guldsmedens svoger var urmager og guldsmed Hans Peter Sørensen i Skomagergade, Roskilde.

Carl Olsen kunne fortælle, at denne svend havde fungeret som afløser når han og konen ikke var hjemme.

Bruhn undrede sig over, at Carl først kom i tanke om denne svend nu.

Carl undskyldte sig med, at svenden jo var af god familie og var forlovet med skoleinspektør Jørgensens datter, Oktavia Jørgensen.

Carls svoger mente ikke, at det kunne være hans tidligere svend, da denne var stoppet med at arbejde for ham, og nu nok befandt sig på Falster, hvor han stammede fra.

Bruhn kunne ikke få denne svend ud af hovedet og besluttede sig derfor lidt modvilligt for at opsøge skoleinspektør Jørgensen.

Hr. Jørgensen blev orienteret om sagen og kom i tanke om en lidt underlig hændelse. Eftermiddagen efter indbruddet havde datterens forlovede været på besøg og havde spurgt efter avisen flere gange.

Da avisen kom, kaldte han på sin kæreste og sagde: *Her skal du se, der har været et stort indbrud i nat.* Herefter læste han artiklen højt for hende. Udbruddet havde undret Jørgensen, da datterens forlovede ikke kunne have set avisartiklen før avisen var afleveret hos Jørgensens.

Bruhn bad Jørgensen holde sin oplevelse for sig selv og Jørgensen kunne opgive den forlovedes adresse til Vestergade i Køge. Denne adresse passede ikke med den tidligere arbejdsgivers forklaring.

I Køge viste det sig at urmagersvenden aldrig havde boet på værelset, men blot disponeret over dette. Han havde aftalt med værten, at al post til ham skulle omadresseres til Jernbanegade i Roskilde.

I Roskilde havde han logeret engang imellem. Her var han dog ikke tilmeldt som logerende men kaldte sig handelsrejsende.

Eftermiddagen før indbruddet havde han ikke været på værelset.

Derimod havde han været på værelset formiddagen efter.

Nu opsøgte Bruhn igen skoleinspektør Jørgensen, og sammen blev de enige om, at der nok var noget muggent ved denne svigersøn.

Datteren skulle tilbringe julen hos sin forlovede på Falster, men faderen ville forsøge at forhindre dette, uden at datteren skulle få nogen mistanke.

De mange løgne og småtyverierne

Da Holger holdt med at arbejde for urmager Hans Peter Sørensen, fortalte han ham, at han skulle overtage en syg broders forretning på Falster, og at han ville rejse tilbage dertil.

Til sin forlovede frk. Jørgensen sagde han, at han arbejdede i Køge.

En søndag i november og inden Holger holdt hos Sørensen, låste han sig ind i forretningen med sin nøgle og stjal forskellige effekter som: urglas, briller, urkasser og grammofonplader til en samlet værdi af 150 kroner.

Han stjal også nogle urglas fra Olsens forretning omkring samme tidspunkt, hvor han passede forretningen som afløser. Urglassene havde en værdi af 18 kroner.

Da Holger var blevet arbejdsløs, op søgte han en kommissionærfrue på Vestergade 12 i Køge, hvor han fik lov at have postadresse.

Han forklarede fru en, at han var rejsende i cykler og bad damen om at videresende hans post til Jernbanegade i Roskilde, hvor han stadig logerede.

Damen han boede hos hed frøken Andersen Holmskov. Hun var blevet fortalt, at Holger var handelsrejsende, og at han på et tidspunkt nok ville etablere sig som urmager.

Det var forbundet med en masse besvær for Holger Jensen at han havde spredt alle disse løgne omkring sig.

Hans forlovede nåede aldrig at følge ham til toget, det fik han altid forhindret – han boede jo selv i Roskilde.

På et tidspunkt var hans forlovedes broder inde hos urmager Sørensen, der fortalte, at Holger, efter at han var rejst, var taget til Falster for at overtage en forretning der.

Broderen mente helt sikkert, at Holger arbejdede i Køge, som han jo havde fortalt hans søster.

Oktavia fortalte Holger om episoden og gav udtryk for sin forundring. Holger blev sur og sagde, at det ikke vedkom folk, hvad han lavede.

Jul på Falster

Bruhn tog med tog til Falster 2. juledag, hvor han op søgte den lokale landbetjent.

Landbetjenten kunne overraskende fortælle Bruhn, at omtalte urmagersvend 2 år tidligere var blevet dømt for boretyverier i Nørre Alslev.

Sammen med landbetjenten tog Bruhn ud til urmagersvendens forældres bopæl.

Bruhn regnede med, at urmagersvenden nok ville være en dreven rad, hvorfor landbetjenten gik til hoveddøren, medens han selv gik om i gården.

Da Bruhn trådte ind i gården, løb urmagersvenden lige ind i favnen på ham med sin overfrakken over armen og sin hat i hånden.

Holger Bernhard Henry Jensen nægtede i første omgang alt, men efterhånden fik Bruhn pillet hans forklaringer fra hinanden og han tilstod ikke kun guldsmedetyveriet i Roskilde, men også de andre tyverier, der er nævnt her i bogen.

Motivet

Holger forklarede, at det var hans agt at gifte sig, og havde gennem sine tyverier forsøgt at skaffe udstyr til et hjem samt varer til en forretning.

Holger opgav også adresser på de værelser, han havde lejet.

På disse adresser fandtes der et helt vognlæs tyvekoster.

Bruhn fandt også ud af, at Holger allerede før han begyndte på sine tyverier havde øvet sig i at lave dirke, hvilket han fandt let grundet sine håndværksmæssige kundskaber.

Det viste sig, at Holger havde forrettet sin nødtørft flere af de steder, hvor han havde begået indbrud.

Bruhn betegnede ham som nervøs anlagt.

Turen gik nu til Roskilde igen, hvor Holger blev indsat i arresten.

Alibiet der ikke holdt

Da Holger var blevet indsat i arresten, blev han afhørt af Bruhn.

Han forklarede, at han i toget til Køge nogle dage før indbruddet hos Carl Olsen mødte en pige, som han finder interessant.

Han har aldrig set pigen før, men hun fortæller, at hun kommer fra København og at hun hedder Frida. De aftaler at mødes den 20. december på Køge Station, da hun skal besøge nogle slægtninge den dag.

Aftalen er, at Holger skal møde Frida på et bestemt tidspunkt på stationen. Hvis hun ikke er på stationen, når han ankommer, skal han vente på hende i en lille skov, der lå umiddelbart ved siden af stationen.

Hun er ikke på stationen, da Holger møder op, og han venter på hende i skoven som aftalt.

Frida dukker aldrig op, og Holger bliver i skoven til tidligt næste morgen, hvor han tager tilbage til Roskilde igen.

Da man kort tid efter finder de mange tyvekoster på Holgers værelser, falder hans alibi fra hinanden og han indrømmer sine indbrud.

Mentalundersøgelsen 1919

Holger blev indlagt på sindssygehospitalet i Nykøbing Sj. den 28. februar 1919.

Denne første mentalobservation har mange lighedspunkter med den observation, der blev gennemført mange år senere. Holger var som før nævnt den yngste ud af en søskendeflok på 7 børn.

Kårene i hjemmet var små, og Holger fortalte, at hans forældre sloges i perioder.

Denne oplysning ville hans fader ikke bifalde, da han blev konfronteret med sønnens udtalelser.

Som barn havde Holger frembudt neuropatiske symptomer. Han gik i søvne og havde ofte besvimelsesanfald. Han blev drillet meget af søskende og kammerater og det sammen med forældrenes dårlige forhold, gjorde ham ofte nedtrykt.

Som ganske ung læste han mange knaldromaner og gik ofte i biografen.

I sommeren 1915 blev han forelsket i en jævnaldrende pige. Pigen ville ikke have med ham at gøre, før han var sådan stillet, at han kunne gifte sig med hende og forsørge hende.

I starten satte han sig for at tjene pengene redeligt, men fik kun 5 kroner om ugen.

Selvom at han boede gratis hjemme gik det langsomt med at spare op.

Han forsøgte sig så med at spille i lotteriet, men vandt ikke noget og opgave hurtigt dette.

Så fik han ideen til at bryde ind på posthuset i Nørre Alslev for på den måde at skaffe 500 kroner til en byggegrund.

Når han så senere tjente pengene ind igen, ville han returnere pengene anonymt til posthuset.

Et af indbruddene lykkedes ikke, og han blev stadig mere nervøs.

Han forsøgte også at begå selvmord, men det mislykkedes, da han blev opdaget af sin moder.

Han rejste til Rudkøbing, hvor han senere blev anholdt og kom i fængsel.

I november 1918 fik han en slem influenza, som tog meget hårdt på ham. Da han var blevet rask sagde han sin plads i Roskilde op, og tanken om at etablere sig vendte tilbage igen.

Igen var tanken at stjæle for at skaffe midler til at etablere sig for. Han bildte sin kæreste i Roskilde ind, at han boede i Køge. Han begik de omtalte indbrud, blev fængslet og indlagt på sindssygehospitalet til observation.

I starten af opholdet på hospitalet gjorde Holger et noget fjoget indtryk, talte meget vidtløftigt. og det lå ham meget på sinde ikke at blive regnet for sindssyg.

Efter nogle ugers forløb var han noget deprimeret men dog flink og medgørlig.

Han kom efter eget ønske til at arbejde i sadelmagerværkstedet og viste sig at være ret dygtig.

Der har ikke været tegn på undvigelsestendenser, hvorfor han blev flyttet til den mest frie afdeling på hospitalet. Der har hverken været tegn på hallucinationer eller vrangforestillinger, og han har ikke stjålet under sit ophold på hospitalet.

Moralsk sans er han blottet for, synes ikke at kunne gennemtænke følgerne af sine forbrydelser. Mener eksempelvis at han let kunne rette op på sine første forbrydelser ved at betale pengene tilbage igen senere.

Holgers kundskaber i geografi lå over middel. Han havde fulgt godt med i krigen (første verdenskrig) og kendte eksempelvis til fredsbetingelserne. Klarede forskellige intelligensprøver, som man anvendte på Københavns Kommunehospital. Klarer hovedregning rimeligt, har svært ved at læse en vanskelig håndskrift, men læser en tydelig håndskrift. Kan næsten fejlfrit understrege vokalerne “a” og “e” i sætninger.

Holger gør et noget imbecilt indtryk. Faderen oplyser, at sønnen har været energiløs og barnagtig og ville have svært ved at begå sig blandt fremmede.

Bliver af Amtslæge Ramm vurderet til at have et åndeligt niveau svarende til et 12-14 års barn.

Mangler sædvanligt mål af udvikling og dømmekraft specielt på det moralske område.

Holger bliver i en konklusion vurderet til ikke at være sindssyg men nærmere degenereret og svagt begavet der mangler moralsk sans, og som er ude af stand til at tænke dybere over de rimelige følger af sine handlinger.

Er endvidere præget af stemningssvingninger og er i perioder stærkt nedtrykt.

Endelig vurderes det, at urmageren vil kunne tåle en eventuel straf, men at længerevarende straf måske vil kunne fremprovokere en psykose hos ham.

Holger vurderes til ikke længere at behøve at være på hospitalet, og at han hurtigst muligt bør udskrives.

Disse sidste vurderinger er beskrevet den 17. juli 1919.

Dommen i 1919

Ved Roskilde Købstads Ekstraret blev Holger Jensen den 8. januar 1919 idømt 1 års forbedringshusarbejde som sin anden dom i sin kriminelle løbebane. Man lagde meget vægt på, at Holger havde forberedt sine indbrud rimeligt velovervejet. Han brugte altid handsker ved sine indbrud, da han på et tidspunkt i en avis havde læst, at man ikke kunne afsløres, hvis man ikke afsatte fingeraftryk.

Ved indbruddet hos Carl Olsen havde han ikke dirket sig ind, men brugt en gammel nøgle hjemmefra, som han forinden havde sikret sig passede i døren.

De bukkede søm, som skulle forestille dirke, havde han blot anbragt for at aflede opmærksomheden fra sig selv den aften, hvor han begik det meget omfattende indbrudstyveri.

Den lille lommelampe han brugte ved sine tyverier, havde han lavet ved at sætte en tinplade med et lille hul foran glasset for ikke at kunne ses, når han brød ind om natten.

Holger blev dømt efter den daværende straffelov for tyveri jfr. straffelovens § 230 jfr. § 46 og § 39.

Der er som for dommen i 1916 i forbindelse med indbruddene i Nr. Alslev Postkontor tale om "Almindelig borgerlig straffelov af 10. febr. 1866" og dommens § 230 er for så vidt en fortsættelse af 1916-dommens anvendte § 229.

§ 230 lyder:

Den, som efter een Gang at have været dømt for Tyveri gjør sig skyldig i simpelt Tyveri, straffes med Fængsel paa Vand og Brød, ikke under 3 Gange 5 Dage, eller med Forbedringshuusarbeide indtil 4 Aar.- Er det et grovt Tyveri, hvori han findes skyldig, bliver Strafarbeide fra 8 Maaneder til 10 Aar at anvende.

De yderligere anvendte bestemmelser i §§ 46 og 39 er de samme som ved 1916-dommen vedrørende forsøg samt “tåbe-paragraffen”.

Ved en kongelig resolution af 22. sept. 1919 formildes dommen på 1 års forbedringshusarbejde til fængsel på sædvanlig fangekost i 100 dage, som Holger Jensen afsonede i fortsættelse af sin anholdelse.

Sammendrag

Helt tilbage til mine drengeår fortaltes historierne om urmageren - denne meget specielle, lidt mystiske og næsten okkulte mand.

Hvor ofte havde han stjålet sølvtøj og andre værdigenstande hos folk for blot at sælge det til dem igen?

Var han virkelig så uovertruffen som indbrudstyv som familien og lokalsamfundet gav udtryk for?

Alle disse og mange andre spørgsmål kom ofte frem i mit hoved helt fra barnsben. Som barn var jeg fascineret af historierne. De var jo spændende at lytte på, og jeg forstod vist ikke rigtigt alvoren – herregud manden morede sig bare med at spille folk et puds.

Det faktum, at det nok var ham, der havde taget farfars skolæst og “lånt” den i en periode kunne jeg ikke se noget forkert i – det var jo nærmest en leg. Da jeg blev lidt ældre, hørte jeg historien om hans drabelige flugt igennem doktorens have, der ifølge historierne endte langt mere voldsomt end tilfældet var i virkeligheden.

Måske var det den del af historien eller bare det, at jeg var blevet ældre, der fik mig til at forstå, at urmagerens bedrifter måske ikke var så harmløse endda.

Men hvad var det egentlig, der gjorde, at folk talte så meget om ham – selv så mange år efter at han forsvandt fra lokalområdet.

Igennem mine lokalhistoriske researcharbejder de seneste år er ideen om at grave mig tilbage i urmagerens fortid dukket op oftere og oftere. Det forhold, at hele hans familie forsvandt fra Holeby og kun med enkelte undtagelser besøgte byen, afholdt mig nok fra at stikke min næse i sagen.

Hvorfor forsvandt de mon?

Langt hen i processen troede jeg fuldt og fast på, at jeg kun ville finde noget fra Holeby, da det jo var her, han opererede som tyv.

Hele gennemgangen af aviserne fra Lolland under krigen gav mig ikke anledning til at anlægge en anderledes opfattelse af sagen. Det var

derfor næsten et chok for mig at blive konfronteret med hele urmagerens kriminelle løbebane, som jo var langt alvorligere, end jeg havde forestillet mig.

Jeg husker tydeligt, at min medforfatter, Jens, med sin solide baggrund som kriminalmand, var noget overrasket over, at Holger tilsyneladende havde indledt sin kriminelle løbebane i så høj en alder (49 år i 1944).

Da vi sammen besøgte Landsarkivet og det blev klart for os, at Holger havde flere ældre domme, tog Jens det med ophøjet sindsro, medens jeg blev aldeles forvirret.

Jeg var nødt til at revidere hele mit indre billede af Holger som kriminel, og for at det ikke skulle være løgn, så måtte jeg endnu en gang gennemgå de gamle aviser for at se, hvor meget man dengang havde skrevet om de gamle sager.

Kun hvis sagerne havde været offentliggjort, kunne vi tage dem med i vores bog.

De var faktisk vældig godt dokumenterede. Da jeg havde fået lavet mine kopier af de gamle lokale aviser på Roskilde Bibliotek overvældede det mig næsten, at urmageren dengang havde lavet et så stort, professionelt og omfangsrigt kup.

Tænk blot på, at urmageren som ung svend havde en årsløn på ca. 250 kroner, men at han bemægtigede sig værdier ved tyveri for mindst 12.000 kroner.

Lidt hovedregning viser, at han skulle arbejde i 48 år for at tjene de samme penge. Selv om det er svært at fremskrive til nutidsværdi ville et tilsvarende tyveri i dag svare til ca. 11.5 millioner kroner!!

Nedenfor vil vi analysere lidt på hele urmagerens kriminelle forløb for om muligt at give læseren en lidt bedre forståelse for, hvad der egentlig foregik omkring ham. Endelig vil vi komme med nogle tanker om, hvad mennesket Holger blandt så meget andet også bestod af.

Det er ikke for dristigt at hæfte karakteristikken “kriminell” og en “fra det normale afvigende person” på vores urmager.

Det ligger ved det foreliggende fast, at han påbegyndte sin kriminelle løbebane i 1915 i en alder af 20 år, og at han i hvert fald fortsatte sine kriminelle aktiviteter til efteråret 1944 eller over en periode på små 30 år.

Der er ikke under vores research fundet konkrete holdepunkter for antagelser om, at Holger har forøvet yderligere en lang række

indbrudstyverier end de, der er omtalt her i bogen, men man kan ikke lade være med at gøre sig sine egne tanker herom.

Var Holger kriminalitetsfri i perioden fra sin betingede dom i 1916 og til december 1918, hvor han efter at være flyttet til Roskilde pludselig igen bliver meget aktiv frem til sin anholdelse, og er han atter kriminalitetsfri fra sin løsladelse i 1919 og frem til den nye anholdelse i oktober 1944?

Den pudsige beretning om medaljonen i udstillingsvinduet i urmagerforretningen i Holeby fra perioden i slutningen af 30'erne kunne meget vel lede tankerne hen på, at hele urmagerens varesortiment ikke nødvendigvis bestod af legalt indkøbte og bogførte varer.

Var Holger kriminalitetsfri fra sin løsladelse i maj måned 1947 og i de næste og sidste 30 år af sit liv frem til sin død i 1977 ?

Intet ud over fantasien beviser det modsatte, idet vi ikke er stødt på eller har kendt dokumentation for, at Holger efter 1947 atter kom i konflikt med straffeloven.

Et faktum er det imidlertid, at opklaringsprocenterne for berigelseskriminalitet som indbrudstyverier maximalt er på 25% - modsætningsvis er altså ca. 75% uopklarede

En lidt pudsig tanke er det også, at den kendte kriminalitet er forøvet enten under 1. verdenskrig (1914-1918) eller under 2. verdenskrig (1940-1945), hvorimod der ikke foreligger oplysninger om forhold, der med sikkerhed er forøvet under den sociale og økonomiske uro i 1930-erne.

Læseren har sikkert - som vi selv - hæftet sig ved de mange karakteristika, der var omkring Holgers kriminalitet – her tænkes specielt på den anvendte og beskrevne modus operandi.

Der var mange gennemgående træk fra forhold til forhold, men pludselig anvendes der også helt andre fremgangsmåder fra det helt banale rudeknusningstyveri til det i detaljer planlagte og næsten professionelt gennemførte store indbrudstyveri hos guldsmed Carl Olsen i Roskilde i 1918, hvor Holger endog er så avanceret, at han ved at anbringe falske spor på gerningsstedet søger at bringe den kommende politimæssige efterforskning på vildspor.

Holgers kriminalitet synes at spænde fra de helt impulsive småtyverier til næsten organiseret kriminalitet i hvert fald efter datidens normer i 1918, hvor Holger opbyggede ligesom en dobbelt identitet, og

hvor han som led i sin kriminalitet skaffede sig skjulte adresser og "kosterrum" til sine udbytter.

Fra de store udbytter i 1918 synes det næsten at være gået tilbage for Holger i kriminalitetsmæssig henseende når man henser til de mere banale udbytter, som han søgte efter og forskaffede sig under indbrudsserien 1943-1944 i sit eget lokalsamfund i Holeby.

Et tyveri medfører en uberettiget vinding hos tyven og jo så et tilsvarende tab hos den, der har været genstand for tyveriet.

Hvilke tanker havde Holger mon gjort sig i forbindelse med sine tyverier ud over at skaffe sig en let og hurtig fortjeneste?

Hvilke varegrupper eller genstande ud over penge søgte han efter under sine natlige indbrudsture ?

Hvordan skulle udbyttet omsættes eller anvendes ? Noget blev angiveligt forbrugt af Holger selv eller dennes husstand når talen er om forholdene fra 1943-1944, hvor også mange af de stjalne ting blev tilvejebragt igen ved husundersøgelserne i Holgers hjem.

Men hvordan har det mon forholdt sig med de store udbytter i 1918 – havde Holger allerede skaffet sig aftagere (hælere) til alle de forskellige varegrupper spændende fra fodtøj over manufakturvarer til guld- sølv og ure m.v. ?

Vi har ikke kunnet finde oplysninger herom, men det er vel ikke troligt, at Holger ikke forud for forholdene havde gjort sig tanker om den efterfølgende afsætning af sit udbytte.

Holger havde i hvert fald 3 kvinder i sit liv.

En ungdomskæreste i 1915 ville ikke have noget med ham at gøre, før han var sådan stillet, at han kunne forsørge og gifte sig med hende. Bestræbelserne på at opfylde dette krav førte angiveligt til de først kendte forhold i 1915.

Forholdet til kæresten gik i stykker.

I 1918 var Holger nu i Roskilde kæreste med skoleinspektør Jørgensens datter, Oktavia, over for hvem han også gerne ville kunne fremstå som forretningsmæssig og økonomisk succesrig.

Dette forhold fik også en naturlig afslutning i forbindelse med anholdelsen af Holger.

Endelig møder Holger så Mary Susanne Hansen, som han blev gift med i oktober 1922, og med hvem han fik sine 4 børn.. Også her havde Holger en forsørgerbyrde at skulle leve op til.

Det er nok for dristigt at påstå, at “kvinderne i Holgers liv“ var den egentlige årsag til den forøvede kriminalitet – ikke desto mindre er det essensen i hans forklaringer i hvert fald f.s.v. angår 1915 og 1918 forholdene.

Mange andre – og måske rigtigere – faktorer har nok også spillet ind, herunder det forhold, at Holger ganske enkelt havde tendenser til kriminalitet.

Holger blev aldrig indkaldt som værnepligtig soldat. Han blev kasseret på session i Nykøbing Falster i 1916. Årsagen til kassationen kender vi ikke.

Holger er blevet mentalundersøgt i alt 3 gange, 1. gang i 1916, 2. gang i 1919 og 3. gang i 1945. Samtlige undersøgelser konkluderer, at Holger hverken var åndssvag eller sindssyg.

Et gennemgående træk var måske, at Holger blev beskrevet som et degenereret menneske med betydelig mindre modstandskraft overfor forbryderiske tilskyndelser end et normalt menneske, og at han ikke har været i besiddelse af den tilregnelighed, der findes hos sjælssunde personer.

Han idømmes da også ved sin sidste dom jfr. den da indhentede mentalundersøgelse “psykopatfængsel“ – en lidet smigrende men angiveligt rigtig dom.

Holger blev i 1919 under sin indlæggelse til mentalundersøgelse i Nykøbing Sj. spurgt om, hvorfor man ikke må stjæle. Han svarede: “Nej, det er forkert, det står der også, at man ikke må.“ Lidt senere tilføjede han: “Vi skal selv arbejde og ikke tilegne os andres”.

Det var en sand viden, som han ikke vidste at drage den rette lære af resten af sit liv, ligesom også Holgers tidligere citerede brev i 1916 til postmesteren i Nr. Alslev fra en “forhenværende indbrudstyv “ med bøn om at lade sagen falde således, at Holger atter kunne få lejlighed til at blive en ærlig mand, ikke nødvendigvis skulle være at betragte som et sandhedens dokument ud i al fremtid

Igennem årene udviklede Holgers dobbeltliv sig også fra starten at være baseret på en masse løgne, som han spredte blandt de personer, som han omgav sig med.

Senere trak han sig mere ind i sig selv og blev socialt isoleret, og han havde ikke meget kontakt med andre end sin egen nære familie.

Han førte nu et dobbeltliv, hvor han om dagen passede sit arbejde som urmager og om natten var indbrudstyv. Det var måske også grunden

til, at man blev så overrasket, da Holger den nat i doktorens have blev afsløret som indbrudstyv.

Hvordan Holger Jensen i øvrigt fungerede som menneske og familiefader har vi ikke nærmere søgt indhentet informationer om og har derfor ikke belæg for at forholde os til. Vi har som tidligere nævnt, valgt ikke at rette henvendelse til eller at navngive nulevende børn eller børnebørn med henblik på gennemførelse af interview omkring denne side af Holgers tilværelse.

Det skal derfor fra forfatterens side henstå helt uimodsagt, at Holger sin forøvede kriminalitet og de i forbindelse med straffesagernes behandling foreliggende personlige oplysninger til trods sagtens og troligt gennem årene kan have været velfungerende i familiemæssige henseender.

Hvis den ikke eksisterende gravsten på Holgers grav skulle være de efterladtes uudtalte kommentar til Holgers liv og levned vil vi lade den enkelte læser selv forholde sig til tolkningen heraf.

Epilog

Det var en lang gade. Husene lå tæt op mod hinanden som om de ville krybe tættere sammen for at holde den bidende vind ude.

Nu skimtedes silhuetterne af 3 mænd, der langsomt nærmede sig.

Den ene var høj og slank, de to andre noget lavere, firskårne og kompakte.

De gik som om de havde et mål, og de kom stadig nærmere. Det var ikke muligt at skelne deres ansigter, der var helt sorte, og jo nærmere de kom, des større blev de.

De to skikkelser smeltede sammen og blev til eet stort hoved. Åndedrættet var tungt.

Holger! det er snart længe siden..... Du husker nok vores gamle aftale?

Husk nu kun gode ting, ting vi kan bruge, noget af værdi ellers.....

Med et ryk satte urmageren sig op på divanen og slog tæpperne til side.

Var der mon nogen? Lige før var der jo – nej, det var vist en drøm – og dog.

Jensen sad længe og stirrede lige ind i væggen. Det var som om mønsteret på tapetet tog form af et mørkt ansigt. Det bevægede sig, men han kunne ikke få mening med det sagte.

Tankerne ville ikke falde til ro. *Husk nu kun gode ting.....* Holger stod op strakte sig, klædte sig på og listede hen i den anden ende af værkstedet. Helt nede under bagdisken fandt han det løse bræt tæt ved gulvet.

Frem trak han bylten, der indeholdt vesten med de mange lommer, hættten og handskerne. Det var længe siden det havde været i brug. Så længe, at han ikke kunne huske hvornår.

Lygten med den lille lyssprække stod på hylden. Batterierne var friske, og der kom en ganske fin lysstråle, når han skubbede kontakten frem.

Vesten sad løst om skuldrene. Hvor var det nu, han havde lagt dirkene? Han rodede rundt mellem værktøj og reservedele og fandt det frem, som han søgte.

Den nyeste dirk lå under avisen. Dirken havde han næsten uden at tænke over det lavet for et par dage siden. Han var ikke sikker på, om den kom i brug, men han havde modsat de andre gange brugt en cykeleger, da den både var let at arbejde med og samtidig havde den nødvendige stivhed.

Huset var stille bortset var de mange ures tikken ude fra butikken. Han lyste på det store vægur. Klokkeren var 01.30.

Han trak hættten ned over ørerne. Den lugtede ikke godt, og det var tydeligt, at den havde været gemt væk i lang tid.

Døren ind til stuen lirkede han op uden en lyd. Mekanismen gik præcist og lydløst, lige som han kunne lide det. Døren ud mod baghaven fik han også op uden en lyd.

En kat løb hurtigt om bag baghuset, da han trådte ud af døren.

Det var helt mørkt og overskyet, men ikke diset. Det var køligt, man han frøs ikke, det var jo endnu også kun i slutningen af september.

Det havde været tørvejr den sidste uge, så han ville ikke få besvær med at gå over marken og bag om husene, der lå ned mod sukkerfabrikken. Han kunne skimte silhuetten af det trofaste roetog, som stod på roesporet, da han nærmede sig.

Der var ikke lys i nogen af husene. Han stillede sig helt op af et baghus for at tænke. Hvor skulle han gå hen? Egentlig havde han

besluttet sig, men huskede igen ordene: *Husk nu kun gode ting, noget af værdi*. Han måtte lave sine planer om.

Efter nogle minutter havde han besluttet sig. Han bevægede sig hurtigt men lydløst frem, stoppede for hver 10 meter, stod stille og lyttede, og gik så igen et stykke.

Huset var stille. Han gik bag om og undersøgte døren. Den ville ikke volde nogen problemer. Han søgte i vestens højre lomme, hvor han vidste den nye dirk lå. Stak den ind i nøglehullet og drejede den ganske forsigtigt rundt – klik og døren var åben.

Han tog i håndtaget. Døren gav sig for nedden men ikke i toppen. Han rykkede ganske forsigtigt frem og tilbage med døren, medens håndtaget var trykket ned. Der måtte være en haspe sat på indvendigt.

Han gik tre skridt tilbage og tænkte lidt over situationen. Mærkede efter i den lange lomme – jo, den var god nok. Han havde husket det gamle sneglebor.

En hurtig undersøgelse viste, at vinduernes hasper var godt slidte.

Det højre vindue var oven i købet kun haspet for nedden. Han mærkede med fingeren på borets spids – hvor mange år siden var det egentlig siden, at det havde været i brug? Han opgav at regne det ud og stod lidt og vurderede haspens position før han satte boret mod karmen.

Han lod boret arbejde sig langsomt ind. Var forsigtig med, at spånerne landede på kluden, som han havde lagt under vinduesrammen.

Nu var det igennem. Han trak det ud og foldede kluden med spånerne sammen. Den blev puttet i bukselommen.

Træpinden blev ført ind gennem hullet og haspen hoppede næsten lydløst af.

Han satte lommekniven ind i sprækken og vred vinduet op.

De tre potteplanter i vindueskarmen satte han ned i gården på samme måde, som de havde stået i vinduet. Han kunne lugte den grønne rose geranium. Lugten beroligede ham.

Inden han kravlede ind af vinduet, tog han sit fodtøj af.

Inde i den lille stue, tændte han lygten og orienterede sig hurtigt.

Til højre for spisebordet stod en stor kommode. Han listede derover. Gulvet knirkede når han trådte – han tøvede mellem hvert skridt.

Mandens tydelige og rytmiske snorken kunne høres gennem loftet. Soveværelset måtte ligge oven over køkkenet. I øverste skuffe lå mundservietter og bordskånere samt lys og tændstikker. I anden skuffe var der gevinst. Han talte hurtigt. 6 skeer, knive og gafler i tretårn.

Selv om det snart var 3 år siden, huskede han tydeligt, hvad han havde taget for sølvtøjet. Det var en sølvbryllupsgave, men manden, der købte det, ville ikke have navn eller bryllupsdato indgraveret – det var grunden til, at netop dette hus skulle stå for skud i nat.

Jensen tog den tomme stofpose op af lommen i vesten og puttede sølvtøjet i. Lukkede skuffen igen og gik nu atter langsomt over mod vinduet. Ude igen. Han satte blomsterne tilbage på plads, præcis som de stod.

Han roede i lommen og fandt en af sine små trædyvler. De var gnedet med bivoks. Dyvlen kunne han nemt trykke ind i hullet i vinduesrammen selv med handskerne på.

Ude på gaden cyklede en mand forbi. Han havde vist været på kroen. Kørslen så ikke videre sikker ud. Da han var nået forbi cykelsmeden, gik Holger over på den anden side af vejen og om på marken.

Han var hjemme igen i løbet af 5 minutter. Satte sit fodtøj ovre i baghuset, det måtte han gøre rent i morgen inden konen skulle vaske tøj derovre.

Han tog hættten af. Værktøjet blev fordelt i skufferne igen og også lygten kom tilbage på sin plads. Vesten, handskerne og hættten rullede han sammen igen og anbragte bag det løse bræt i bagdisken.

Han så på uret igen. Klokken var nu 02.15, og han kunne stadig nå at sove nogle timer inden han skulle op.

Han lagde tøjet på stolen og krøb ned under tæpperne på divanen. Inden han faldt i søvn, hørte han den yngste af døtrene tale i søvne – hun drømte.

Inden længe sov han også selv.

Han drømte igen, nu var det sommer og grøftekantten stod i fuld flor. Han kunne mærke fartvinden i ansigtet, når han trådte hårdt i cyklens pedaler.

Bursøs gårde lå nu bag ham, og inden længe ville han være nede ved søen.

Han kunne høre viben kalde ude på marken, det var en dejlig dag.....

Skriftlige kilder

Albert Hansen: Den skjulte dagbog.

Almindelig borgerlig straffelov af 10. februar 1866.

Beretning med titlen: Tilhører Overingeniør Th. B. Nissen, Lungholm pr. Rødby. Dateret 1. december 1944. Ikke udgivet i privat eje.

Betinget skøde på ejendommen Østervej 43, Torslunde By. Original hos Asta Larsen, Torslunde.

Borgerbrev for A. Petersen, Roskilde. I privat eje.

Børge Outze: Danmark under den anden verdenskrig.

Det danske Post og Telegrafvæsen, redigeret af H. Hjort-Nielsen. Udgivet af selskabet Vort Samfund, København, 1933.

Erik Kjersgaard: Besættelsen 1940 – 1945.

Folketælling 1925 & 1940 for Torslunde Sogn, Fuglse Herred, Maribo Amt. Rigsarkivet.

Holeby I & Holeby II, Jens Wolsing. Udgivet af Biblioteket for Holeby og Omegn, 1943 og 1956.

Holeby Nyt, Firmaets historie 6. og 7. afsnit, Christian Larsen. Udgivet af Holeby Diesel, September og December 1988.

Jørgen Hæstrup: Til landets bedste.

Jørgen Hæstrup: Besættelsens “ hvem – hvad – hvor.”

Jørgen Trolle: Syv måneder uden politi.

Kirkebog for Torslunde Sogn, Fuglse Herred, Maribo Amt. Landsarkivet for Sjælland, Møn, Lolland Falster og Bornholm.

Knud Pedersen: Politiet arresteret.

L. J. Bruhn : Et indbrudstyveri.

Lolland Falsters Folketidende på mikrofilm årgang 1915, 1916, 1944, 1986.

Lollands Posten i original årgang 1944. Stiftbiblioteket i Maribo.

Lolland Falster Socialdemokrat på mikrofilm årgang 1944

Lolland Falsters Venstreblad 23/10-1944 i original. Asta Larsen, Holeby.

Matr. no., hus no., ejendomsskyld og ejer- lejerfortegnelse for Holeby Stationsby, 1966 og 1971.

Meddelelser fra Direktoratet for Fængselsvæsenet 1916-1922.

Meddelelser vedrørende Fængselsvæsenet i Danmark.

Roskilde Avis på mikrofilm årgang 1918.

Roskilde Tidende på mikrofilm årgang 1918.

Roskilde Dagblad på mikrofilm årgang 1918.

Statspolitiet: Love og bestemmelser 1753 – 1920.
Vagn Hansen: Købmænd i Næstved før og nu.

Mundtlige kilder

Carla Jørgensen, Tuekærvej 34, 4960 Holeby
Asta Larsen, Østervej 43, 4960 Holeby
Else Kronstrøm, Nørrevej 9, 4960 Holeby
Erik Nielsen, Madsensvej 8, 4960 Holeby
Erling Schou, Svanevej 32, 4970 Rødby
Frode G. Jørgensen, Østervej 38, 4960 Holeby
Gunver Nissen, Østervang 44, 4930 Maribo
Hans Hansen, Øster Boulevard 39, 4930 Maribo
Helge Clausen, Havnevej 36, 4895 Errindlev
Jan Grønbech, Sankt Ols Gade 16, 4000 Roskilde
Linea Strate, Egevænget 7, 4960 Holeby
Lise L. Hansen, Østervej 50, 4960 Holeby
Mogens Lohse Hansen, Bregnevej 16, 4930 Maribo
Poul Friis, Madsensvej 9, 4960 Holeby
Per Schrøder, Kong Valdemarsvej, 2840 Holte
Ruth Eliassen, Ahornvej 4, 4970 Rødby
Svend A. Stahlhut, Nystedvej 6, 4960 Holeby
Interviews af lokale beboere på Solvej og Tranegilde Strandvej i Ishøj:
Herluf Guldmann, Torslunde, 2635 Ishøj.
Leif H. Jensen, 2635 Ishøj.
Mona Simonsen, 2635 Ishøj.
Ingvar Larsen, 2635 Ishøj.
Gudrun Lauridsen, 2635 Ishøj.